

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

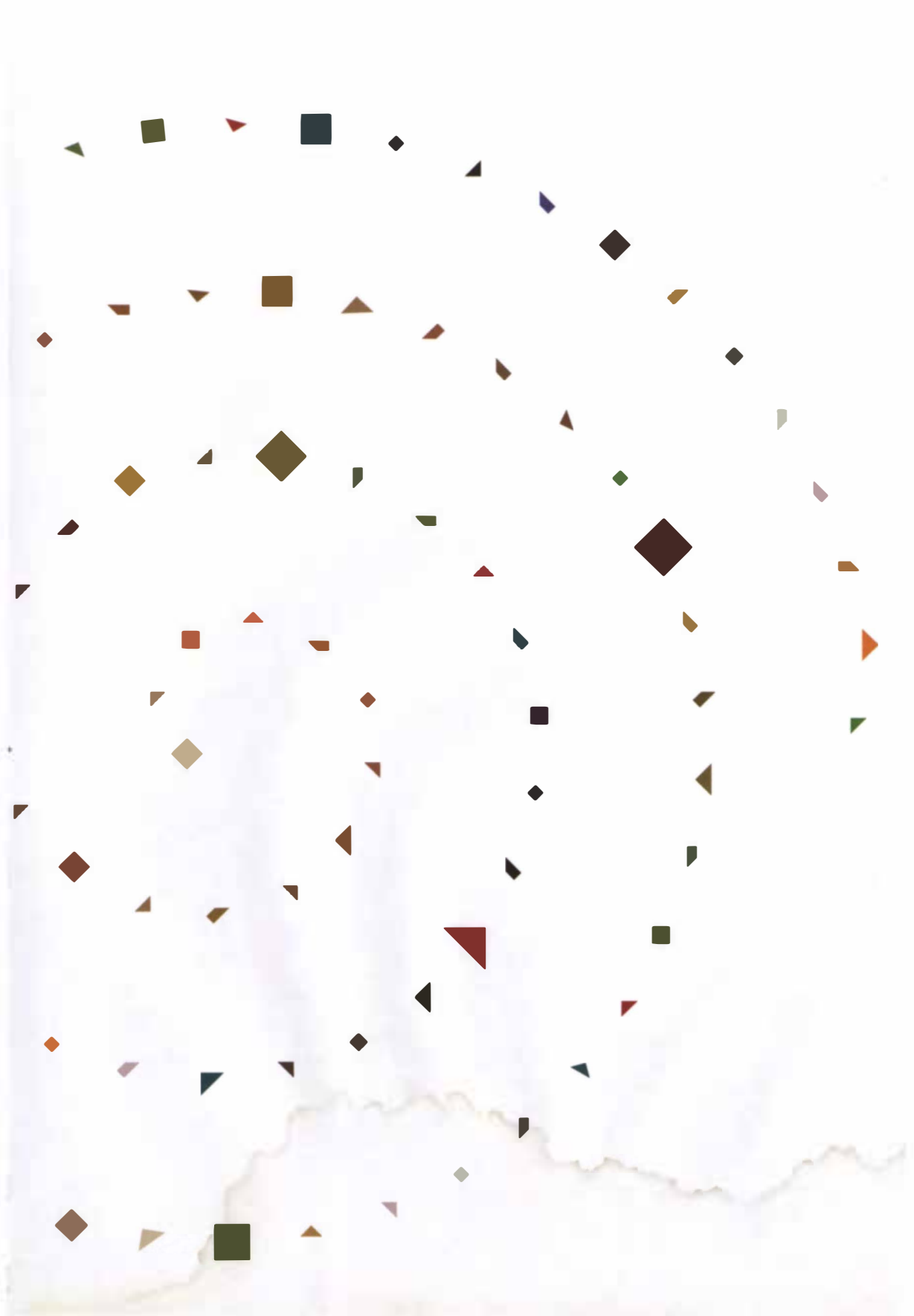

İSTANBUL'UN
100
HANI

İSTANBUL'UN YÜZLERİ SERİSİ-60

İSTANBUL'UN 100 HANI

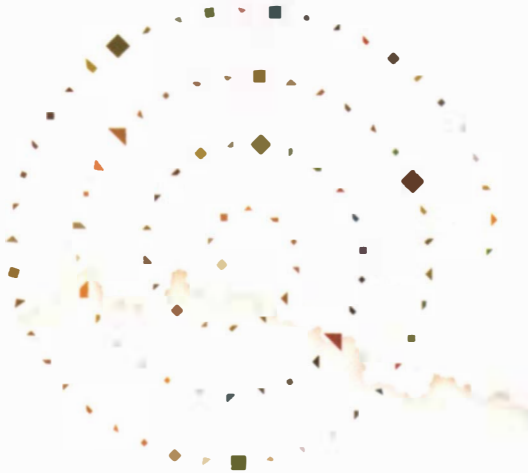

İSTANBUL'UN
100
HANI

—~~~~~—
SİNAN CECO

İSTANBUL'UN YÜZLERİ - 60

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ő. Yayınları

İSTANBUL'UN YÜZLERİ ~ 60
İSTANBUL'UN 100 HANI

Sinan Ceko

Genel Yayın Yönetmeni

Kültür A.Ő. Genel Müdürü
Sabri Dereli

Yayın Koordinatörü

Kültür A.Ő. Kültürel Projeler ve Tanıtım Müdürü
Fatih YavaŐ

Editör

Fatih Dalgacı

Yayın DanıŐmanı

Abmet Vefa  obanoĐlu

Konsept Yönetmeni

Dündar Hızal

Dizi Editörü

UĐur AktaŐ
Güney Ongun

DanıŐma Kurulu

Abmet Kot
Ömer Faruk ŐerifoĐlu

FotoĐraflar

Sinan Ceko
Encümen Arşivi

Grafik Tasarım

TuĐrul Peker
Jana Obanesyan

Kapak FotoĐrafı

I. Vakıf Han

Baskı Yılı

2012

Proje Yapım

Kült Ltd. / +90 212 251 3940
www.kult-art.net

Copyright   Kültür A.Ő. 2010

ISBN 978-605-4595-16-7

Yayınevi Sertifika No: 15321

Matbaa Sertifika No: 22235

Maltepe Mahallesi Topkapı Kültür Parkı Osmanlı Evleri 34010

Topkapı / Zeytinburnu / İstanbul

T. 0212 467 0700 F. 0212 467 0799

www.kultursanat.org / iletisim@kultursanat.org

İÇERİK

07	36	70
<i>Sunuş</i>	<i>Balcı Han</i>	<i>Deve Hanı</i>
09	37	71
<i>Takdim</i>	<i>Balkapanı Hanı</i>	<i>Dikranyan Hanı</i>
10	39	73
<i>Önsöz</i>	<i>Bereket Han</i>	<i>Dilsizzade Han</i>
14	40	74
<i>Abed Han</i>	<i>Bodrum Hanı</i>	<i>Elçi Hanı</i>
15	42	77
<i>Abud Efendi Han</i>	<i>Burmali Han</i>	<i>Elhamra Pasajı</i>
17	44	77
<i>Ada Han</i>	<i>Büyük Balıklı Han</i>	<i>Esir Hanı</i>
19	46	81
<i>Adamopulo Han</i>	<i>Büyük Çorapçı Han</i>	<i>Fesçibaşı El-Katib Han</i>
21	48	83
<i>Afrika Pasajı</i>	<i>Büyük Çukur Han</i>	<i>Generalı Han</i>
22	50	85
<i>Ağa Hanı</i>	<i>Büyük Ticaret Hanı</i>	<i>Giritli Mustafa Paşa Han</i>
23	52	86
<i>Alalemcıyan Han</i>	<i>Büyük Valide Hanı</i>	<i>Gümrük Hanı</i>
24	55	87
<i>Ali Paşa Hanı (Kapalıçarşı)</i>	<i>Büyük Yeni Han</i>	<i>Hacopulo Pasajı</i>
25	59	89
<i>Ali Paşa Hanı (Küçükpazar)</i>	<i>Büyük Yıldız Hanı</i>	<i>Hasan Paşa Hanı</i>
27	60	90
<i>Ali Paşa Hanı (Tıgçılar Sokak)</i>	<i>Casferiye Han</i>	<i>Hezaren Hanı</i>
28	61	91
<i>Anadolu Pasajı</i>	<i>Cebeci Han</i>	<i>İmameli Han</i>
30	63	92
<i>Andrea Ha</i>	<i>Çeşeyan Han</i>	<i>Kalcılar Hanı</i>
31	65	94
<i>Aflarcı Han</i>	<i>Çituri Han</i>	<i>Karaköy Küçük Cedid Han</i>
33	67	95
<i>Babtiyar Han</i>	<i>Çuhacı Hanı</i>	<i>Kaşıklı Han</i>
34	69	96
<i>Balaban Hanı</i>	<i>Çukur Han</i>	<i>Kayseri Han</i>

97
Kızıl Han

98
Kızlaragası Hanı

99
Kilit Han

101
Kumrulu Han

102
Kurşunlu Han

103
Kurukabveci Han

105
Kuşakçı Han

106
Kuveloğlu Han

108
Kuyumcular Han

109
Küçük Balıklı Han

110
Küçük Çukur Han

112
Küçük Yeni Han

114
Kürkçü Hanı

116
Leblebici Hanı

118
Liman Hanı

121
Liman Ticaret Hanı

121
Mahmudiye Han

122
Melek Han

124
Metro Han

126
Narmanlı Hanı

127
Nordstern Hanı

130
Ömer Abed Han

132
Roman Han

133
Rumeli Han (Pasaj)

135
Sabuncu Han

137
Saksı Hanı

140
Serpuş Hanı

142
Silabtar Hanı

144
Simkeşbane

146
Sofru Hanı

148
Sorguçlu Han

150
Süba Fazlı Han

152
Şekerci Hanı

153
Taş Han

155
Ticaret Hanı

157
Tütün Han

159
Vakıf Han - 1

161
Vakıf Han - 2

163
Vakıf Han - 3

165
Vakıf Han - 4

168
Vakıf Han - 5

169
Vefai Hanı

171
Vezir Hanı

175
Voyvoda Han

175
Yağcı Hanı

178
Yelkenciler Hanı

179
Yusufoğlu Han

181
Zincirli Han (Karaköy)

184
Zincirli Han

188
Kaynakça

SUNUŞ

Sevgili İstanbullular,

Kıtaların ve kültürlerin buluşma noktasında yer alan İstanbul üç imparatorluğa başkentlik yapmış bir şehirdir. Tarihinin her döneminde bir "dünya kenti" olan İstanbul siyasi, iktisadi ve kültürel bir merkez olma niteliğini halen korumaktadır. Küreselleşmenin etkilerinin güçlü olarak hissedildiği ve şehirlerin büyüyen dünyanın küçüldüğü zamanımızda önemini ve cazibesini korumaya devam etmektedir. İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti olarak seçilmesi bunun açık bir göstergesidir.

2010 Avrupa Kültür Başkenti sürecinde birçok etkinliği başarıyla gerçekleştirdik. Bu faaliyetler arasında İstanbul ile ilgili yayınlarımız önemli bir ağırlık taşımaktadır.

Şehrimizin tarihi, kültürel ve edebi değerleri üzerine yazılmış eserleri okuyucularla buluşturmaya önem veriyoruz. Bu eserlerin hem İstanbul'un dünya ile diyalogunun zenginleşmesine hem de İstanbul'da kentlilik bilincinin gelişmesine büyük katkı sağlayacağına inanıyoruz. Tarih, kültür, bilim, sanat, edebiyat gibi pek çok sahada İstanbul'un farklı yüzlerini tanıtan "İstanbul'un Yüzleri" serisini de İstanbul kent kültürüne bir katkı olarak yayınlıyoruz.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi olarak İstanbul ile ilgili nitelikli yayınları bundan sonra da sizlerle buluşturmaya devam edeceğiz. Geçtiğimiz dönemde yeni müzeleri, tiyatro salonları ve sanatsal aktiviteleri ile dinamik bir kültürel merkez haline gelen ve kültür-sanat alanında uluslararası bir cazibe merkezi olan İstanbul'u her geçen gün daha ileriye taşıyacağız.

İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti seçilmesi nedeni ile başlattığımız "İstanbul'un Yüzleri" serisinin yayına hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ediyorum. Bu vesileyle tüm İstanbullulara sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

TAKDİM

Osmanlı Devleti dini, askeri ve eğitim müesseselerinin yanı sıra oluşturduğu ticari geleneğe uygun yapılarla da öne çıkmıştır. Uzun yıllar devleti idare edenlerin sadece askeri, dini ve eğitim yapıları inşa ettirmediği, ticari hayatı geliştirmek ve yönlendirmek amacıyla hanlar, kervansaraylar ve çarşılar yaptırdığı görülmektedir. Yönettiklerinden şahsen sorumlu oldukları ilkesinden hareketle, Osmanlı sultanları halkın "terfih-i ahvali"ne yani ferah seviyesinin yükseltilmesi ve korunması hususuna önem vermişlerdir.

Çarşı kültürümüzün önemli unsurlarından olan hanlar, bir liman kenti olan İstanbul'un vazgeçilmez mimari yapılarındanır. İstanbul'da bulunan hanlar, ticari malların toplandığı, değerlerinin tespit edildiği ve satışının yapıldığı yerler olmanın yanında, otel olarak da kullanılmıştır. Bir vakıf medeniyeti olan Osmanlı Devleti, vakıflara gelir getirmesi amacıyla hanlarda konaklamayı ya da ticari faaliyetlerde bulunmayı ücrete tabi tutmuş ve bu sayede toplumun ihtiyaçlarını hızlı bir şekilde karşılayabilmiştir.

İstanbul'un 100 Hanı adlı kitabımızda, İstanbul'un ticari ve sosyal hayatına tanıklık etmiş olan hanların mimari özelliklerine ve bu hanlarda geçmişten günümüze yapılan ticari faaliyetlere ilişkin kayda değer bilgiler bulunmaktadır.

Kitapta ayrıca, İstanbul'un fethinden sonra inşa ettirilen ilk yapılardan birisi olan Deve Hanı, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından inşa ettirilen Çuhacı Hanı, Avrupa yakasından Anadolu yakasına gelen malların dağıtımının yapıldığı Balaban Hanı, balların depolanıp satıldığı Balkapanı Hanı, Kapalıçarşı hanlarından biri olan Ağa Hanı, Sultan II. Abdülhamid'in mabeyncisi Sarıca Ragıp Paşa tarafından Beyoğlu'nda yaptırılan Anadolu Pasajı, Mimar Kemaleddin Bey'in yaptığı Vakıf Hanları ve diğer hanlar hakkında yapılmış önemli tespitleri okuma fırsatı bulacaksınız.

İstanbul'un 100 Hanı adlı kitabımızın, köklü bir ticaret geleneğine sahip medeniyetimizin mimari unsurlarından birisi olan hanların önemini kavramak bakımından faydalı olmasını diliyoruz.

İyi okumalar...

Kültür A.Ş.

Ö N S Ö Z

Han kelimesi, Farsça “hane” (ev) kelimesinden gelmektedir. Arapça literatürde ise “han” kelimesi, 1213 yılında “Han al-Akaba”nın yapılmasıyla görülmüştür.

Hanlar yapısal olarak birbirinden farklı iki tür için kullanılmıştır. Bunlar menzil hanları (kervansaraylar) ve şehir hanlarıdır. Kervansaraylar, uzun yolculuklarda birer konaklama istasyonu durumundayken şehir hanları, malların depolandığı, satıldığı, takas edildiği, tacirlerin konakladığı ve düzenli olarak ticaret ile imalatın yapıldığı yerlerdi.

Dünyanın en önemli liman kentlerinden biri olan İstanbul’da ise ticaret hanları, hiç şüphesiz, kent hayatının en önemli enstrümanları arasında yer almaktaydı.

Bu hanlar, dünyanın dört bir yanından gelen malların depolandığı ve satıldığı ticaret merkezleriydi. Ticaret özelliğinin yanı sıra ikamet amacıyla kullanılan hanlar, bu yönüyle de günümüz otellerine benzer bir işleve sahipti. Birçok handa çeşitli malların ana dağıtımının da yapıldığı düşünüldüğünde, İstanbul hanlarının ithalat-ihracat merkezi, ambar, alışveriş merkezi ve otel işlevini gören ticari kompleksler olduğunu söylemek yarılış olmaz.

Osmanlı hanları, ekseriyetle bünyesinde bulunduğu vakfa gelir getirmesi amacıyla kurulmuştu ve bu nedenle burada konaklamak, kervansarayların aksine ücrete mukabildi. Ancak İstanbul’da bulunan hanların tamamı konaklama hizmeti vermiyordu. Bu tür hanlar ise “ticaret hanı” olarak anılmıştır. Konaklama hizmeti veren hanların çoğunda ise, konaklayanların hayvanlarına ev sahipliği yapması bakımından ahırlar bulunuyordu. Ahır bulunmayan ve konaklama amacı taşıyan hanlar ise, şehre çalışmak için gelmiş bekârlara hizmet vermekteydi ki, sözlü kültürümüzde yer alan “bekâr odası” tabiri de buradan gelmektedir. Kaynaklar incelendiğinde bekâr odalarının oldukça yaygın olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda 1882 yılındaki verilere göre, bekâr odalarında ikamet edenler İstanbul’un genel nüfusunun yüzde ikisini oluşturmaktaydı.

İstanbul hanlarının genel bir mimari şeması ve yapı tekniği de bulunmaktaydı. Buna göre, İstanbul hanları olarak tabir edilen Osmanlı yapımı hanlar, taş ve tuğla malzemenin sıralı bir şekilde inşa edilmesiyle ortaya çıkmıştı. Hanların dış cephesi bu şekildeyken, mekânların ise, bir veya birden fazla avlunun etrafını çevreleyen revaklar ve revakların gerisinde konumlandırılan odalardan oluştuğu anlaşılmaktadır.

İstanbul hanlarının çoğu iki katlı ve tek avluludur; yapılar kat ve avlu sayısına göre gruplara ayrılmaktadır. Ancak 18. yüzyıldan itibaren şehirdeki imar faaliyetlerinin artması sonucu yer sıkıntısı baş göstermiş ve bu yüzyılın başından itibaren, aynı yapı tekniğiyle üç katlı hanlar inşa edilmeye başlanmıştır. İki katlı konaklama hanlarının zemin katı depolara, üst katları ise tacirlerin konaklamasına ayrılmıştı. Ahır olmayan ticaret hanlarının ise zemini depo veya dükkân, üst katları ise imalathane ve ticarethanelere ayrılmıştı.

İstanbul'un 100 Hanı isimli bu kitapta, "İstanbul hanları" olarak nitelendirilen hanların özgün örnekleriyle, 19. yüzyıldan itibaren yapısal ve mekânsal değişim gösteren örneklerini görebilecek ve bu hanların kent hayatında ne kadar önemli birer enstrüman olduğuna tanık olacaksınız.

Araştırmalarımız sırasında 19. ve 20. yüzyılda hazırlanmış olan sigorta haritalarından etkin bir şekilde faydalandık. Zira bu hanların birçoğu özgün vaziyetini büyük ölçüde yitirmiş olarak günümüze ulaşmıştır. Hatta yıkılan birçok hanın yerine yeni binalar inşa edilmiş, bir şekilde günümüze ulaşabilen hanlara ise acımasızca ve cahilce uygulamalarda bulunulmuştur.

Kitapta yer alan hanlara yaptığımız keşif gezileri sırasında tespit ettiğimiz sorunların en başında, bu hanların çok kötü şekilde idare edilmesi yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu devrinde, kurulan vakıflara gelir getirmesi maksadıyla inşa edilen bu hanların, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idaresine geçtikten sonra yeterli ilgiden uzak kaldığı ortadadır. Osmanlı han mimarisinin en iyi örneklerini barındıran İstanbul'daki hanlar, maalesef ya kaderine terk edilmiş ya da bu yapılara "taş yığını" gözüyle bakan esnafa terk edilmiştir.

Hanlardan bir kısmının yapım tarihindeki belirsizlikler nedeniyle alfabetik olarak sıralanmasının uygun görüldüğü bu kitapta, klasik Osmanlı hanlarının yanında, Batılılaşma dönemi han örnekleriyle de karşılaşacaksınız. Bu hanların bazılarının Batılılaşma dönemi hanlarına geçiş özelliği taşıdığını da göreceksiniz. Sonuç itibarıyla bir avlu etrafında gelişen hanların son yüzyılın Batılılaşma etkisiyle avlu yerine iki sokağı birbirine bağlayan bir geçide dönüştüğü dikkat çekecektir. Bu nedenle, İstanbul hanlarının, klasik Osmanlı han yapısından, Avrupalıların "pasaj" olarak ifade ettiği ticari yapılara dönüştüğü de ortaya çıkacaktır. Bu kitabın hazırlanmasında katkılarını esirgemeyen değerli sanat tarihçisi Ahmet Vefa Çobanoğlu'na ve Fatih Güldal'a teşekkürleri bir borç bilirim...

Abed Han **Abud Efendi Han**
Ada Han **Han Afrika**
Pasajı Ağa Hanı **Han**
Ali Paşa Hanı (Kapalıçarşı) Ali
Paşa Hanı (Küçükpazar) Ali Paşa
Hanı (Tıgıcılar Sokak) Anadolu
Pasajı **Andrea Han Aştarcı Han**
Bahtiyar Han Balaban Hanı **Balcı**
Han Balkapanı Hanı **Bereket Han**
Bodrum Hanı **Burmali Han Büyük**
Balıklı Han **Büyük Çorapçı Han**
Büyük Çukur Han **Büyük Ticaret**
Hanı **Büyük Valide Hanı** **Büyük**
Yeni Han **Büyük Yıldız Hanı**
Caferiye Han Cebeci Han **Çeçeyan**
Han Çituri Han **Çuhacı Hanı**
Çukur Han **Deve Hanı Dikranyan**
Hanı **Dilsizzade Han** **Elçi Hanı**
Elhamra Pasajı **Esir Hanı** **Fesçibaşı**
El-Katib Han **Generalı Han**
Giritli Mustafa Paşa Han **Gümrük**
Hanı **Hacopulo Pasajı** **Hasan Paşa**
Hanı **Hezaren Hanı** **İmameli Han**
Kalcılar Hanı **Karaköy** **Küçük**

Cedid Han Kaşıkcı Han Kayseri
Han Kızıl Han Kızlarağası
Hanı Kilit Han Kumrulu Han
Kurşunlu Han Kurukahveci Han
Kuşakçı Han Kuveloğlu Han
Kuyumcular Han Küçük Balıklı
Han Küçük Çukur Han Küçük
Yeni Han Kürkçü Hanı Leblebici
Hanı Liman Hanı Liman Ticaret
Hanı Mahmudiye Han Melek
Han Metro Han Narmanlı Han
Nordstern Hanı Ömer Abed Han
Roman Han Rumeli Han (Pasaj)
Sabuncu Han Saksı Hanı Serpuş
Hanı Silahtar Hanı Simkeşhane
Sofcu Hanı Sorguçlu Han Süha
Fazlı Han Şekerci Hanı Taş Han
Ticaret Hanı Tütün Han Vakıf
Han - 1 Vakıf Han - 2 Vakıf Han
- 3 Vakıf Han - 4 Vakıf Han - 5
Vefai Hanı Vezir Hanı Voyvoda
Han Yağcı Hanı Yelkenciler
Hanı Han Zincirli
Han Zincirli Han

ABED HAN

Karaköy, Kemankeş Mahalle i'nde, Erişteci okak ile Havyar Hanı okak ara ındaki par el üzerine, bitişik nizamda inşa edilen Abed Han'ın iki girişi bulunmaktadır. Girişlerden biri Erişteci Sokak o: 3'te bulunurken, diğeri Havyar Hanı okak o 19'dadır.

Kitabesi bulunmayan hanın inşa tarihi ve mimariyle ilgili ke in bir bilgi bulunmamaktadır. Abdurrahman Abed Bey tarafından inşa ettirilen bu hanın, yapı tekniği ve ü lubuna bakıldığında bir 19. yüzyıl yapı ı olduğu anlaşılmaktadır.

Zeminle birlikte dört katlı olan Abed Han'ın bir de bodrum katı bulunmaktadır. Hanın planı i e, üzeri iki yana eğimli cam çatıyla örtülü dikdörtgen bir avlunun etrafında şekillenmiştir. Avluya açılan dükkânların bulunduğu Abed Han'ın zeminde kapladığı alan ise 712 metrekaaredir. Han, bitişik nizamda inşa edildiğinden cepheleri oldukça dardır. Bu nedenle üst kattaki odaların çoğu gün ışığını cepheden değil, avlu boşluğundan alır.

*Abed Han'ın girişi
cephesinden bir görünümü*

*Abed Han'ın girişinden
bir görünümü*

Hana ait en eski belgeler, 1913'e ait ticaret yıllıklarıdır. Buna göre handa o yıllarda beş tüccar, dört tahıl tüccarı, iki un tüccarı, bir kahvehane, yedi komisyoncu, yedi tahıl komisyoncusu, iki kömür tüccarı, bir sigorta şirketi, altı avukat, bir yabancı şirket, iki banker, bir Fransız sigorta şirketi, bir terzi ve Abdurrahman Abed Bey'in yönetim bürosu bulunmaktaydı. Günümüzde ise Abed Han'ın dükkân ve odaları ağırlıklı olarak elektronik eşya ticareti için kullanılmaktadır.

ABUD EFENDİ HAN

Eminönü'nde, Mahmutpaşa Yokuşu'nda bulunan Abud Efendi Han, 1887 yılında, Sultan II. Abdülhamid devrinin önemli tüccarlarından Abud Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. Mimarı bilinmeyen han, 1987 yılında el değiştirmiş ve oda oda satılmıştır.

Zeminle birlikte dört katlı olan Abud Efendi Han'ın bodrum katı ve çatı katı da bulunmaktadır. Planı dik açılardan oluşmayan ve orta ında dikdörtgen bir avlu bulunan Abud Efendi Han, 335 metrekairelik bir alana inşa edilmiştir.

Hanın cepheleri oldukça hareketlidir. Dönemin ü - lup anlayışının bir uzantısı olarak eçmeci bir ü leme tarzı göze çarpmaktadır. arı renk ıvalı olan bu cephede çok ayda pencere vardır. Handaki dükkânların, sokağa bakanları hariç, tümü bir kapı ve iki pencereyle avluya açılmaktadır.

▲
Hanın içindeki gayriten bir görünüm

►
*Persviitch Haritası'nda
Abud Efendi Han, 1944*

▲
*Abud Efendi Han'ın Or
ve Fransızca yazıları*

1889-1890 tarihli ticaret yıllıklarındaki kayıtlara göre Abud Efendi Han'da yedi komisyoncu, bir halıcı, bir kâğıt tüccarı, bir im ar, bir banker-tüccar (bu banker on odayı kullanmaktadır) ve bir çay tüccarı faaliyet yürütmüştür. Hanın sahibi olan Abud Efendi de iki odayı büro amaçlı kullanmıştır. Han ile ilgili kayıtlardan, handaki tüccarların çoğunun gayrimü lim olduğu anlaşılmaktadır. O yıllarda ağırlıklı olarak tuhafiyecilerin faaliyet gösterdiği handa, günümüzde tuhafiyeciler, bijuteriçiler, elektronik eşya tamircileri ve hırdavatçılar faaliyet göstermektedir. Hanın üst katları i e tamamen depo olarak kullanılmaktadır.

Seçmeci mimarlık anlayışının bir ürünü olarak değerlendirilebileceğimiz Abud Efendi Han, üzeri cam çatılı avlusu ve avlu boşluğunun etrafını çevreleyen galerileriyle 19. yüzyıl hanı özelliği göstermektedir. Abud Efendi Han, özgün halini iyi derecede koruması bakımından son derece önemlidir.

Karaköy, Kemankuş Mahallesi'nde Gümrük Sokak ile Ağaç Tulumba Sokak'ın kesiştiği noktada inşa edilen Ada Han'ın tek girişi Gümrük Sokak'tandır. Kitabesi bulunmayan hanın inşa tarihine ve mimarına ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak 1880 tarihli ticareti yıllıklarında bu hanın isminin geçmesi, 1868 tarihli yıllıklarda ise geçmemesi, Ada Han'ın 1868 ile 1880 tarihleri arasında inşa edildiğini göstermektedir.

Yol ve arsa durumuna uyum sağlama çabasından dolayı düzgün bir plana sahip olmayan üçgene yakın bir plan şeklinde inşa edilen Ada Han, zeminle birlikte üç katlı ve avluludur. Avlusunun üzeri cam çatıyla örtülüdür. Zemin katı dükkânlı olan hanın bu katındaki dükkânların bir kısmı sokağa veya avluya bakarken, üst kattaki odalar avluya bakan galerilere açılmaktadır.

Hana dair en erken tarihli belgeler olan 1880 tarihli ticaret yıllıklarına göre bu handa bir İtalyan mimar, Marmara Adaları Şarapçılığı'na ait bir mağaza ve meyhane, çatılar için zift kartonu satıcısı, kömür tüccarı, çelik kasa tüccarı, bir komisyoncu, bir sarraf faaliyet gösterirdi. Hanın ikinci katında ise Cervat&Fatzea kardeşler isimli bir kuruluşa ait farklı sektörlerden işyerleri bulunmaktaydı. 1990'lı yılların sonuna doğru ise hanın zemin katında eczane, av malzemeleri, temizlik malzemeleri, ambalaj malzemeleri satıcıları, demir, kâğıt, boru ve deri ticareti yapanlar, elektronikçiler ve ganyan bayii faaliyet göstermiştir. Üst katlarında ise avukatlar, muhasebe büroları, gemi acenteleri, sigorta şirketleri, inşaat şirketleri, kırtı iye malzemeleri satıcıları, elektrik malzemeleri satıcıları faaliyet göstermiştir. Günümüzde ise hanın odalarından sekizi boş dururken, üç oda da depo olarak kullanılmaktadır. Geri kalan odalarda ise muhasebe büroları, gemi acenteleri, elektronikçiler ve hırdavatçılar faaliyet göstermektedir. Zemindeki dükkânlardan birinde bir ayakkabıcı, diğerinde lokanta, üçüncüsünde ise su arıtma makineleri bayii faaliyet göstermektedir.

ADAMOPULO HAN

Tünel'de, Galip Dede Sokağı'nda bulunan Adamopulo Han 1906 yılında inşa edilmiştir. Ön cephesi Galip Dede Sokağı'na, arka cephesi de Şah Kulu Sokağı'na bakan hanın mimarı C. Coulouthros'tur.

Aynı döneme tarihlenen pek çok yapı örneği gibi ana malzemesi taş olan yapı oldukça geniş bir alanı kaplamaktadır ve hanın geneline simetrik unsurlar hâkimdir. Yapının cephesinde yer alan orta bölümdeki dört pencerenin, iki yanda birer pencereyle daha desteklenmiş olduğu görülür. Birinci kat dışında tüm pencereler birer balkona açılır. Ön cephe daha süslü, arka cephe daha sadedir. Arka cephede her katta on iki pencere

Adamopulo Hanı'nın dış genel görünümü

bulunurken, ön cephede beşer pencere vardır. Birinci kattaki pencerelerde kullanılan üçgen alınlık ve pencerelerin yanlarında bulunan küçük sütunlar birer tapınak girişini andırır.

Günümüzde han olarak işlevini sürdüren yapı, klasik üsluba yakın bir görüntü sergilemektedir.

AFRİKA PASAJI

Beyoğlu'nda bulunan ve Ragıp Paşa tarafından 1905 yılında inşa ettirilen han, Büyük Parmakkapı ile Küçük Parmakkapı okaklarını birbirine bağlamaktadır.

Yapının planına baktığımızda, giriş katıyla birlikte yedi katlı olan yapının merdiven boşluğunun üzerinde teras olarak kullanılan bir çatısı vardır. 1072 metrekairelik bir alana inşa edilen pa ajın dört kapısı bulunmaktadır. Üstü açık pasajın dört kolundan iki kolu sokaklara, diğer iki kolu da hanlara açılmaktadır.

Han ilk yapıldığında, dükkânlarında kuaför Dimitri Olendezo , ayakkabıcı Marko Ferigo, b i iklet tamirci i Mihran Büyükyan, ayakkabıcılar Onnik Papazyan ve Garbis Mina yan, ütücü ve temizleyici Yani Çobanoğlu ve matbaacı F. Caryan faaliyet göstermiştir. Afrika Hanı'nın dönemin en etkin ailelerinin oturduğu altmış daire i i e ailelere yetmeyecek kadar küçük olmasına rağmen 1980'lere kadar gayrimü lim aileler burada yaşamayı ürdürmüşlerdir. 1920'li yıllarda handa otuz dört Rum, on bir Levanten, yedi Ermeni, üç Mu evi ve iki Mü lüman aile yaşamaktaydı.

Günümüzde Afrika Pasajı'nın üst katları tamamen boştur ve bir bölümü ayakkabı imalathanesi olarak kullanılmaktadır.

AĞA HANI

Beyazıt'ta, Kapalıçarşı'nın batı yönünde, Yorgancılar Caddesi'nin Yağlıkçılar Sokağı'na yakın bir noktada inşa edilmiştir. Hanın kitabeinin günümüze ulaşmamasından dolayı, binanın yaptırana ve mimarına dair bilgiler bulunmamaktadır. Fakat i minin "Ağa Hanı" olarak anılması, bu hanın, saraydaki kapıağalarından biri tarafından yaptırılma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Hanın kitabeinin bulunmayışı, yapının tarihlendirilmesi konusunda da başlıca engellerdendir. Ancak yapının Kapalıçarşı'nın batı istikametinde inşa edilmesi ve civarındaki diğer hanlarla plan ve süsleme açısından benzerliklerin görülmesi i bu hanın, civarındaki diğer hanlar ile aynı dönemlerde, yani 18. yüzyılın ortalarında inşa edilmiş olabileceği tezini güçlendirmektedir.

Ağa Hanı, Osmanlı mimarisindeki, han inşa tekniğinin bir uzantısı olarak taş ve tuğla malzeme ile imal edilmiştir. Ke me taşlar ile tuğlaların kullanıldığı yapıda, ke me taşların mükemmeliyeti dikkat çekmektedir. İstanbul hanlarının genel özelliklerinden olan bitişik nizamda inşa edilmiş olan bu han, birçok Osmanlı hanında olduğu gibi, yol ve arsa durumuna göre tarlanmıştır. Buna göre, yapının bir kenarı 19 metre bir kenarı i e 16 metre olan alana iki katlı olarak inşa edilmiştir.

*Ağa Hanı'nın Kapalıçarşı'da
bulunan girişi*

*Ağa Hanı'nın
avlusundan bir görünüm*

Zaman içerisindeki gelişigüzel onarımlarla günümüze kadar gelebilen, tek avlulu ve iki katlı olan Ağa Hanı, özgün durumunu büyük ölçüde kaybetmiştir.

HAN

Alalemcıyan Han, Eminönü'nde, Poştane Yanı o-
kak ile Büyük Poştane Caddesi'nin kesiştiği köşede yer almak-
tadır. Yeni adı "Banka Han" olan hanın girişinde orijinal ismi
hem Fransızca hem O manlıca yazılmıştır. İsminin yazılı ol-
duğu levhanın her iki yanında da binanın yapım tarihi olarak
1900 yılı dikkat çekmektedir. Mimarı bilinmeyen han, Ala-
lemciyan isimli bir fes tüccarı tarafından yaptırılmıştır.

Han, "L" şeklinde bir plana sahiptir ve zeminle bir-
likte üç katlıdır. Bunun dışında iki bodrum, bir asma kat ve bir
de çatı katı bulunmaktadır. Avlusu bulunmayan handa odalar,
koridora ve üzeri ışık geçiren cam çatılı bir ışıklık boşluğuna
bakan galeriye açılır. Üç cephe i bulunan hanın tüm odaları-
nın dışarıya açılan pencereleri bulunmaktadır. Kâgır bir yapı
olan Alalemcıyan Han, zeminde 429,5 metrekarelik bir alana
oturmaktadır.

Ke me taş işçiliğinin örneklerinin görüldüğü Ala-
lemciyan Han, neoröne an üslubunda olmasının yanında bir-
çok farklı ü luptan izler de taşıması bakımından eklektik, yani
eçmeci bir ü lup anlayışının ürünüdür.

*Alalemcıyan isimli
bir fes tüccarı
tarafından 1900
yılında inşa edilen
han, birçok farklı
üsluptan izler
taşıması bakımından
önemlidir.*

*Alalemcıyan Han'ın
dışarıdan bir görünümü*

*Pervinlib Hattatları'nda
Alalemcıyan Han, 1944*

1913 yılına ait ticaret yıllıklarına göre bu handa, han
ahibi olan ve fe ticaretiyle uğraşan Alalemcıyan'ın dışında,
Anglo-Levantine Banking i imli bir banka, iki banker, bir halı
tüccarı bir igorta şirketi, iki tüccar, bir komi faaliyet
göstermiştir. Daha sonra diş hekimleri ve avukatların ağırlık
olarak faaliyet yürütmeye başladığı yakın zamanlara kadar i e
ecza depolarına hizmet vermiştir. Günümüzde ise restorasyon
faaliyetleri nedeniyle hanın büyük bir bölümü boşaltılmıştır.

Alalemcıyan Han'ın kitabesi

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı han mimarisinin tipik örneklerinden sayılabilecek olan Alalemcıyan Han, özgünlüğünü iyi korumuş bir yapı olarak dikkat çekmektedir.

ALİ PAŞA HANI (KAPALIÇARŞI)

Kapalıçarşı'nın hanlar bölgesi olarak isimlendirilen kesiminde, Çadırcılar Caddesi ile Yorgancılar Cadde i'nin ke- siştiği köşede inşa edilen Ali Paşa Hanı'nın kuzeyinde Camili Han, güneyinde Bodrum Hanı bulunmaktadır.

Hanın kitabesinin olmaması, yapının kim tarafın- dan ne zaman ve kime yaptırıldığı sorularını yanıtsız bırak- maktadır. Ancak yapı, inşa tekniği ve malzeme açısından de- ğerlendirildiğinde 18. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Klasik bir

yapı şekli olan kesme taş ve sıralı tuğlalarla inşa edilmiş olan yapı, diğer hanlarda da görülen, yol ve arsa durumuna uygun bir biçimde inşa edilmiştir. Yapı buna rağmen diğer hanlara nazaran daha düz- gün bir plan içermektedir. Yapının planı, güneyinde bulunan Bod- rum Hanı'na bitişik olan cephesi hariç düzgün bir dikdörtgen form göstermektedir. Hanın tek avlusu da bu düzgünlük çerçevesinde ta- sarlanmıştır ve 17x27 metrelik bir alana sahiptir.

Girişi Yorgancılar Caddesi'nde bulunan Ali Paşa Hanı'nın Yorgancılar Caddesi ile Çadırcılar Caddesi'ne bakan cephelerinde serbest biçimde dükkânlar bulunmaktadır. İki kat- lı revaklar ve revakların gerisinde gelişen mekânlarla oluşan yapının en önemli özelliği, üst kattaki gi- riş yönü ve kuzeyde yer alan orta mekânların revaklarının, avluya birer eyvan düzeniyle açılmasıdır.

*Ali Paşa Hanı'nın
Kapalıçarşı'da bulunan girişi*

Zemin katı depo, üst katları da ikamet ile çeşitli ticarethanelere ayrılan bu hana ait esnaf defterleri incelendiğinde, 19. yüzyılın başlarında handa on sekiz çuhacı, dokuz terzi, iki oturakçı, bir kapamacı, bir fıçı esnafının bulunduğu anlaşılmaktadır.

Avlu cephelerinde de taş ve tuğlanın kullanıldığı düşünülen yapı, bozulmuş bir plan ve dokuyla günümüze kadar ulaşabilmiştir. Yanı başında bulunan Bodrum Hanı ile birleşen cephe ile bir çeşit “çift han” görünümü arz eden yapı hanlar bölgesindeki işlevselliğini sürdürmektedir.

olan Ali Paşa Hanı'nın kitabesi bulunmadığından yapım tarihi

Ancak yapı üslubu açısından bu hanın bir 18. yüzyıl yapısı olduğunu söylemek mümkündür.

ALİ PAŞA HANI (KÜÇÜKPAZAR)

Eminönü'nün Küçükpazar emtinde, Unkapanı Caddesi ile Kible Çeşme Caddesi arasında inşa edilen hanın kitabesi olmadığından, yapım yılı yaptıranı ve mimarı hakkında kesin bilgilere ulaşılamamaktadır. Ancak yapısal özellikleri göz önüne alındığında, hanın 18. yüzyıla ait olduğu anlaşılmaktadır. Eski Eserleri Koruma Arşivi'ndeki bazı kayıtlarda yapının 18. yüzyılda Çorlulu Ali Paşa tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir.

Ali Paşa Hanı, İstanbul hanlarının geleneksel yapı biçimine uygun olarak kesme taş ve tuğladan inşa edilmiştir. Bugün Atatürk Bulvarı olarak bilinen yolun doğu unda, kuzey-güney uzantılı olarak inşa edilen bu han, inşa edildiği dö-

Ali Paşa Hanı'nın dış genel görünümü

*Eminönü'nün
Küçükpazar
semtinde yer alan
Ali Paşa Hanı, özgün
vaziyetini iyi bir
biçimde muhafaza
etmiş 18. yüzyıl
yapısı olarak dikkat
çekmektedir.*

nemdeki mevcut yolun ve arsanın konumuna uyum sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Bu nedenle nizami bir geometrik plana sahip olmayan hanın 15x17 metrelik avlusu da nizami değildir.

Dış cephesinden her odanın iki penceresinin olduğu görülebilen Ali Paşa Hanı, iki katlı ve tek avluludur. Yakın zamanda gördüğü onarım sayesinde diğer hanlara nazaran daha iyi durumda olan Ali Paşa Hanı'nın avlu u revaklıdır ve giriş cephesinde sivri kemerli bir kapıyla başlayan beşik tonozlu geçidi, özgün halini son derece iyi bir biçimde muhafaza etmiştir. Bu geçidin açıldığı avlunun solunda her iki katı birbirine bağlayan merdiven bulunmaktadır. İki katlı hanın katları revaklarla çevrilmiştir. Revak kemerleri tuğladan yapılan hanın zemin katındaki kemerler sivri, üst kattakiler ise yuvarlak formda tasarlanmıştır. Ön ve arka cephelerinde dükkânların, zemin katında ise depoların bulunduğu handa, 1821 tarihli esnaf defterlerine göre bir tütüncü ve on sekiz çuhacı esnafı bulunmaktaydı.

▲
*Ali Paşa Hanı'nın avlusu,
Encümen Arşivi 1940'lar*

ALİ PAŞA HANI (TIĞCILAR SOKAK)

*Ali Paşa Hanı'nın Tığcılar
Sokak'tan görünüşü*

Beyazıt'ta, Kapalıçarşı'nın hanlar bölge inde yer alan yapı, Tığcılar sokak'taki beş büyük handan biridir. Bitişik nizamda inşa edilen hanın kuzeyinde Mercan Çukur Han, güneyinde ise Yıldız Han bulunmaktadır.

Ali Paşa Hanı olarak anılan birçok handan biri olan yapının kitabe taşı bulunmadığından, kesin yapılış tarihi, mimarı ve inşaat yılı gibi bilgilere ulaşılamamaktadır. Ancak yapının inşaat tekniği ve süsleme gibi detaylarından bir tarihlendirme yapıldığında, etrafındaki diğer hanlar gibi 18. yüzyılda inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Han, inşaat tekniği açısından geleneksel tarzda, taş ve tuğla olarak inşa edilmiştir. Ancak yapı, günümüzde özgün halini kaybetmiş bir vaziyettedir. Doğu cephesinin sonraki dönemde yeniden inşa edilme izleri günümüze ulaşabilen yapı, plan açısından da, çoğu handa görüldüğü üzere, aralıklı ve yolun yapısına uyum sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Yapının avlusu da bu çevre-mekân ilişkisini doğrultusunda tasarlanarak simetri niteliğinden uzaklaştırılmıştır. Avlulu ve iki katlı olarak, düzgün olmayan bir plan anlayışıyla inşa edilen hanın dış

cephesi dükkânlıdır. Ancak bu dükkânların da kemer formları zaman içinde değiştirilerek özgün vaziyetini yitirmiştir. Hanın zemin katındaki mekânlarında avluya açılan birer kapı bulunurken, daha sonraki yıllarda birer pencere eklenmiştir.

Zemin katları depo ve dükkânlar için, üst katları ise ikamet amaçlı inşa edilen bu handa, 1821 tarihli emine defterlerine göre bir adet babuşçu (bir çeşit terlikçi) ve bir adet şerbetçi esnafı bulunurken, on beş adet de “muhtelif” emine naf kaydı bulunmaktadır.

Ali Paşa Hanı günümüze, ismi de dahil olmak üzere birçok unsurunu kaybetmiş olarak ulaşmıştır. Giriş cephesi ve bu cepheyi avluya bağlayan tonozlu geçit dışında hanın özgün vaziyetini yansıtan neredeyse hiçbir unsur kalmamıştır.

*Ali Paşa Hanı'nın bulunduğu
yerde inşa edilen iş merkezinin
içinden bir görünüm*

ANADOLU PASAJI

İstiklal Caddesi'nde, Atlas Paşa'nın yanında bulunan Anadolu Pasajı, Sultan II. Abdülhamid'in mabeyincilerinden olup, ticaretle uğraşan Mabeyinci Sarıca Ragıp Paşa tarafından yaptırılmıştır ve 19. yüzyıl eserlerine tarihlenmektedir.

Adını imparatorluğun yayıldığı coğrafyadan alan, Beyoğlu'nda geniş araziler üzerinde ve çok katlı olarak inşa edilen yapılar Anadolu Pasajı, Rumeli Pasajı, Afrika Pasajı, “tüccar apartmanları” olarak bilinmektedir.

Anadolu Pasajı'nın bulunduğu yerde önceleri bir kafenin mağazası vardı. Ragıp Paşa, bu bölümleri satın alarak Anadolu Pasajı'nı buraya inşa ettirmiştir. Han bittiğinde girişin sağ tarafına Lazarro Franco ve oğlunun mefruşat mağazası, daha sonra da Belfast gömlekçisi yerleşmiştir. Pınar Yelting'e göre bina, İtalyan tarzı diğer yapılarla birlikte yapıldığı için tarzı aynıdır. Ragıp Paşa, bu binayı da ileri gelen tüccarlar için konut olarak yaptırmıştır.

831 metrekare üzerine kurulu olan hanın altı tamamen bodrum olup; zemin katında on yedi dükkân, üstte de yirmi daire bulunmaktadır. İstiklal Caddesi'ne bakan tarafında zemin ve üzerinde dört kattan oluşan hanın Alyon sokak cephesinde de zemin kat üzerinde beş kat vardır.

Şimdiki Atlas Pasajı'nın bitişiğinde yer alan Anadolu Pasajı, özgün vaziyetini korumuş hanlardandır.

*Sultan II.
Abdülhamid'in
mabeyncisi
Sarıca Ragıp
Paşa tarafından
Beyoğlu'nda
inşa ettirilen
Anadolu Pasajı,
831 metrekarelik
bir alan üzerine
oturmaktadır ve
Pasajı
ile Afrika Pasajı
gibi tüccar
apartmanlarından
biri olarak kabul
edilmektedir.*

Anadolu Pasajı'nın
dış genel görünümü

Yapım tarihi belli olmayan Andrea Han, Karaköy-Tophane ara ında, Galata Mumhane Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Yan cephe i Karatavuk okadı'na arka cephe i de Hoca Tahsin okadı'na bakmaktadır.

1800'lerde Ru hac görevi için Kudüs'e ve Aynoroz'a giden Ortodoksların konaklama ı için yapılan hanın "Andrea" adını almasının sebebiyse Aynoroz'daki üç manastır-dan biri olan Aya Andrea'ya bağı olma ından kaynaklanmaktadır. 1917'deki Rus Devrimi'nden sonra bir kısmı Amerika'ya ve Avrupa'ya giden Beyaz Rusların İstanbul'dan ayrılmayan kısmı Beyoğlu'nda yaşamıştır. 1950'lere kadar keşişlerin elinde olan, bu keşişlerin daha onra Aynoroz'a gitmesiyle boş kalan yapı, Galata yöresindeki üç kili eden üçer kişilik heyetlerin 1954'te Pantemelon-Andrea-Elia Fukaraperver Cemiyeti'ni kurmalarıyla cemiyetin idaresi altına girmiştir. Yapının orta katında bugün de bir oda ı bulunmaktadır.

▲

“L” biçiminde bir plana sahip olan yapı kâgirdir ve üç katlı olarak inşa edilmiştir. Yapının tek girişi tamamen taş; üst katları tuğlayla örtülüdür. Sütunlu giriş kapısının iki yanında ve diğer cephelerde binaya ve Aynaroz'daki Aya Andrea Manastırı'na gelir sağlayan dükkânlar bulunmaktadır.

Günümüzde yapının terası olarak düzenlenen kısımdaki Aya Andrea Kilisesi'nde, Aynaroz'un ve oraya giden hacıların tasvir edildiği duvar resmi bulunmaktadır.

13

ASTARCI HAN

Kapalıçarşı'nın kuzey istikametinde, Yağlıkçılar Caddesi boyunca uzanan han grubundan Cebeci Han'a bitişik olan Astarci Hanı'nın kitabesi bulunmadığından yapım yılı, mimarı ve yaptırana dair bilgiler bulunmamaktadır. Ancak çevre hanlarla olan üslup ve inşa tarzı benzerliğinden ötürü 18. yüzyıla tarihlenmektedir.

İstanbul hanlarının geleneksel yapı malzemesi olan kesme taş ve tuğla bu handa da kullanılmış, ancak han özgün halini büyük ölçüde yitirmiştir. Birçok İstanbul hanında oldu-

*Astarci Han'ın avlısından
bir görünüm*

ğu gibi revak kemerlerinin ve iç avluya ait revak kemerlerindeki sütun başlıklarının taş olduğunu gösteren birkaç örnek kalabilmiştir.

Zemin katlarının depolara ayrıldığı hanın üst katları ticarethane ve ikamet amacıyla kullanılmıştır. Planı genel itibarıyla yamuk bir geometrik formdan oluşsa da, 22x18 metrelilik avlusu düzgün bir dörtgen çizmektedir. İki katlı ve tek avlulu hanlar grubuna giren bu hanın, Yağlıkçılar Caddesi'ne bakan cephesi ise sıralı dükkânlıdır.

*Kapalıçarşı
hanlarından olan
Astarıcı Han,
bölgenin 18. yüzyıl
hanları arasında
yer almaktadır.
1894 depreminde
büyük hasar
gören hanın zarar
görmeyen kısımları,
yapının özgün
vaziyetine ilişkin fikir
vermektedir.*

*Astarıcı Han'ın Kapalıçarşı'daki
girişinden bir görünüm*

1821 tarihli esnaf defterlerine göre bu handa beş tülbentçi, bir penbeci (pamukçu), bir bohçacı, bir tüccar, üç sarraf, dokuz poliçeci, bir terzi, iki çulcu ve bir tuhafçı (tuhafiyeci) esnafı kayıtlıyken bir de muhtelif olarak kayıtlı esnaf bulunmaktadır. Şark Ticaret Yıllıkları'na göre 1885 ila 1921 yılları arasında bu handa, on dört komisyoncu, on manifaturacı, iki sarraf, bir simsar, bir sırmacı, iki basmacı, bir tülbentçi, bir tüccar, bir boyacı ve bir züccaciyeci esnafı faaliyet göstermiştir.

1894 depreminde üst katı tamamen yıkılan Astarıcı Hanı'nın alt katı ise kısmen ayakta kalmıştır ve bu bölümlerden artakalan yapı elemanları sayesinde hanın özgün haline dair fikir yürütülebilmektedir.

BAHTİYAR HAN

Galata'da, Bankalar Caddesi'nde bulunan Bahtiyar Han, bitişik nizamda inşa edilmiştir. Kitabesi bulunmayan hanın ne zaman ve kim tarafından inşa edildiğine dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak 1905 tarihli Goad Sigorta Haritaları'nda bu hanın isminin Bahtiyar&Camondo olarak geçmesi ve 1893-1894 tarihli ticaret yıllıklarında isminin geçmemesi, Bahtiyar Han'ın 1894 ile 1905 yılları arasında inşa edildiğini göstermektedir.

Bahtiyar Han, yol ve arsa durumuna uyum sağlanması açısından düzgün bir plan özelliği göstermeyip, kırık hatlıdır. Zeminle birlikte beş katlı olan hana, 1956 yılında kazan dairesi yapmak için bir de bodrum kazılmıştır. Avlusu bulunmayan han zeminde 529 metrekairelik bir alan üzerine oturmaktadır.

Hanın işlevine dair en erken tarihli kayıtların bulunduğu 1913 tarihli ticaret yıllıklarına göre, bu handa ağırlıklı olarak Batılı sigorta şirketlerinin Türkiye temsilcilikleri faaliyet göstermiştir. İki sigorta şirketinin toplam beş odayı işgal ettiği handa ayrıca bir komisyoncu, üç avukat, bir mimarlık bürosu faaliyet göstermiştir. Günümüzde ise handa yirmi elektrikçi, on beş elektronikçi, beş avukat faaliyet gösterirken odaların bazıları depo olarak kullanılmakta, bazıları da boş durmaktadır.

Galata civarındaki hanlar içinde özgün halini en iyi biçimde koruyan hanlardan olan Bahtiyar Han, özgün cephe i ve özellikle kurulduğu yıllarda burada faaliyet gösteren Avrupa sermayeli şirketlerin fazlalığıyla dikkat çekmektedir.

1894 ile 1905 tarihleri arasında inşa edilen Bahtiyar Han, 529 metrekairelik bir alan üzerine oturmaktadır. Yol ve arsa durumundan ötürü düzgün bir plana sahip olmayan han, özgün vaziyetini iyi bir biçimde koruyabilmektedir.

BALABAN HANI

Balaban İskelesi Hanı olarak da anılan yapı, günümüzde Üsküdar'daki arabalı vapur i keleinin bulunduğu yerden başlayarak Şem ipaşa yönüne doğru uzanan bir alan üzerine inşa edilmişti. 19. yüzyılın başlarında düzenlenmiş Boştancıbaşı Defteri'nde de Üsküdar'da Yeni Valide Camii civarında olduğu ifade edilen Balaban İskelesi Hanı, yenicilerle kontrolünde faaliyet göstermiştir.

Bir zamanlar, günümüzdeki Balaban Caddesi olarak anılan civarda bulunan bu han, kahvehaneleri ve kayıkhaneleriyle ünlenmiştir. Bu hanın en büyük özelliği Avrupa yakasından gelen malların, Anadolu yakasında boşaltıldığı iskeleye ahip olmasıydı. Balaban İskelesi'nde indirilen ticaret malları bu handa depolanır ve Anadolu'ya bu han vasıtasıyla gönderilirdi. Bu nedenle bir anlamda Anadolu'ya gönderilen malla-

rın “ana dağıtıcısı” konumunda olan hanın son derece önemli bir ticaret sirkülasyonu vardı. Hanın bu denli büyük bir ticaret potan iyelini elinde bulundurması, zaten nizamı bozulmuş olan yeniçerilerin dikkatini ve han onların kontrolüne girmişti. Yeniçerilerin kontrolü altında bulunan han ve civarının zamanla İstanbul’un en büyük suç merkezi haline gelmesi, devlet için ciddi bir sorun oluşturmuş, 180 yılında Alemdar Mustafa Paşa tarafından bu bölgeye hareket düzenlenmiştir. Bir süreliğine de olsa düzenin sağlandığı bölgede 1826 yılında yeniçeriliğin kaldırılmasıyla kontrol tamamen sağlanmış ve han ultan II. Mahmud’un emriyle, Üsküdar’ın asayişini korumak maksadıyla yıktırılmıştır.

1960 yılında gerçekleşen imar faaliyetleri kap amında handan geriye kalan mimari elemanların da ortadan kaldırılmasıyla, handan geriye yalnızca bulunduğu caddeye verdiği isim kalmıştır.

Üsküdar ahilinin Yeni Valide Camii’ne yakın bir kesiminde bulunan Balaban Hani’nin en büyük özelliği, Avrupa yakasından gelen malların, Anadolu yakasında boşaltılıp dağıtımının yapıldığı yer olmasıdır.

BALCI HAN

Eminönü Sultanhamam'da Vasıf Çınar Caddesi'nde yer almaktadır. Hanın gerçek adı 20. yüzyıl başlarına ait sigorta haritalarında "Teraki Han" (ya da Terakki Han) olarak geçmektedir. Binanın üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından yapının tam olarak ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Ancak hanın üslup özellikleri dikkate alındığında, 19. yüzyıl sonu yapısı olduğu anlaşılmaktadır.

Balcı Han'dan bir görünüm

Zemin kat ile birlikte beş kat olan hanın düzgün dikdörtgen biçiminde bir planı bulunmaktadır. Yapının uzun kenarlarından biri Vasıf Çınar Caddesi'ne bakar ki bu, yapının tek cephesidir giriş de bu cepheden sağlanmaktadır.

Eminönü-Sultanhamam'da yer alan Balcı Han, 19. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. Zeminle birlikte beş katlı olan han, günümüzde ağırlıklı olarak depo işle i görmektedir.

Hanın, sakinlerine ait en erken tarihli kayıtlar ise 1913 tarihli ticaret yıllıklarıdır. Buna göre handa o yıllarda Mehmet Balcı isminde bir tüccar ile kardeşlerinin mefruşat mağazaları bulunmaktaydı. Yüksek ihtimalle, Balcı kardeşlerin bu hanın mülkiyetini de almasıyla hanın ismi de değişmiştir. 2000'li yılların başlarına kadar mefruşat sektörünün ağırlıklı olarak hizmet verdiği hanın üçüncü katında bir muhasebe bürosu, gömlekçiler ve tekstilciler faaliyet göstermekteydi. Yakın zamanda han el değiştirmiş ve o zamandan itibaren hanın içinde hiçbir işletme kalmamıştır.

BALKAPANI HANI

Eminönü, Ha ırcılar Caddesi'nde bulunan hanın kitabesi olmadığından, yaptıranı, yapım yılı ve mimarı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

İstanbul'un en eski hanlarından biri olan Balkapanı Hanı, yapı al olarak incelendiğinde, Bizans devrinden kalma bir yapının temelleri üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır. Bodrumun üst katları dikkate alındığında bu yapı tarzının 16. yüzyıla ait olduğu anlaşılmaktadır. Temeli Bizans devrine ait kalıntılara ahip, üst katları 16. yüzyılda inşa edilmiş hanın bazı bölümlerinde, sonraki yüzyıllara ait yapı izleri de bulunmaktadır. Bu da dönemlerde hana bazı eklemeler veya handa bazı değişiklikler yapıldığını göstermektedir.

Dört tarafından çevrili bir ada üzerine konumlanan hanın planı, sadece Tahtakale'ye bakan cephesinden dolayı bir yamuk çizer. Bunun dışında, 87x52 metrelik alan üzerinde olabildiğince düzgün konumlandırılmıştır. Zeminin üzerine inşa edilen iki kata ilaveten daha sonra bir kat daha eklenen hanın ortasında i e 32x42 metre büyüklüğünde revaklı bir avlu bulunmaktadır.

İstanbul'un limanlar bölgesine yakın bir yere konumlanmış olan bu hanın en önemli özelliği i minden de anlaşılacağı üzere, temel gıda maddelerinden olan balın depolanmasını sağlamaktı. İtekim "kapan" kelime i, bazı gıda maddelerinin depolandığı ve toptan olarak atıldığı yerlere verilen isimdi. Buna göre İstanbul'da unların depolanıp atıldığı Unkapanı, yağların depolanıp satıldığı Yağkapanı ve balların depolanıp satıldığı Balkapanı bulunmaktaydı.

*Balkapanı Hanı,
Encümen Arayın, 1940'lar*

Bal, özellikle şekerin bulunmadığı zamanlarda şeker yerine kullanıldığından İstanbul'da bol miktarda bal bulundu-
rulmuştur. Ancak her ne kadar ismi Balkapanı olsa da bu han-
da balın dışında da gıda maddeleri depolanmıştır. Şark Ticaret
Yıllıkları'na göre 1880-1921 yılları arasında bu handa bal tica-
reti yapanların dışında tereyağı, deri ve kö ele, nal çorap, tahin,
musluk, kumaş, abun gibi ticaret mallarını atan işletmeler de
faaliyette bulunmuştur.

Hanın bir diğer özelliği ve Bizans devrinden ka-
lan bir yapı olarak işlevini yitirmedeğinin kanıtı, Fatih ultan
Mehmed'in hanın gelirlerini Ayasofya'ya bağlamasıdır.

*Eminönü bölge inin
en büyük
hanlarından biri olan
Balkapı Hanı'nın,
bir Bizan yapı ı
üzerine inşa edildiği
anlaşılmaktadır. Dört
taraf sokaklarla
çevrili bir ada
üzerine inşa edilen
Balkapanı Hanı,
87x52 metrelik
bir alan üzerine
oturmaktadır.*

BEREKET HAN

Galata'da Bankalar Caddesi, Kart Çınar Sokak ile Galata Kulesi Sokak'ın arasında kalan parselin uç kısmında yer alan Bereket Han'ın girişi, Kart Çınar Sokak ile Bankalar Caddesi'ni birbirine bağlayan geçit üzerindedir.

Kitabesi bulunmayan hanın ne zaman ve kim tarafından inşa edildiğine dair kesin bir bilgi yoktur. Ancak yapının adının 1889-1890 tarihli ticaret yıllıklarında geçmesi 1880 tarihli yıllıklarda geçmemesi Bereket Han'ın 1880 ile 1889 tarihleri arasında inşa edildiğini göstermektedir.

Bereket Han, Bizans devrinde Galata'da yer alan Ceneviz kolonisinin meclis binası kalıntıları üzerine inşa edil-

Galata'da Kart Çınar Sokağı üzerinde yer alan Bereket Han, Galata'nın Ceneviz kolonisi olduğu dönemde meclis binası olarak kullanılan yapının kalıntıları üzerine inşa edilmiştir.

Bereket Han

miştir. 1316 tarihinde inşa edilen bu meclis binasının kalıntıları hanın arka tarafında görülebilmektedir. 1316 tarihine ait bir yapının kalıntıları üzerine inşa edilen bina 19. yüzyılın başlarında Franchini Han olarak anılmaktadır. 1870'li yıllarda Bankalar Caddesi'ne tramvay yolu yapabilmek için bu binanın ön tarafı ortasına kadar yıktırılınca, bugün Bereket Han olarak anılan yapı ortaya çıkmıştır. Semavi Eyice'ye göre Bereket Han'ın arka cephesindeki zemin kat ve birinci kat duvarları, Ceneviz devrine ait meclis binasına aittir.

1880'li yıllarda son halini alan Bereket Han, zemin ve üzerindeki asma katla beraber beş katlıdır. 224,5 metrekarelik bir alana oturan han, avlusuz hanlar grubundadır.

1889-1890 yıllarına ait ticaret yıllıklarına göre bu handa bir sigorta şirketi, bir iş adamı, bir komisyoncu, bir bütün tüccarı, iki avukat, bir orman işletmecisi, bir aydınlatma şirketi (İstanbul şehrinin aydınlatılmasıyla ilgili faaliyet yürüten bir şirket) faaliyet göstermiştir. Goad Sigorta Haritaları'na göre hanın zemin katında da bir kahvehane bulunmaktaydı. On yıl öncesine kadar büyük bölümü depo olarak kullanılan hanın zemin katında elektrik malzemeleri ticareti yapan iki mağaza ile bir büfe, birinci katında bir çay ocağı ile boş odalar, ikinci katında iki avukat bürosu, iki elektrik malzemeleri ithalatçısı ve bir kadın kuaförü bulunuyordu. Üçüncü kat ise tamamen depo olarak kullanılıyordu. Han günümüzde tamamen boştur ve onarımı sürmektedir.

19

BODRUM HANI

~

Beyazıt'ta, Kapalıçarşı'nın batısındaki Fesçiler, Bit-pazarı Sokağı ve Çadırcılar Caddesi köşesinde yer almaktadır. Yapının kitabesi bulunmadığından mimarı, yaptıranı ve yapım yılına dair bilgi yoktur. Ancak inşa tekniği ve üslup açısından bir değerlendirme yapıldığında 18. yüzyıla ait hanlardan olduğu anlaşılmaktadır.

İki katlı ve tek avlulu hanlar grubunda olan yapının alt katında dükkânlar, üst katlarında ise odalar bulunmaktadır. Halk arasında burasının bir Bizans yapısı olduğu ve fetihten evvel manastır olarak kullanıldığına dair rivayetler bulunmaktadır. Zemin ve bodrum katlarındaki Bizans yapı öğelerine dair izler bu iddiayı kanıtlar niteliktedir.

*Kapalıçarşı
hanlarından olan
Bodrum Hanı, iki
katlı ve tek avlulu
hanlar grubunda
yer almaktadır. 1894
yılındaki depremde
hasar gören Bodrum
Hanı, yüzeysel
olarak elden
geçirilmiştir.*

Üst katlarında klasik İstanbul han mimarisinin görüldüğü Bodrum Hanı, yol ve arsa düzenine uyum sağlanması açısından muntazam bir geometrik formdan uzak olarak inşa edilmiştir. Cephesi kırık hatlara sahip olan hanın tek avlusu da birçok noktadan yamuklar çizer. Özellikle zemin katı özgün halinden oldukça uzaklaşmış olan han, işlev açısından özelliğini korumuştur. Bodrum Hanı 1894 yılındaki depremde hasar görmüş ve kabaca onarımdan geçirilmiştir.

▲
Bodrum Han'ın
avlusundan bir görünüm

Reşat Ekrem Koçu'nun *İstanbul Ansiklopedisi*'nde, Hakkı Göktürk'ün aktardığı bir bilgiye göre, 1940 yılında iki kişi, hanın 53 numarasında bulunan tesviyecinin zeminde bir mahzenin varlığını fark etmişler ve yerin 150 metre kadar altına girmişler, ancak ışığın yetersiz oluşu nedeniyle daha öteye gidememişlerdir. Söz konusu mahzenin girişi bugün tamamen kapatılmış durumdadır.

1821 yılındaki esnaf defterlerine göre bu handa yirmi dokuz çuhacı, sekiz terzi, iki kapamacı, üç ipekçi, bir ütücü, bir hazırcı esnafı bulunmaktadır. 1961 yılındaki verilere göre de bu handa yirmi kunduracı, on bir hazır elbiseci-terzi, beş terzi, üç marangoz, iki camcı-aynacı, iki karyolacı, iki aşçı, iki kahveci, bir mobilyacı, bir tesviyeci ve bir de demirci yer almaktadır.

BURMALI HAN

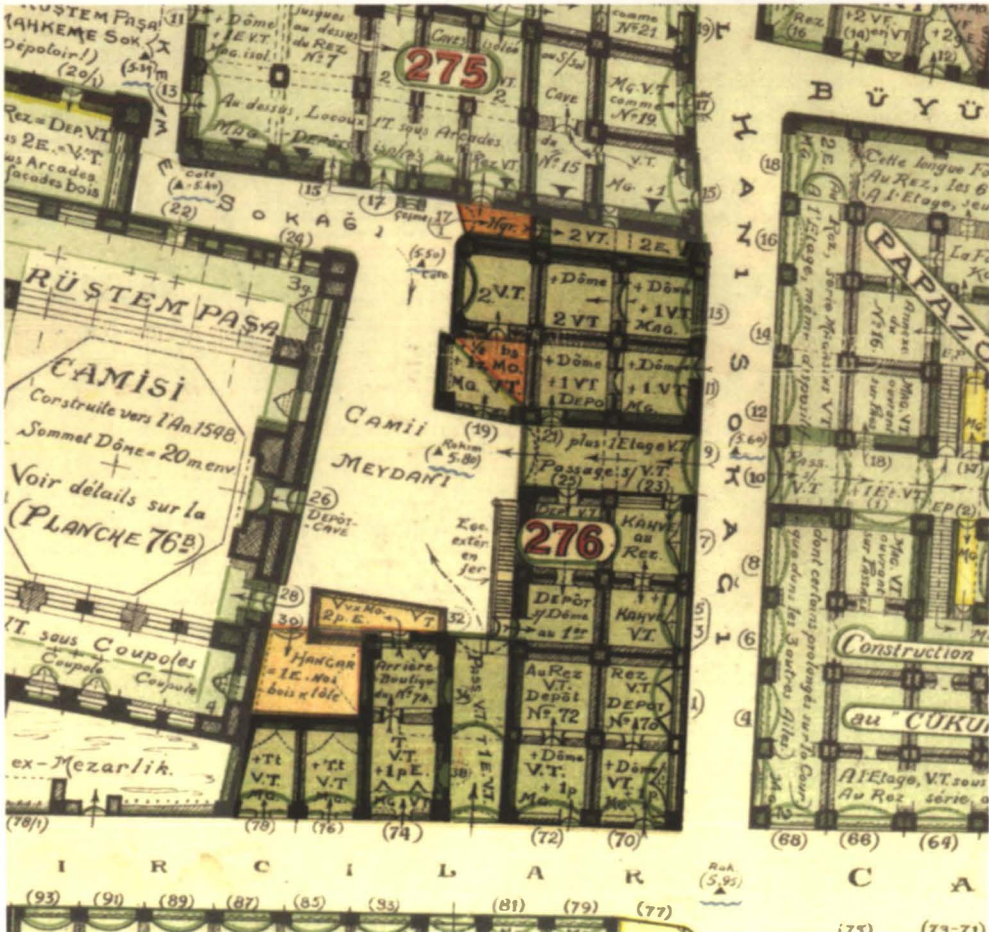
Eminönü, Rüstempaşa Mahallesi'nde, Hasırcılar Caddesi ile Kızılhan Sokağı'nın köşesinde yer alan han, Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah ile evlenerek damat olan Sadrazam Rüstem Paşa tarafından yaptırılmıştır. Kitabesi olmayan yapı mimari özellikleri bakımından 16. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir.

İki katlı, revaklı tek avlulu hanlar grubuna giren Burmalı Han'ın planı "U" şeklindedir ve iki sokaktan da cephesi vardır. Cephesi taş, tuğla malzemeye örülü ve sıvalıdır. Klasik Osmanlı mimari üslubunda inşa edilen Burmalı Han, zaman içinde yapılan bazı onarımlarla görsel niteliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Yapının dışında, caddeye bakan kesitte, sıralı dükkânları bulunmaktadır. Üst katındaki revak sisteminin gerisinde ise bir sıra mekân inşa edilmiştir, bu mekânlar birer

Burmalı Han, Encümen Arşivi, 1940'lar

Pervizitib Haritaları'nda
Burmalı Han, 1944

kapı ve pencere ile revak altına açılırken, bir diğer pencereyle de dışarıya açılmaktadır. Zemin kattaki revaklar ile mekânların beşik tonozla örtüldüğü yapının üst katında ise yalnızca revaklar beşik tonozlu olup, mekânlar kubbelidir.

Geçirdiği onarımlar neticesinde özgün niteliğini yitirmiş olan han, Rüstem Paşa Külliyesi ile organik bir bağa sahip olması bakımından önemini korumaktadır. 1842-1843 tarihine ait nüfus defterlerindeki Müslüman bekârlara ait bilgilerden yola çıkarak bu handa yetmiş dokuz hamal ve on manavın bulunduğunu söylemek mümkündür.

Rüstem Paşa Camii'nin yanında yer alan Burmalı Han'ın planı "U" biçimindedir. Klasik Osmanlı hanları yapısında uygun olarak inşa edilmiş bu han, özgün vaziyetini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Burmalı Han'dan bir görünüm

BÜYÜK BALIKLI HAN

~

Büyük Balıklı Han, Galata Müeyyetzade Mahallesi'nde, Kemeraltı Caddesi, Aynalı Lokanta Sokak, Arşın Çıkmazı Sokak ve Leblebici Hasan Sokak'ın çevrelediği ada üzerinde yer almaktadır.

Haştane Han, Büyük Millet Han ve son olarak Büyük Balıklı Han isimleriyle anılan han, 1875 yılında Rum Ortodoks Patriği II. Yoakim tarafından yaptırılmıştır. Rum cemaatinin önemli zenginlerinden Zagforos, Zarifi, Rali, Koronos, Hacıpulo ve Kazanova ailelerinin yaptığı bağışlarla, Balıklı Rum Hastanesi'ne gelir sağlaması için yaptırılan bu hanın mimarı Ariditi Razi'dir. Fakat binanın geçmişi 1454 tarihine kadar uzanmaktadır. Bugün Büyük Balıklı Han'ın bulunduğu yerde 1454 yılında Rum Hastanesi, ahşap bir binada faaliyete girmiştir. Bu ahşap bina daha sonra kâğır olarak yeniden inşa

*Büyük Balıklı Han'ın
dağı genel görünümü*

edilmiş ve Rum Hastanesi 1753 yılına kadar faaliyetine devam etmiştir. Fakat limana son derece yakın bir konumda olan bu hastane, gemilerle gelen insanların getirdiği bulaşıcı hastalıklar nedeniyle taşınmak zorunda kalmıştır. Özellikle bu tarihte çıkan bir veba salgını, Rum Hastanesi'ni şehrin dışına taşınmak zorunda bırakmıştır. Yedikule Küçükbalıklı'da bir arazinin satın alınmasıyla Galata'dan taşınan hastane, daha sonra Balıklı Rum Hastanesi adıyla anılmıştır. Hastaneden boşalan bina ise ticaret amaçlı kullanılmış ve nihayet 1875 yılında son halini almıştır.

Dikdörtgene yakın bir plana sahip olan Büyük Balıklı Han, 951 metre karelik bir alan üzerine oturmaktadır. Hanın zemin katı, dört tarafındaki sokaklara açılan yirmi dört dükkânla çevrilidir. Geniş bir avlusu bulunan hanın Kemeraltı Caddesi'ndeki girişini avluya bağlayan geçitte karşılıklı iki dükkân bulunmaktadır. Toplam otuz dükkân ve altmış dokuz odanın bulunduğu anda, avluya açılan dükkânların hepsinde yuvarlak pencere asma katlar vardır.

Handa faaliyet gösteren sektörler de çeşitlilik göstermektedir. 1880 tarihli ticaret yıllıklarına göre bu anda uluslararası ve yerel bir posta işletmeciliği, bir derneğin yönetim bürosu, Ulusal Rum Hastaneleri Topluluğu'nun genel bürosu, merkezi Yunanistan'da bulunan bir denizcilik şirketi acentesi, altı komisyoncu, üç iç çamaşırı imalathanesi, avukatlık büroları, Karadağ Orman İşletmeleri yönetim bürosu, iki mühendislik bürosu, bir banker, üç hayvan tüccarı, ithalat ve ihracat yapan bir tüccar, bir de tahıl tüccarı faaliyet göstermiştir. 1990'lı yılların başında ise anda elektronikçiler, avukatlar, sigortacılar ağırlık olarak faaliyet göstermiştir. Bunun yanında, bir matbaa ve bir büfe de anda faaliyet göstermiştir. Sokağa açılan dükkânlar ise ağırlıklı olarak hurdacı olmakla birlikte, dükkânların ikisinde hırdavatçı, birinde mobilyacı, elektronikçi, berber, büfeci, ve lokantacı faaliyet göstermiştir. Günümüzde ise hanın sokağa açılan dükkânlarının dışındaki yetmiş odasının yarısı boş dururken, boş olmayan odalardan zemin kattakiler elektronikçi olarak faaliyet göstermektedir. Kullanılan diğer odalar ise depo olarak hizmet vermektedir. Bu hanın otele dönüştürülmesine dair bazı projeler bulunmaktadır.

Bir 19. yüzyıl yapısı olarak özgün halini çok iyi korumuş olan Büyük Balıklı Han, havuzlu avlusu ve kemerli revaklarıyla klasik Osmanlı hanlarını çağrıştırmasının yanında, cephelerindeki Batı etkisiyle de döneminin özelliklerini yansıtmaktadır.

1875 yılında Rum Ortodoks Patriği II. Yoakim tarafından yaptırılan Büyük Balıklı Han, bu tarihe kadar hastane olarak faaliyet göstermiştir. Ancak yapının limana yakınlığı, hastanenin buraya taşınmasına neden olmuştur.

BÜYÜK ÇORAPÇI HAN

Mahmutpaşa Yokuşu ile Fincancılar Yokuşu'nun keşiştiği bölgede inşa edilmiş olan hanın, Kanuni Sultan Süleyman devrinin kaptanıderyası Piyale Paşa tarafından yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Mimari üslup bakımından 16. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen yapı, iki katlı ve tek avlulu hanlar grubunda yer almaktadır.

16. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Büyük Çorapçı Han'ın en önemli özelliği, içerisinde ibadethanelerin yer almasıdır. Bir sinagogun da bulunduğu handa faaliyet gösteren Musevilerin şikâyetleri üzerine 19. yüzyılda hana kadınların girmesi dahi yasaklanmıştır.

Büyük Çorapçı Han'ın girişinden bir görünüm

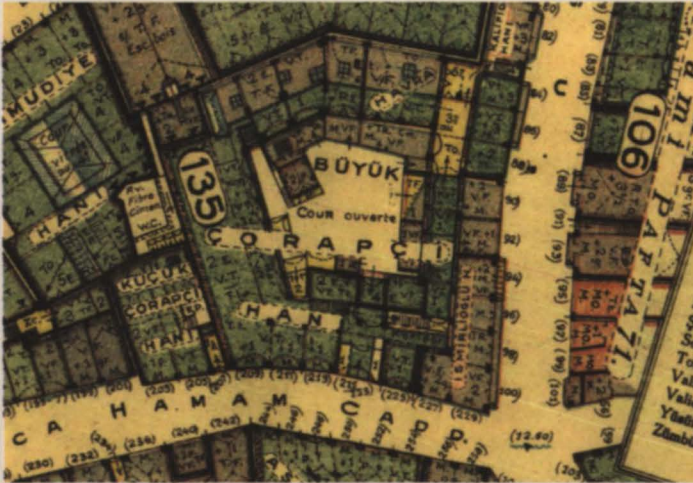
Bulunduğu alanın fiziksel şartlarına uygun olacak şekilde tasarlanan ve 47x75 metrelik bir alana yayılan Büyük Çorapçı Han, inşa edildiği dönemin mevcut yapılanmasına da uygun düşecek bir biçimde üç kenarı düz olarak planlanmıştır.

Tüm bu nedenlerden dolayı sadece üç cephesi düz olan han, yine bu plana uygun bir yamuk çizerek bir avluya sahiptir. Alt katları depo, üst katları ise ticaret ve ikamet maksatlı tasarlanan hanın pencere sistemi de bu doğrultuda tasarlanmış ve buna göre yalnızca üst katlara dışarıyla temas sağlayacak pencereler eklenmiştir. Yapı malzemesi olarak diğer geleneksel İstanbul hanlarında görüldüğü üzere taş ve tuğla kullanılmıştır. İç bölümün duvarlarında moloz taş malzeme kullanılmışken, revak kemerlerinde geleneksel biçimde tuğla kullanılmıştır.

Büyük Çorapçı Han'ın avlusu

Girişi Mahmutpaşa tarafından olan hanın tek avlusuna beşik tonozlu bir geçitten ulaşılır. Zemini üst kata bağlayan merdivenler ise bu geçidin sağına ve soluna konumlandırılmıştır. Bunun dışında beşik tonozlu bir bodrumu bulunan hanın avlusu özgün halini büyük ölçüde yitirmiş, avluya zaman içerisinde başka binalar eklenmiştir.

Pervin Akb. Haritaları'nda Büyük Çorapçı Han, 1944

Büyük Çorapçı Han'ın en önemli özelliği, içerisinde ibadethane bulunduran hanlardan biri oluşudur. Bu ibadethaneler, özellikle 19. yüzyılda ortaya çıkmış bazı olaylar veya şikâyetler üzerine kayıt altına alındığı için tespit edilebilmiştir. Bu bağlamda 1854 yılında handa çıkan bir yangın ile ilgili tutulan kayıtlardan anlaşıldığına göre Büyük Çorapçı Han'ın bünyesinde bir sinagog bulunmaktadır. Buradan, 19. yüzyılda Musevi tüccarların yoğun bir biçimde bu handa faaliyet gösterdiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Hatta bu Musevilerden bazılarının çeşitli şikâyetlerde bulunduğu da arşiv belgelerinden tespit edilmektedir. Söz konusu şikâyetler üzerine bir dönem Büyük Çorapçı Han'a kadınların girmesi yasaklanmıştır.

1821 yılında düzenlenmiş esnaf defterlerine göre Büyük Çorapçı Han'da bir şişeci, bir tütüncü, iki çorapçı, bir eczacı, iki tüccar, iki hurdacı, bir mineci, bir sade yağcı, bir tül-bentçi esnafı faaliyet gösterirken yedi esnaf da muhtelif olarak kayıtlıdır.

Şark Ticaret Yıllıkları'na göre ise 1885-1921 yılları arasında Büyük Çorapçı Han'da elli yedi manifaturacı, yedi eczacı, bir tütüncü, üç tüccar, iki ipekçi, iki terzi, üç lokanta, iki simsar, iki valizci, bir fırçacı, bir kitapçı faaliyet göstermektedir. Bu yıllar arasında hanın odabaşılığını ise Mıgırdıç Hosepyan isimli bir kişi yapmaktadır.

23

BÜYÜK ÇUKUR HAN

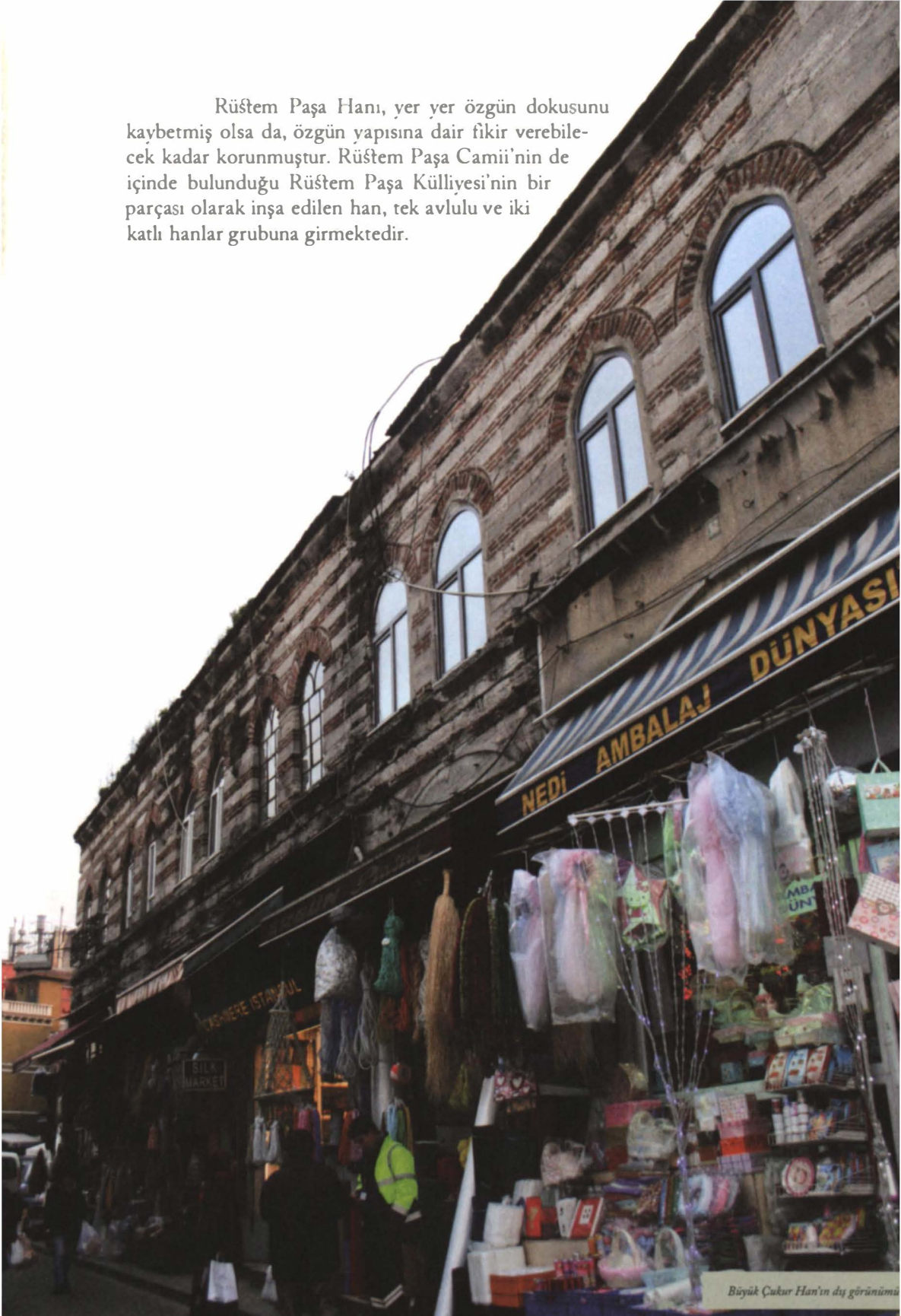
~

Sadrazam Rüstem Paşa tarafından 1556-1568 yılları arasında Mimar Sinan'a yaptırılan han, 32,5x28,5 metrelik bir alan üzerine inşa edilmiştir. Büyük Çukur Han, yer yer özgün dokusunu kaybetmiş olsa da özgün yapısına dair fikir verebilecek mimari elemanları barındırmaktadır.

Eminönü'nde Rüstem Paşa Mahkeme Sokak ile Kızılhan Sokak'ın köşesinde inşa edilen han, 1556-1568 yılları arasında Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı Sadrazam Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır.

Yol ve arsa durumuna uyum sağlaması bakımından düzgün bir dikdörtgen plana sahip olmayan Rüstem Paşa Hanı, tek avlulu ve iki katlıdır. Zemin katın depolara üst katlarının ise ticaret işlerine ayrıldığı hanın bir de bodrumu vardır. Bu nedenle han dıştan iki katlı avludan üç katlı görünmektedir. 32,5x28,5 metrelik bir alana inşa edilen hanın avlusu ise 11x8 metredir. Avlu ve katlara girişler birbirinden ayrıdır. Böylece iki ayrı cephede iki girişi bulunan yapıda, katlara girişi sağlayan ana giriş kapısı Mahkeme Sokağı'ndadır.

Rüstem Paşa Hanı, yer yer özgün dokusunu kaybetmiş olsa da, özgün yapısına dair fikir verebilecek kadar korunmuştur. Rüstem Paşa Camii'nin de içinde bulunduğu Rüstem Paşa Külliyesi'nin bir parçası olarak inşa edilen han, tek avlulu ve iki katlı hanlar grubuna girmektedir.

Büyük Çukur Han'ın dış görünümü

BÜYÜK TİCARET HANI

Eminönü Mercan'da, Çakmakçılar Yokuşu ile Tarakçılar Caddesi'nin kesiştiği noktada yer alan Büyük Ticaret Hanı, 994 metrekarelik bir alan üzerine oturmaktadır. Ana cephesi Tarakçılar Caddesi üzerinde olan hanın Tığcılar Sokak üzerinde bir diğer girişi de bulunmaktadır.

Hanın kitabesindeki rakamların aşınmış olması nedeniyle 1255 veya 1299 tarihleri okunmaktadır. Yeni rakamlarla da 1883 tarihi yazılmıştır. Rumî takvime göre 1299 tarihi de 1883 tarihine denk gelmektedir. Fakat 1840 yılına ait bazı belgelerde bu hanın isminin geçmesi, hanın 1840 (Rumî 1255) tarihinde inşa edildiğini ve diğer tarihin de onarım kitabesine ait olduğunu göstermektedir.

*Perovitski Haritaları'nda
Büyük Ticaret Hanı, 1944*

Tarakçılar Caddesi'ne bakan cephesi üç katlı olan Büyük Ticaret Hanı, Tarakçılar Caddesi ile Tığcılar Sokak arasındaki kot farkından dolayı, Tığcılar Sokak cephesinden iki katlı görünür. Tığcılar Sokak tarafındaki mağazalar bu nedenle bodrum katına da sahiptir. Hanın bu cephesinde toplam sekiz dükkân bulunmaktadır.

Büyük Ticaret Hanı'nın inşa edildiği dönemde, bu handa daha çok manifaturacılar ve çeşitli malların ticaretini yapan tüccarlar faaliyet göstermiştir. Bunların yanında bir fes, bir de çarşaf imalatçısı faaliyet yürütmüştür. Handa faaliyet gösterenler arasında Müslüman bulunmamaktaydı; iki Musevi'nin dışında tüm han sakinleri Ermeni asıllıydı. 20. yüzyıla kadar bu esnaf yelpazesi varlığını sürdürürken bu dönemden sonra han sakinlerinin ve sektörlerinin değiştiği gözlemlenmektedir. 1950'li yıllara gelindiğinde ise handa ağırlıklı olarak dokumacıların ve aynacıların faaliyet gösterdiği görülür. Günümüzde ise handa başta şapka, şal ve atkı olmak üzere hazır giyim sektörü faaliyet göstermektedir. Hanın üst katları ise depo olarak kullanılmaktadır.

Büyük Ticaret Hanı, 19. yüzyıl Osmanlı hanları içerisinde en dikkat çekici örneklerden biridir. Bu han, 19. yüzyılda inşa edilmiş diğer hanların aksine genel olarak Osmanlı yapı tarzının izlerini sürdürmüştür. Bu nedenle de hanın civarında bulunan Büyük Valide Han, Büyük Yeni Han, Küçük Yeni Han gibi klasik Osmanlı hanlarıyla uyum içindedir. Aynı zamanda Büyük Ticaret Hanı, klasik Osmanlı hanlarına mekânsal yenilikler de kazandırmıştır. Mekân organizasyonu bakımından Avrupa pasajlarını andıran handaki her mağaza üç katıyla kendi içinde bir bütünlük arz ederken, birçok mağazanın bir araya gelmesiyle oluşan bir geçit izlenimi uyandırmaktadır. Bir geçidin etrafına yerleştirilmiş mağazalar kompleksi görüntüsü veren Büyük Ticaret Hanı, bu yönüyle de dikkat çekmektedir.

1840 yılında 994 metre karelik bir alan üzerine inşa edilen Büyük Ticaret Hanı, inşa edildiği dönemde ağırlıklı olarak manifaturacılara ev sahipliği yapmıştır.

BÜYÜK VALİDE HANI

Ana cephesi Sultanhamam'dan Beyazıt'a çıkan Çakmakçılar Yokuşu'nda bulunan han 17. yüzyılda, Sultan IV. Murad'ın annesi Mahpeyker Kösem Valide Sultan tarafından, vakıflarına gelir sağlaması için yaptırılmıştır.

Büyük Valide Hanı, 17. yüzyılın ünlü seyyahı Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde şu şekilde yer bulmuştur: "Bu hanın yerinde evvelce Cerrah Mehmed Paşa'nın sarayı vardı, zaman ile yıkılmış olduğundan Kösem Valide altı üstlü üç yüz hücreli büyük bir bina ettirmiştir ki İstanbul'da Mahmud Paşa Hanı ile bundan büyük han yoktur. Bir tarafında dört köşeli bir cihannüma kulesi vardır ki göklere kadar uzanır. Develigi ve bin adet at ve katır alır ahırı vardır. Ortasında da bir camii şerif vardır."

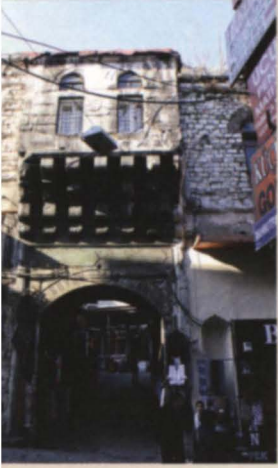
18. yüzyılda *Hadikatül Cevami* isimli kitabı kaleme alan Ayvansarayî de Kösem Sultan'ın yaptırdığı Çinili Cami'yi anlatırken, bu hanın, camiye gelir getirmesi maksadıyla inşa edildiğini ifade etmektedir.

17. yüzyılda Sultan IV. Murad'ın annesi Mahpeyker Kösem Valide Sultan tarafından inşa ettirilen Büyük Valide Hanı, 153'ü birinci ve ikinci avluda, 37'si üçüncü avluda olmak üzere toplam 210 odaya sahiptir.

Büyük Valide Hanı'nın cephesinden bir görünüm, Encümen Arşivi, 1940'lar

İlk önce Sultan I. Ahmed'in hasekisi olan, daha sonra oğulları IV. Murad ve I. İbrahim'in saltanatları sırasında valide sultanlık yapan Kösem Sultan, daha sonra torunu IV. Mehmed'in iktidarı sırasında da "Valide-i Muazzama" olarak bu konumunu korumuştur. Uzun yıllar devlet idaresinde etkin rol oynayan Kösem Sultan'ın muazzam bir servete eriştiği herkesçe malumdur. Bir isyanda katledilen Kösem Sultan'ın, yıllardır kazandığı servetine ait nakitlerin önemli bir kısmı da bu handaki bazı odalarda bulunmuştur. 17. yüzyılın tarihçisi Naima bu hadiseyi şöyle nakletmektedir: "Mercan çarşısında bina ettiği han ki Valide Hanı dedikleri muazzam handır; o handa yirmi sandık filorin (Venedik altını) bulundu..."

Büyük Valide Han'ın giriş cephesi

Pervinitch Haritaları'nda
Büyük Valide Hanı, 1944

Tarihimizde son derece önemli olaylara ev sahipliği yapan bu han, yol ve arsa durumuna uydurulmasından dolayı muntazam bir plana sahip değildir. Fakat hanın planı 17. yüzyıla kadar İstanbul hanlarında görülmemiş bir şekilde üç avluya sahiptir. Bu bağlamda Yeni Valide Hanı, mekân ve plan anlayışı yönünden dönemine göre birçok yeniliği bünyesinde barındırmaktadır. İlk defa bu handa ortaya konulan üç avlu fikri, ahırlar kısmının ikamet kısmından ayrı bir avluda ele alınması ve bu iki birimin birbirinden ayrılması, İstanbul hanlarının gelişimi açısından önemli bir aşamadır.

Ana girişten ulaşılan ilk avlu üçgen biçimindedir ve diğerlerine nazaran oldukça küçüktür. Bunu takip eden ikinci avlu ise kareye yakın bir plandadır ve 63x66 metre ölçülerindedir. Bu avlunun ortasında da bir mescit bulunmaktadır. Avlunun köşesinden dar bir dehlizle ulaşılabilen üçüncü avlu ise dikdörtgen biçimindedir ve bodrumunda arazinin eğiminden faydalanılarak inşa edilmiş bir ahır bulunmaktadır.

Büyük Valide Hanı, 153'ü birinci ve ikinci avluda, 37'si üçüncü avluda bulunmak üzere 210 odaya sahiptir. 1821 yılında düzenlenen esnaf defterlerine göre de bu handa otuz bir sarraf, dört dellal, on dokuz tüccar, bir cameşüycü, on sekiz terzi, bir basmacı, bir kalpakçı, bir tütüncü, bir berber, bir

çatıcı, beş çanakçı, yedi çuhacı, bir mübayacı, faaliyet gösterirken otuz iki esnaf da muhtelif olarak kayıtlıdır. Şark Ticaret Yıllıkları'na göre ise 1868-1909 yılları arasında tüccarlar, manifaturacılar, kitabevleri, kâğıtçılar, mücellitler, sarraflar, komisyoncular, bankerler bu handa faaliyet göstermiştir.

BÜYÜK YENİ HAN

Eminönü Çakmakçılar Yokuşu'nda, Çarkçılar Sokağı ile Sandalyeciler Sokağı arasında bulunan hanın kitabesi yoktur. Ancak çeşitli arşiv belgelerinden hanın 1764 yılında Sultan III. Mustafa tarafından, kurduğu vakıflara gelir getirmesi maksadıyla inşa edildiği anlaşılmaktadır.

İstanbul hanlarının geleneksel yapı tekniği ve malzemesinin gözlemlendiği han taş ve tuğla malzemenin inşa edilmiştir. Yalnızca zemin katı kesme taştan inşa edilen hanın üst katlarında ise taş ve tuğla kullanılmıştır. Yapı, cephé tasarımındaki taş işçiliğinin mükemmelliğiyle diğer hanlardan ayrılmaktadır.

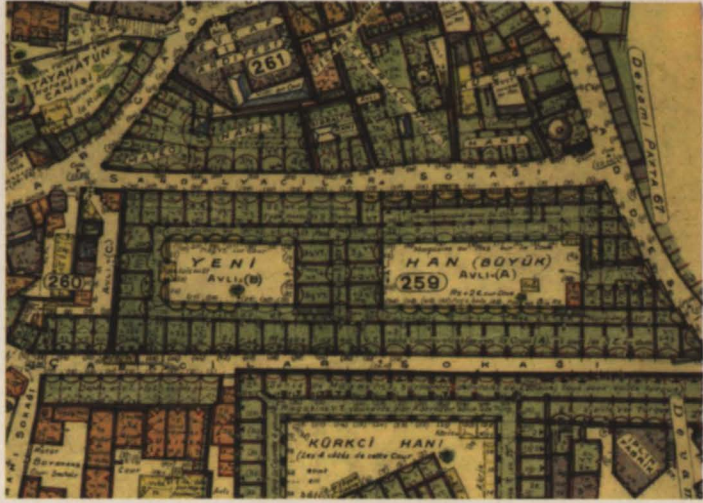
Thomas Allom'un çizimiyle
Büyük Yeni Han, 1834

Yol ve arsa durumuna uyum sağlamak adına muntazam bir plana sahip olmayan Büyük Yeni Han, uzun bir dikdörtgen plana sahip olmasına rağmen dış cephesi yolun kıvrımlarına uygun bir biçimde inşa edilmiştir. Hanın en büyük özelliği ise o döneme kadar kullanılmamış bir tarzda üçüncü kata sahip olmasıdır. Bu nedenle Büyük Yeni Han, üç katlı ve üç avlulu bir han olarak dönemine bir yenilik getirmiştir. Bunun yanında, hanın eğimli araziye inşa edilmesinin doğurduğu bir sonuç da, yapının Tarakçılar Sokak'taki ana girişinin, yapının üçüncü katına denk gelmesidir. Fakat yapının ana girişi Çakmakçılar Yokuşu'ndadır ve Sandalyeciler Sokağı'na kadar dış cephesi dükkânlıdır. Hanın birinci avlusu 42 metre, ikincisi ise 25 metre uzunluğundadır. Hanın abidevi kapısı ise son derece özeldir; ceviz ağacı üzerinde dövme demir ile kaplanarak imal edilen bu çift kanatlı kapının ağırlığının 20 ton civarında olduğu tahmin edilmektedir. Hanın bir diğer yapısal özelliği ise Sandalyeciler Sokağı'nın köşesinde, en yukarıya yerleştirilmiş olan kuş evidir. Bu kuş evinin üzerinde de bir kitabe bulunmaktadır ve kitabede "Maşallah, sene fi 1177" yazmaktadır. Han 1894 depremi ve 1955-1956 istimlakleri sırasında da yapısal hasara uğramıştır.

▲
Büyük Yeni Han,
Encümen Arşivi, 1940'lar

Pervititz Haritaları'nda
Büyük Yeni Han, 1944

1764 yılında Sultan III. Mustafa tarafından, kurduğu vakıflara gelir getirmesi için inşa edilen Büyük Yeni Han, dikdörtgen bir alan üzerine üç katlı ve üç avlulu olarak inşa edilmiştir. 57'si birinci katında, 58'i ikinci katında, 58'i de üçüncü katında olmak üzere 173 odası bulunan handaki oda sayısı, dış kısmındaki odalarla beraber 233'ü bulmaktadır.

Büyük Yeni Han'ın tarihimiz açısından bir önemi de ülkemizdeki ilk bankacılık faaliyetlerinden birinin bu handa gerçekleşmesidir. 1863 yılında Ziraat Bankası'nın temelini atarak, bir çeşit tarım kooperatifi kuran (Memleket Sandığı) Mithat Paşa, Rusçuk'ta görev yaptığı sırada, Rusçuk halkının tasarruflarını toplamak ve saklamak üzere "Emniyet Sandığı"nı kurmuştur. Bu oluşumun merkezi 1868 yılında İstanbul'a taşınmış ve faaliyetlerini Büyük Yeni Han'da kiralanan birkaç odada, "İstanbul Emniyet Sandığı" adı altında yürütmüştür. Tasarrufların güvence altına alındığı bu kurumun Büyük Yeni Han'da faaliyet göstermesi, kısa zamanda bölgedeki sarrafların bu hana taşınmasına neden olmuştur.

Hanın birinci katında 57, ikinci ve üçüncü katında 58 oda olmak üzere toplan 173 oda bulunmaktadır. Buna ilaveten hanın dış kısmında da odalar bulunmaktadır ve böylece handaki oda sayısı 233'e yükselmektedir.

1821 yılı esnaf defterlerine göre bu handa, kırk üç sarraf, bir boyacı, bir tüccar bulunurken yirmi iki esnaf da muhtelif olarak kayıtlıdır. Mithat Paşa tarafından kurulan Emniyet Sandığı'nın bu hana taşınmasından sonraki yıllara ait Şark Ticaret Yıllığı'na göre ise 1868-1914 yılları arasında bu handa yirmi üç banker, yirmi yedi manifaturacı, kırk beş komisyoncu, on dokuz banker, kırk sekiz tüccar ve muhtelif sayılarda avukat, sarraf, matbaacı, antikacı, lokantacı, halıcı, mimar ve terzi faaliyet göstermiştir.

Büyük Yeni Han'dan bir detay

27

BÜYÜK YILDIZ HANI

Büyük Yıldız Hanı'nın cepbesinden bir görünüm

Mahmutpaşa Yokuşu'nda, Sultanodaları ve Yeşildirek sokakları arasında inşa edilmiştir. Kitabesinden 1817 yılında inşa edildiği anlaşılan Yıldız Hanı'nın mimarı ve yaptıranı bilinmemektedir.

Yıldız Hanı'nın planı da, yine yol ve arsa durumlarına uyma sebebiyle düzgün değildir. Ancak plan dikdörtgen bir avlu etrafında düzenlenmiştir. Üç katlı ve tek avlulu olan hanın zemin katı depolara, üst katları ise ticaret ve ikamete ayrılmıştır. Cepheler zemin katta dükkânlıdır. Ancak bu dükkânlar bugün tamamen değişmiş olduğundan orijinal halleri hakkında bir fikir edinmek mümkün değildir. Üst katlar ise eski hallerini muhafaza etmiştir. Önemli bir 18. yüzyıl özelliği olan, cephelerde çıkmaların kullanılması Yıldız Han'da değişik bir şekilde tatbik edilmiş, çıkma kırıklıkları her katta taş konsollarla taşıma yerine, bütün cephe yüksekliği plana aksettirilmiş ve zeminden itibaren yükselmiştir. Cephe, böylece düşey hatlar hâkimiyetinde kalmış ve oldukça hareketlendirilmiştir. Zemin katın dükkânları arasına yerleşmiş olan giriş, çıkıntısız sade bir açıklık teşkil eder. Üst kat odalarının cephede iki penceresi vardır.

İstanbul hanlarının klasik inşa tarzı ve üslubunda inşa edilip taş ve tuğla malzemenin kullanıldığı han, özgün vaziyetini oldukça iyi biçimde muhafaza etmiştir.

Kitabesinden 1817 yılında inşa edildiği anlaşılan Yıldız Hanı, yol ve arsa durumundan ötürü düzgün bir plana sahip değildir ve han özgün vaziyetini son derece iyi bir biçimde muhafaza etmiştir.

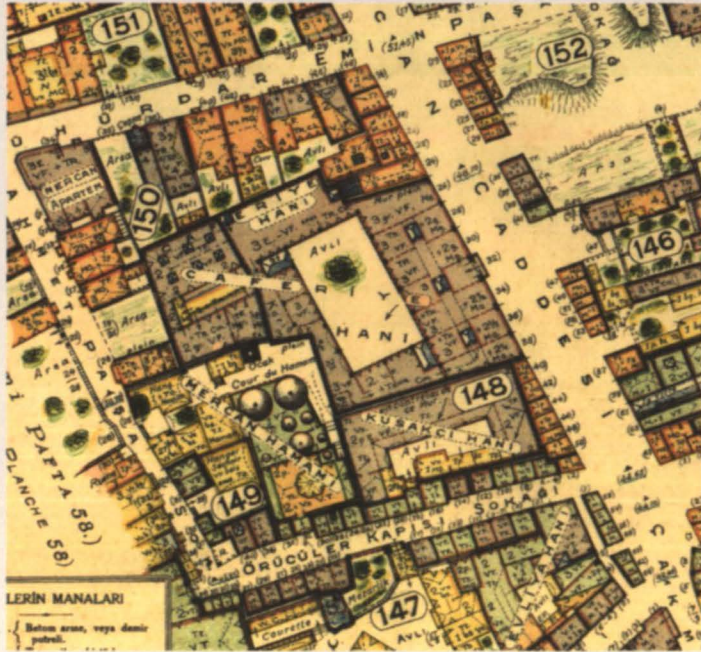
Büyük Yıldız Hanı'nın avlusundan bir detay

CAFERİYE HAN

Caferiye Han, Eminönü'nde Mercan Caddesi No: 22'de yer almaktadır. Han 1888 tarihinde bitişik nizamda inşa edilmiştir. Han ile ilgili herhangi bir kayda rastlanmadığından hanın kim tarafından yaptırıldığı tam olarak bilinmemekte, ancak Acemler tarafından yaptırıldığı rivayet edilmektedir.

Geniş avlulu ve üç katlı olan han, 1694 metrekairelik bir alan üzerine inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlı avlunun üzeri açıktır ve ortasında fıskiye bir havuz bulunmaktadır. Karmaşık bir plana sahip olan hanın zemin katı revaksız, üst katlarda ise merdivenin katlara ulaşan kesimleri revaklıdır. Handaki odaların tamamı koridorlara açılmaktadır. İkinci kat hariç tüm katlarda odalar avlunun dört tarafına yerleştirilmiştir.

Eminönü Mercan Caddesinde 1888 yılında 1694 metrekairelik bir alana inşa edilmiş olan Caferiye Han, 19. yüzyılın sonlarına tarihlenen ve üzeri açık avlulu tek handır.

Pervinç Haritaları'nda
Caferiye Han

Hanın en erken tarihli bilgilerini 1913 yılına ait ticaret yıllıklarından edinmekteyiz. Bunlara göre, hanın zemin katındaki iki dükkânda Suriye'den ithal edilen malların ticareti yapılırken, diğer katlarda İranlı yedi tüccar, Rum asıllı bir terzi, ve bir parfümerici, üç Müslüman komisyoncu (muhtemelen Osmanlı uyruklu) ve iki İranlı halıcı faaliyet göstermiştir. Günümüzde Caferiye Han'da ağırlıklı olarak konfeksiyoncu ve tekstilciler bulunmaktadır.

Caferiye Han, aynı zamanda 19. yüzyılın en iyi korunmuş örnekleri arasında yer almaktadır. Yapı tekniği ve cephe süslemesi açısından Batı etkisindeki hanlarla benzerlik göstermesinin yanında 19. yüzyıl sonlarına tarihlenen ve üzeri açık avlusu bulunan tek han olma özelliğini taşımaktadır.

29

CEBECİ HAN

~

Kapalıçarşı'nın kuzeyinde, Yağlıkçılar Caddesi'nde yer alan Cebeci Han'ın kitabesi bulunmadığından yapım yılı ve yaptıranı bilinmemektedir. Ancak etrafındaki diğer hanlarla mukayese edildiğinde hanın 18. yüzyıl eseri olduğu anlaşılmaktadır.

Cebeci Han, bitişik nizamda inşa edildiğinden tek cepheli gibi görünür. Bu cephe, geleneksel İstanbul hanlarında olduğu gibi taş ve tuğla malzemeyle inşa edilmiştir. Gelişmiş bir taş ve tuğla işçiliğinin gözlemlendiği hanın iç bölümlerinde ise moloz taşlar kullanılmıştır.

Plan özelliği bakımından zeminin üzerine inşa edilen bir kattan oluşur ve bitişik olarak inşa edildiği diğer hanların aksine düzgün bir dikdörtgen çizer. İki avluya sahip olan

*Cebeci Han'ın
avlusundan bir görünüm*

▼

hanın ilk avlusu, ikinci avlusuna göre daha küçüktür; ilk avlu 17,5x37 metreken, ikinci avlu 37x37 metrelik bir alana sahiptir. Her iki avlunun da etrafı revaklarla çevrilidir. Tuğladan inşa edilen bu revaklar zemin katta sivri kemerli, üst katlarda ise yuvarlak kemerlidir.

*Kapalıçarşı
hanlarından olan,
yapı tekniği ve
üslubu açısından
bir 18. yüzyıl yapısı
olduğu anlaşılan
Cebeci Han, iki
avluya sahiptir.*

*Cebeci Han'ın Kapalıçarşı'daki
girişinden bir görünüm*

Cephesi dükkânlı olan han, zaman içerisinde yapılan gelişigüzel tadilatlarla özgünlüğünü kaybetmiştir. Birçok noktada yıkıntıların ve değişikliklerin gözlendiği Cebeci Han'ın özgün yapısına dair fikir veren kısımlarından anlaşıldığı kadarıyla hanın zemininde ve üst kat mekanlarında örtü sistemi beşik tonoz, üst kat revaklarında ise kubbedir. 1894 depreminden önce hanın büyük avlusunda bir namazgâh, bir de havuzun olduğu bilinmektedir.

ÇEÇEYAN HAN

Çeçeyan Han, Karaköy Kemankeş Mahallesi Eski Gümrük Sokak'ta inşa edilmiştir. Bitişik nizamda inşa edilen bu hanın inşa tarihi, girişinde bulunan levhada 1890 olarak yer bulmuştur. Tarih yazıtının hemen üzerinde ise Latin ve Ermeni harfleriyle "Tchecheyan Khan" ibaresi yer almaktadır. Tüm bu bilgilerin yanı sıra, Çeçeyan Han'ın kim tarafından ve hangi mimara yaptırıldığı hiçbir kaynakta yer almamaktadır.

Yol ve arsa durumuna uyum sağlamak adına düzgün bir planın uygulanmadığı Çeçeyan Han, zeminle birlikte dört katlıdır ve hanın avlusu bulunmamaktadır. Han 166 metreka-relik bir alan üzerine inşa edilmiştir. Zemin katta sokağa açılan iki dükkân, giriş holü ve kat merdivenleri bulunmaktadır. Hanın cephesi son derece süslüdür. Bu cephedeki en dikkat çekici unsur ise tamamen mermerden imal edilmiş, iki yanı iyon başlıklı sütuna sahip giriştir.

Karaköy Kemankeş Mahallesi'nde 1890 tarihinde inşa edilen Çeçeyan Han'ın, yol ve arsa durumundan ötürü düzgün bir planı olmasa da dış cephesi oldukça yoğun bezemelere sahiptir.

Çeçeyan Han'ın inşa edildiği dönemlerde, hanın zemin katında bir sigara dükkânı ile bir sarraf, üst katlarda ise dört komisyoncu, bir dalgıç, bir mekânisyen, bir hasar komiseri, bir gemi müteahhidi, bir mimarlık bürosu, bir avukatlık bürosu, hükümete et temin etmekle sorumlu bir müteahhit, bir tüccar ve bir tellal faaliyet göstermiştir.

▲
Çeçeyan Han'ın girişinde bulunan kitabesi

Bitişik nizamda inşa edilmiş küçük bir han olan Çeçyan Han, son derece yoğun bezemeli ve avlusuz bir han olarak dikkat çekmektedir.

Çeçyan Han'ın dış genel görünümü

ÇİTURI HAN

Galata Yeni Camii Mahallesi'nde, Teğmen Sofu Sokak ile Söğüt Sokak'ın kesiştiği köşede bulunan Çituri Han'ın giriş kapısı Teğmen Hüseyin Sofu Sokak'ta bulunmaktadır.

1861 yılında Vasil Hacıyanopulos tarafından Galata'da inşa ettirilen han, 1918 yılında Cituris kardeşlere satıldığı için Çituri Han ismini almıştır.

Han 1861 yılında Vasil Hacıyanopulos tarafından inşa ettirilmiştir. Mimarı bilinmeyen hanın ilk ismi "İbret Han"dır. 1918 yılında Çituris kardeşlerce satın alınan han bu tarihten sonra "Çituri Han" olarak anılmıştır.

Demir putrelli (kiriş) han, kâgır olarak inşa edilmiş tir ve zemin dahil üç katlıdır. Avlusu olmayan hana sonradan iki kat ilave edilmiştir. 142,5 metrekareye oturan zemin katın

Çituri Han'ın dış genel görünümü

tümünü sadece sokağa açılan tek bir mağaza işgal eder, normal katlarda birbirine ve merdiven sahanlığına açılan üçer oda bulunur. Cepheleri oldukça sadedir. Cephesine dair en önemli ayrıntı hanın girişinde bulunmaktadır. Giriş, kesme taştan yivli iki sütun ve bu sütunların tepesine yerleştirilmiş iyon sütun başlıklarından oluşturulmuştur. Kemerli bir forma sahip olan kapının üzerinde ise üçgen bir alınlık bulunmaktadır. Bütününde neorönesans özellikleri gösteren cephede dikkat çeken unsurlar, pencere eteklerindeki dikdörtgen fûruşlar ve birinci kat pencerelerinin yivli alınlığıdır.

1889-1890 tarihine ait ticaret yıllıklarına göre hanın zemin katında sarraf ve borsa acentesi, birinci katında bir tüccar ve bir borsa komisyoncusu, ikinci katta yabancı bir sigorta şirketinin acentesi, üçüncü katta ise bir işadamıyla bir avukat faaliyet göstermiştir. Dönemin ünlü matbaa işletmecisi Çituri kardeşler bu hanı aldıktan sonra (1918) hanın önemli bir bölümü ithal edilen kırtasiye malzemelerinin depolanması ve satılmasına ayırmıştır. Bunun yanında matbaa işlerine de devam eden Çituriler, dönemin tüm yabancı dil yayınlarını basan matbaa olarak tanınmıştır.

Çituri Han'ın girişi

Ayrıca Çituriler, kırtasiye işlerini daha da genişletip kâğıt ithalatına başladıklarında, İstiklal Caddesi ile Eski Çiçekçi Sokak köşesinde Isak Sevy isimli bir tüccara ait eczaneyi satın alıp, dönemin meşhur kırtasiyesi olan Çituris Kırtasiyesi'ni burada işletmeye başlamışlardır. Aile Türkiye'yi terk ettikten sonra bu mülklerini de satmışlardır.

Günümüzde boş duran Çituri Han, küçük bir han olmasına karşın Galata bölgesinde ayakta kalan ve orijinal halini en iyi biçimde koruyan 19. yüzyıl hanlarından.

32

ÇUHACI HANI

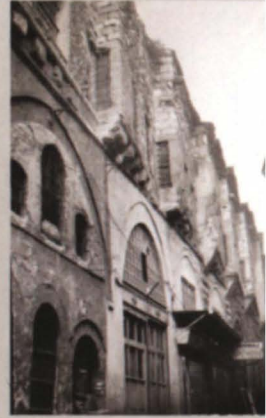
▲

Çuhacı Hanı'nın Nuruosmaniye Camii'nden görünümü, Encümen Arşivi, 1940'lar

Nurusosmaniye Camii civarında bulunan bu han, Mahmutpaşa Yokuşu, Kılıçcılar ve Çuhacı Hanı sokaklarının arasında kalan adada, 1713-1730 yılları arasında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.

Kitabesi bulunmayan ve mimarı da bilinmeyen bu yapı ilk zamanlarında "Çuhacılar Hanı" olarak anılmıştır. Çuhacılar esnafının çoğunlukta olduğu anda zamanla kuyumcu ustalarının atölyelerinin sayısı da artmıştır.

Yol ve arsa durumuna uyum sağlayan ve bu nedenle düzgün bir dış forma sahip olmayan Çuhacı Han, bu özelliğine karşın 21x28,5 metrelik düzgün dikdörtgen bir avluya sahiptir. Bir ticaret hanı olmasına karşın zemin katı ikamet için ayrılan han, cephe özellikleri bakımından klasik İstanbul hanları görüntüsünde, taş ve tuğla malzemeyle inşa edilmiştir. Hanın sokak kapısı demir kanatlıdır ve sokaktan hana, han avlusuna üstü tonoz kemerli bir geçitle girilir. İkinci kata çıkan taş merdiven, bu geçidin avlu tarafı başındadır. Rivayet edildiğine göre

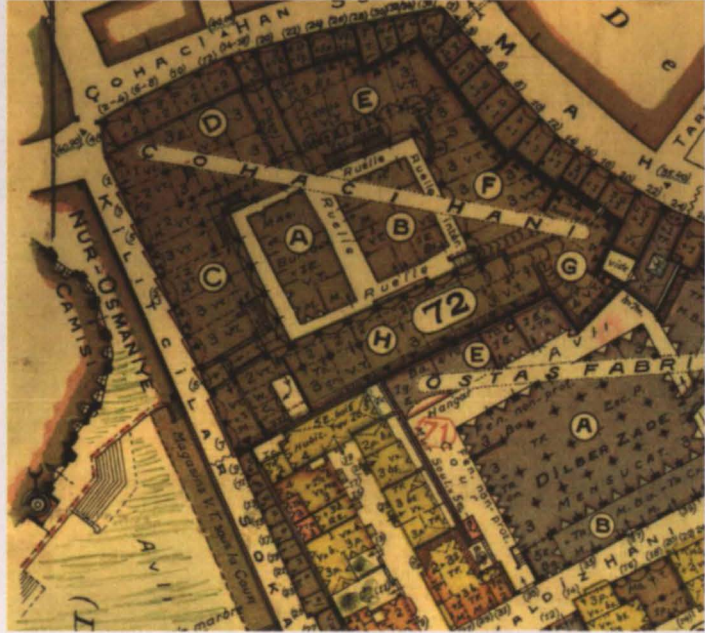
▲

Çuhacı Hanı'nın cephesinden bir görünüm, Encümen Arşivi, 1940'lar

iç avlunun ortasında eskiden büyük bir havuz bulunuyormuş, sonra kaldırılmış ve yerine kâgir bir oda yapılarak hana eklenmiştir.

1713- 1730 yılları arasında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından inşa ettirilen Çuhacı Han, 1894 depreminde hasar görmüşse de özgün halini büyük ölçüde muhafaza edebilmiş bir handır.

Çuhacı esnafı için inşa edilen hanın ikamet durumundaki değişiklik 1821 yılına ait esnaf defterlerine şu şekilde yansımıştır: yedi sarraf, seksen bir kuyumcu, bir şabacı, bir sandalacı, bir kürkçü, iki şalacı, bir çubukçu, on üç terzi, bir ütücü, bir tüccar, üç penbeci (pamukçu), bir Avrupa tüccarı. Bu bilgilere bakıldığında 18. yüzyılda ağırlıklı olarak çuhacıların bulunduğu handa, kuyumcuların zaman içerisinde kalabalıklaştığı anlaşılmaktadır. Şark Ticareti Yıllıkları'ndaki verilere göre Çuhacı Hanı'nda 1885-1909 yılları arasında 192 işletmenin mücevherat ve kuyumculuk sektöründe faaliyet gösterdiği sonucu çıkmaktadır. Bu nedenle han, zaman zaman Kuyumcu Hanı olarak da anılmıştır.

Pervizitch Haritaları'nda
Çuhacı Hanı, 1944

1894 depreminde hasar gören Çuhacı Hanı, orijinal halini büyük ölçüde muhafaza edebilmiş, iki katlı ve tek avlulu 18. yüzyıl hanları arasındadır.

ÇUKUR HAN

Kapalıçarşı'nın Örücüler Kapısı yakınında, Yağlıkçılar Caddesi'nde bulunan Çukur Han'ın kitabesi bulunmadığından yapım tarihi, yaptıranı ve mimarına ilişkin bilgiler yoktur. Ancak yapı tekniği ve üslup yönünden incelendiğinde 18. yüzyıl hanları arasında olduğu anlaşılmaktadır.

Kapalıçarşı
Yağlıkçılar
Caddesi'nde
bulunan Çukur Han,
iki katlıdır ve 8x11
metrelik bir avluya
sahiptir.

Çukur Han'ın Kapalıçarşı'dan girişi

Geleneksel İstanbul hanlarının yapısal özelliklerinin gözlemlenebildiği hanın inşaatında taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır. Bulunduğu bölgenin yol ve zemin durumuna uyum sağlamasına özen gösterilen han, bu nedenle düzgün bir plana sahip olamasa da, 8x11 metrelik düzgün dikdörtgen biçiminde bir avluya sahiptir. Tek avlulu ve iki katlı hanlar grubunda yer alan Çukur Han'ın avlusuna beşik tonozlu bir geçitle ulaşılır. Revaklı olan avlu, özgün görünümünü büyük ölçüde yitirmiş olsa da revaklar, zemin katında yuvarlak kemerli, üst katlarda ise sivri kemerlidir.

Büyük ölçüde özgün kimliğini kaybetmiş olan Çukur Han'da 1821 yılı esnaf defterlerine göre bir sarraf, bir gaz-zaz, bir tülbentçi ve 11 muhtelif işletme bulunmaktaydı. Ayrıca 1842 yılına ait nüfus defterlerinde bu handa 35 bekâr ve Müslüman hamalın bulunduğu bilgisi yer almaktadır.

34

DEVE HANI

*İstanbul'un fethinden
sonra inşa edilen
ilk yapılardan olan
Fatih Sultan Mehmed
Kervansarayı olarak
da anılan Deve Hanı,
Fatih Külliyesi'nin
tabhanesine
gelen misafirlerin
hayvanlarına da
hizmet verdiğinden
bu isimle anılmıştır.*

Fetihten sonra inşa edilen ilk yapılardan olan Deve Hanı'nın asıl adı Fatih Sultan Mehmed Kervansarayı'dır. Fatih Sultan Mehmed'in inşa ettirdiği külliyenin bir parçası olarak tasarlanan han, büyük ihtimalle caminin de mimarı olan Atik Sinan tarafından inşa edilmiştir. 1463-1470 yılları arasında tamamlanan külliye'nin kervansarayı olan han, şehirde büyük deve ahırları bulunan tek bina olduğu için bu isimle anılmıştır.

*Deve Hanı'nın da içinde
bulunduğu Fatih Külliyesi*

Günümüzde var olmayan Deve Hanı'yla ilgili Reşat Ekrem Koçu'nun aktardığı bilgiler son derece önemlidir: "Deve Hanı adıyla anılagelmisti. Fatih Külliyesi'nin tabhaneye gelen misafirlerin hayvanlarına mahsus kervansaraydı. Tabhanede üç gün müddet ile ibâte ve iâşe edilen misafirlerin hayvanlarına da bilâ bedel yem veriliyordu. Bu kervansarayın vaziyeti bilinmiyordu. 1945'te Fatih civarında umumî ayakyolu inşası için duvar yıkılınca arkasında tonozlu büyük ahırlar ve odalar ortaya çıktı. Üstü mektebin (Askeri Rüşdiye'nin) bahçe toprağı ile örtülü olduğundan görülemiyormuş. Ayakyolu yapılarak kervansaray örtülmüş oldu. Yeri Tabhane avlusunun güney-doğu köşesindedir."

Sultan III. Mustafa (1757-1774) devrinde bir depremde hasar gören Fatih Sultan Mehmed devrine ait Fatih Külliyesi, bu dönemde yeniden inşa edildiği sırada Deve Hanı'na ihtiyaç duyulmadığından kullanım dışı bırakılmış görülmektedir. Zamanla üzerine inşa edilen diğer yapıların molozlarıyla üzeri örtüldüğünden izleri kaybolan han, 1945 yılında bir tuvalet inşaatı sırasında ortaya çıkarılmasına karşın, bu yapının son kalıntıları da umumî tuvalet inşaatı için yok edilmiştir.

35

DİKRANYAN HANI

Eminönü Hoca Hanı Caddesi No: 23'te bulunan Dikranyan Hanı, caddenin kıvrıldığı noktada inşa edildiğinden, yol ve arsa durumuna uyum sağlamıştır. Bu nedenle muntazam bir plana sahip olmayan han iki cephelidir. Yapı tekniği ve üslup açısından değerlendirildiğinde 19. yüzyılın sonuna tarihlenen handaki dükkânların birinde de 1895 tarihi de dikkat çekmektedir.

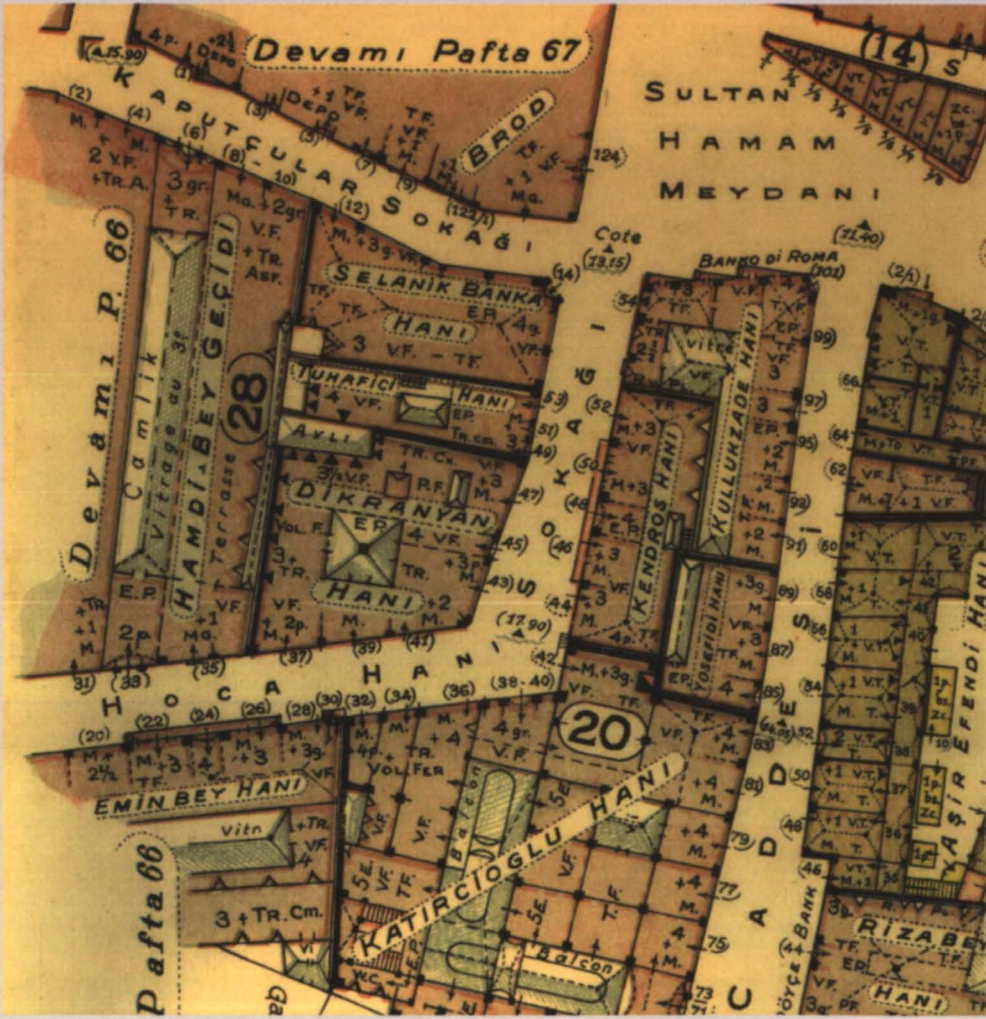
Eğimli bir yola uydurulmuş olan Dikranyan Hanı'nın birbiriyle geniş açı oluşturan iki cephesi arasında kot farkı bulunmaktadır. Bu nedenle cephelerden biri üç, diğeri dört katlıdır. Hanın ortasında ise kareye yakın plana sahip ve üzeri cam çatıyla örtülü bir avlu bulunmaktadır. Hanın zeminde oturduğu alan ise 464,5 metrekaredir.

Dikranyan Hanı'nın giriş cephesinde zemin katından sokağa bakan üç, diğer cephedeysen iki dükkân bulunmaktadır. Zemini taş çini döşeli olan avlu ise ikinci kat hizasında-

Fatih Sultan Mehmed

Yapı tekniği ve üslup açısından değerlendirildiğinde 19. yüzyıl sonuna tarihlenen Dikranyan Hanı'nın işlevine dair kayıtlar ticaret yıllıklarında yer almaktadır. Bu kayıtlara göre ağırlıklı olarak komisyoncuların faaliyet gösterdiğini tespit edebildiğimiz handa, 20. yüzyılın başlarında dokuz komisyoncu, üç tüccar ve iki terzi bulunmaktaydı.

▲
Pervinîb Haritaları'nda
Dikranyan Han

dır. Bu kattaki toplam 11 oda ve tuvaletler avlunun etrafına serpiştirilmiştir. Üçüncü katta ise toplam 17 oda ve tuvaletler bulunmaktadır.

Dikranyan Hanı'nın işlevine dair kayıtlar ise ticaret yıllıklarında yer almaktadır. Bu kayıtlara göre ağırlıklı olarak komisyoncuların faaliyet gösterdiğini tespit edebildiğimiz handa, 20. yüzyılın başlarında dokuz komisyoncu, üç tüccar ve iki terzi bulunmaktaydı. Hanın sahibi olan Dikranyan Efendi'nin de bürosu bu handa bulunmaktaydı. 1940'lı ve 1950'li yıllara gelindiğinde ise handa ağırlıklı olarak avukat bürolarının bulunduğu görülmektedir. Daha sonra ise konfeksiyoncuların ve terzilerin faal olduğu gözlenen handaki odalar, günümüzde boş durmaktadır. Handa sadece zemin kattaki tekstil mağazaları faaliyetini sürdürmektedir.

DİLSİZZADE HAN

Eminönü'nde, Aşir Efendi Caddesi'yle Fındıklı Remzi Sokak'ın keşiştiği köşede bulunan Dilsizzade Han, 1905 tarihinde inşa edilmiştir. Cadde üzerindeki birçok yapıda olduğu gibi bu yapının üzerinde de mimarın adı yazılıdır. Buna göre Dilsizzade Han'ın mimarı Ermeni asıllı Stepan Hamamcıyan'dır.

Kareye yakın düzgün bir plana sahip olan Dilsizzade Han, zeminle birlikte dört katlıdır. Ayrıca bu hanın iki bodrum katı da bulunmaktadır. Avlusu bulunmayan Dilsizzade Han'ın üst kat planları, üzeri cam çatıyla örtülü bir boşluğu çevreleyen galerilerin etrafında gelişmiştir. Zemin katta ise sadece sokağa açılan mağazalar, giriş holü, kat merdiveni vardır ve han, 344 metrekairelik bir alana oturmaktadır.

Yapıda simetrik bir görüntü aksettirecek şekilde konumlandırılan giriş kemerinin üst kısmında Osmanlı harfleri ve Latin harfleriyle Dilsizzade Han yazısı bulunurken, bu levhanın her iki yanında ise eski ve yeni harflerle 1905 tarihi yazılıdır.

Cephe süslemesinde seçmeci üslup anlayışı gözlenen Dilsizzade Han ilk yapıldığı yıllarda çok farklı meslek gruplarına ev sahipliği yapmıştır. Ticaret yıllıklarından edinilen bilgilere göre bu hanın ilk yıllarında iki manifaturacı, bir deri kemer tüccarı, iki halıcı, bir tüccar, bir banker, bir yünlü kumaş tüccarı, bir sigorta şirketi acentesi, iki komisyoncu, Rossia adlı bir sigorta şirketinin şubesi, bir avukat, bir bono kırıcısı faaliyet göstermiştir. Günümüzde ise hanın dışarıya bakan dükkanlarından biri banka şubesi olarak kullanılırken, hanın geri kalan mekânları tamamen boştur.

1905 tarihinde Ermeni asıllı Stepan Hamamcıyan tarafından yapılan Dilsizzade Han, 344 metrekairelik bir alana oturmaktadır.

Pervin Hanımları'nda Dilsizzade Han, 1944

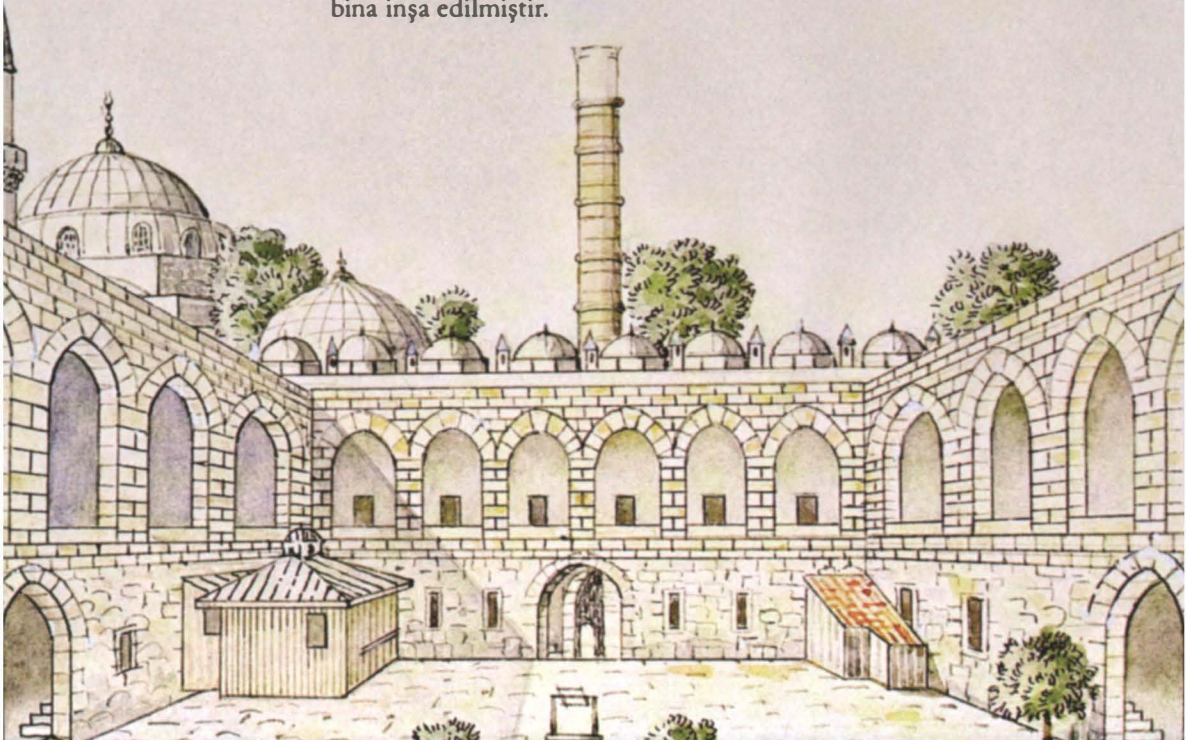
ELÇİ HANI

Sultan II. Bayezid'in sadrazamlarından Atık (Hacıdım) Ali Paşa tarafından, Çemberlitaş'ta 1496-1511 yılları arasında inşa ettirilen külliye'nin bir parçası olan Elçi Hanı, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentini ziyaret eden elçilere tahsis edilen bir handı.

1553 yılında İstanbul'u ziyaret eden Hans Dernschwam, bu yapı hakkında bilgi verirken, bu hanın yerinde daha önce bir kilise olduğunu ve Ali Paşa'nın bunun yerine temellerinden itibaren yeni bir bina yaptırdığını ifade etmektedir.

Elçi Hanı, zamanla önemini yitirmiş, şehre gelen elçiler Galata civarındaki elçilik saraylarında ikamet etmeye başlamıştır. Özellikle 1766 depreminde hasar gören han önemini tamamen yitirmiştir. 19. yüzyılın başlarında ise bu han "Tatar Hanı" olarak anılmaya başlamıştır. Posta Tatarları'na ev sahipliği yapan han 1830'lu yıllarda İstanbul'da bulunan Robert Wals'in kitabında da yer bulmuştur: "Tavukpazarı denilen yerde bir vakitler Avrupalı elçilere tahsis olunan han artık dar, kasvetli ve pis bir harabe halindedir." Elçi Hanı'na en büyük hasarı veren hadise 19 Eylül 1864 tarihinde çıkan büyük Hoca Paşa Yangını'dır. Bu yangında tamamen yanan Elçi Hanı 1883 yılına kadar harabe halinde kalmış ve bu tarihte özel mülkiyete geçirilerek, bu harabelerin yerine Matbaa-i Osmani denilen bina inşa edilmiştir.

Sübeyl Ünver'in çizimiyle Elçi Hanı

Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik çağında elçilerin konaklaması için kullanılan Elçi Hanı'nın o yıllarına dair Avusturya elçisinin heyetinde Protestan vaiz olarak 1573 yılında İstanbul'a gelen Stephan Gerlach'ın günlüklerindeki bilgiler son derece önemlidir: "Âdet olduğu üzere Konstantinopolis'in çeyrek mil dışından bizi alıp kentin içinden geçirdiler ve kalacağımız yer olan Konstantin Meydanı'nda (Çemberlitaş) veya pazarında bulunan bir kervansarayaya kadar götürdüler. Burada öyle gösterişli ahşap kaplama salonlar yok, aksine tıpkı keşişlerin hücrelerine benzeyen taş duvarlı, çıplak odalar var, duvarlarında da soylu ve bilge kişilerin tasvirleri ve her biri birer sanat eseri olan portreler de asılı değil, onun yerine her tarafta iğrenç akrepler, kertenkeleler, fareler ve türlü böcekler geziniyor. Ama bina büyük ve geniş ve bu bakımdan belki de pek çok asilzadenin sarayından da üstün. Dışı büyük kesme taşlardan, içi ise tuğladan yapılmış, fakat bunların üzeri sıvanmamış, duvar çinileri ile kaplanmamış ve badana edilmemiş. Yüksek tavanlı ve dikdörtgen biçiminde olan binanın alt katında çepeçevre dizili ahırlarında yaklaşık 100 at barınabiliyor. Fakat ahırlarda atlar için yemlikler yok. Tüm üst katın iç tarafında, çevresini dolanan bir geçide açılan çok sayıda odası ve her odanın da iki penceresi var. Bu pencerelerden biri sokağa, diğeri ise içeri taraftaki geçide açılıyor. Her odada bir ocak yeri ve rendelenmemiş tahtalardan yapılma derme çatma bir yatak, onun üstünde de at kılı ve kütük doldurulmuş bir şilte bulunuyor. Binanın dar, uzun ve taş döşeli bir avlusu ve bu avlunun ortasında bir kuyusu var. Fakat kuyunun suyu iyi değil. Alt katta sokağa açılan birçok zanaatkâr dükkânı bulunuyor. Bu bina yakınında bulunan camiye (Atik Ali Paşa Camii) bağlı ve Türk hükümdarı her yıl burada bulunan dükkânların gelirinin bir kısmı ile bu caminin masrafını karşılıyor..."

Atik (Hadım) Ali Paşa tarafından, Çemberlitaş'ta 1496-1511 yılları arasında inşa ettirilen külliye'nin bir parçası olan Elçi Hanı, 19. yüzyılın başlarında "Tatar Hanı" olarak anılmaya başlanmıştır.

Elhamra Pasaji

ELHAMRA PASAJI

İstiklal Caddesi'nde, St. Antuan Kilisesi'nin tam karşısında yer alan Elhamra Pasajı, esasen bir geçit pasaj olmasına rağmen zamanla pasaj adıyla anılmıştır.

1920-1922 yılları arasında Said Adapazarlı (Arapzade Said) adındaki bir işadamı tarafından 1.228 metrekarelik alan üzerine inşa edilen Elhamra Pasajı'nın mimarı bilinmemektedir. Bina, evvelce Kristal Tiyatrosu'nun bulunduğu alana inşa edilmiştir. İki yanı dükkânlı, üzeri cam çatıyla örtülü olan pasajın dar ve uzun bir planı vardır. Zemin katta 17 dükkân, bir sinema salonu, asma katında 25 büro, onun üzerindeki dört katta ikamet amaçlı ikişer apartman dairesi bulunmaktadır.

Elhamra Pasajı, aynı zamanda Türkiye'nin ilk betonarme, kaloriferli ve asansörlü yapılarından. Pasajın bir başka ilgi çekici yönü ise, İstanbul'un en meşhur sinemalarından biri olan Elhamra Sineması'nın burada bulunmasıdır.

İstiklal Caddesi'nin en gösterişli yapılarından biri olan Elhamra, yoğun bezemeli dış cephesiyle dikkat çekmektedir. Yapı, son derece hareketli olan dış cephesinde, Selçuklu ve Osmanlı üslubundaki mimari elemanları bir arada barındırmaktadır.

1960'lı yıllara kadar ağırlıklı olarak tuhafiyeci, terzi, gelinlikçi esnafının faaliyet gösterdiği pasaj bu yapısını 1990'lı yıllara kadar sürdürmüştür. Günümüzde ise pasajda gelinlikçiler, hazır giyim mağazaları, tasarımcılar, avukatlar, muhasebe ve mimarlık büroları, emlakçılar, denizcilik işletmeleri faaliyet göstermektedir.

1920-1922 yılları arasında Said Adapazarlı adındaki bir işadamı tarafından 1.228 metrekarelik alan üzerine inşa edilen Elhamra Pasajı, yoğun bezemeli dış cephesiyle dikkat çekmektedir. Yapı, son derece hareketli olan dış cephesinde, Selçuklu ve Osmanlı üslubundaki mimari elemanları bir arada barındırmaktadır.

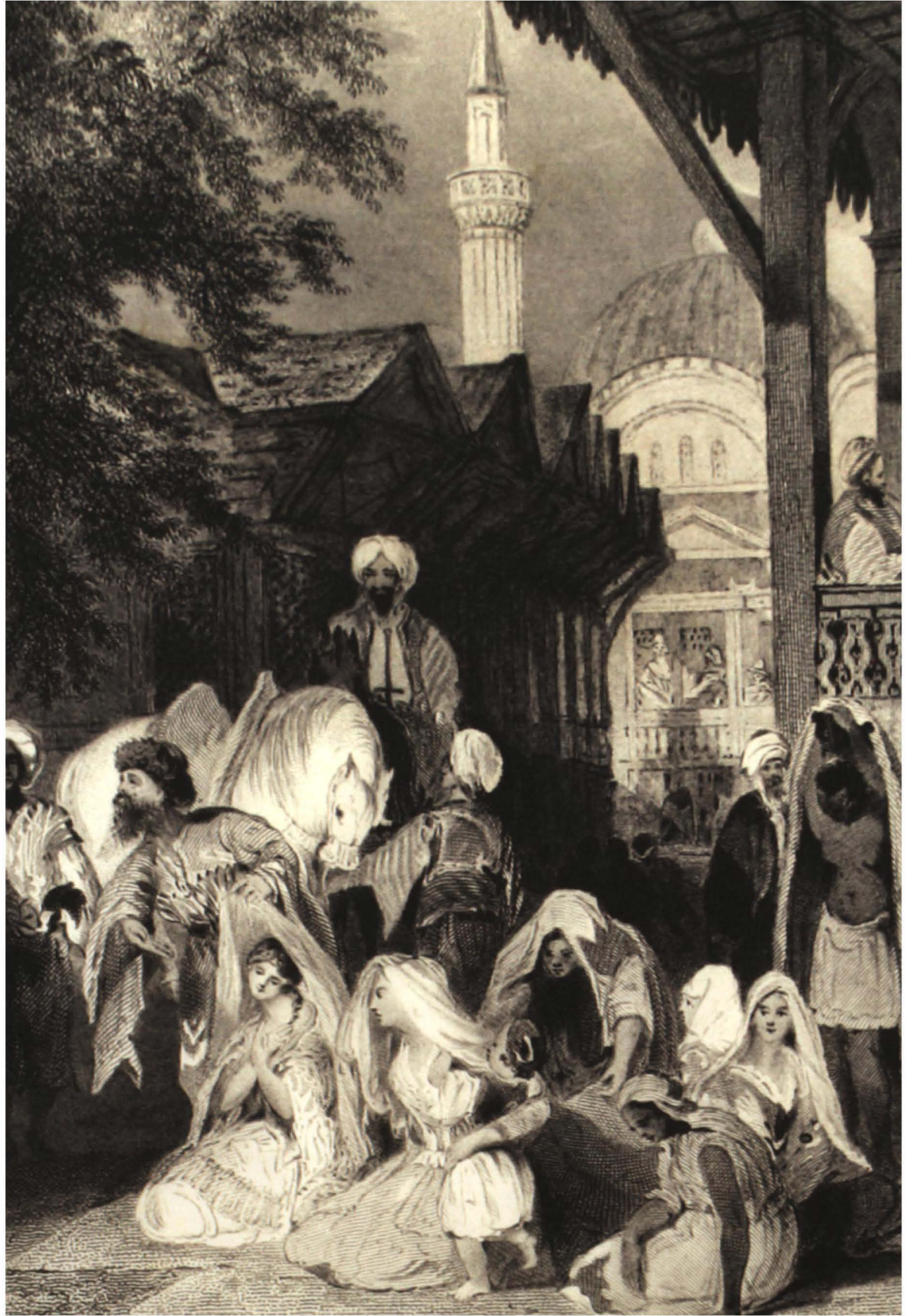
Elhamra Pasajı'ndan bir detay

ESİR HANI

Günümüzde var olmayan hanlar arasındaki Esir Hanı, Tavukpazarı semtinde, Atik Ali Paşa Camii'nin arkasında bulunurdu. Ekrem Hakkı Ayverdi'nin kayıtlarına göre Fatih devri eserlerinden olan han, Süleyman Paşa isimli bir kişinin evinin (konağının) bazı bölümlerinin değiştirilmesiyle inşa edilmiştir.

Thomas Allom'un fizimiyle Esir
Hanı'ndaki Esir Pazarı, 1834

Esir ticaretinin yapıldığı dönemlerde kullanılan bu han, İstanbul'a getirilen erkek ve kız esirlerin burada tutulup satılmasından ötürü "Esir Hanı" ya da "Esirhane" olarak anılmıştır.

Esir ticaretinin yapıldığı dönemlerde kullanılan bu han, İstanbul'a getirilen erkek ve kız esirlerin, burada tutulup satılmasından ötürü "Esir Hanı" ya da "Esirhane" olarak anılmış ve 19. yüzyılın ilk yarısında yıkılmış ya da yıktırılmıştır.

Kırım Tatarları tarafından esir edilenler, Kafkasya'da esir edilen ya da esircilere satılanlar, Afrika'dan getirilmiş zenci kız ve erkekler yüzyıllarca bu handa bir araya getirilmiş ve bu hanın ortasında kurulan esir pazarında açık artırma usulü satılmışlardır; bu esir pazarından dolayı hana, Esir Pazarı Hanı da denilmiştir. 17. yüzyılın ünlü seyyahı Evliya Çelebi ise bu han için şu ifadeleri kullanmıştır: "Esirciler Hanı, Tavukpazarı'nda kale misali 300 adet tahtahâni ve fevkanî odalardır. Hanın demir kapısının dibinde Esirhâne Eminî oturur, satılıp alınan esirlerin bedelinden onda bir alır."

Bu handa esir ticareti yapanların han içerisinde en az iki odaları (koğuşları) bulunurdu. Kölelerin yatırıldığı bu odalarda bir de bekçi bulundurulurdu.

Fetih ya da satın alma yoluyla esir edilenler arasından güzellikleri ile öne çıkan erkek veya kız kölelerin satışı ise hanın avlusunda kurulan pazarda gerçekleşmezdi. Bu köleler, onlara talip olanlara odalarda gösterilir ve pazarlık usulüyle satılırdı. Fetih devri ve fetihle esir edilme devri bittikten sonra ise Esir Pazarı Hanı'nda Kafkasya'dan getirilen Çerkes, Abaza, Meğril erkekleri ve kızları ile Afrika'dan getirilen zenci çocuklar satılmıştır.

Esir Hanı'nda köle satın alacak kişiler, kölelerin hastalıklı olup olmadıklarını da kontrol ederlerdi. Bu kontrollerden en ilginç ise esirlerin tabanlarına bakılmak suretiyle gerçekleştirilirdi. Bu nedenle esir sahipleri satacakları köleleri yalınayak dolaştırırlardı. Bunun nedeni ise satılan kölenin "düztaban" olmadığını göstermekti. Düztabanlılık uğursuzluk alameti olarak bilindiğinden taban muayenesine ayrıca önem verilirdi. Düztaban olan esirler çoğu zaman satılamazdı.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Fermanı'yla beraber kişisel hak ve hürriyetlerin yasal düzenlemelerle garanti altına alınma çabaları neticesinde azalan esir ticareti, 19. yüzyılda yok denecek kadar azalmıştır. Nitekim Esir Pazarı Hanı ya da Esir Hanı olarak bilinen bu han 19. yüzyılın ilk yarısında yıkılmış ya da yıktırılmıştır.

FESÇİBAŞI EL-KATİB HAN

Eminönü Aşir Efendi Caddesi ile Hanımeli Sokak'ın köşesinde yer alan hanın girişi, Aşir Efendi Caddesi'nde bulunmaktadır.

Giriş cephesindeki tarihe göre han 1904 yılında inşa edilmiştir. Hanı yaptıran kişi ise Osmanlı sarayının fesçibaşı Ali El-Katib'dir. Mimarı bilinmeyen han, aynı zamanda fes ticaretiyle uğraşan Ali El-Katib'in ailesiyle beraber ikamet ettiği bir mekândır.

İnce uzun bir plana sahip olan han, yol ve arsa durumundan ötürü kırık hatlara sahiptir ve 595 metrekairelik bir alana inşa edilmiştir. Zeminle beraber üç katlı olan Fesçibaşı Han'ın bir çatı, bir de bodrum katı bulunmaktadır. Zemin katı dört mağazalıdır. Avlusu bulunmayan handaki bütün odalarının kapıları koridora, pencereleri ise dışarı açılmaktadır. Açık renk sıvayla kaplı olan cephesi eklektik, yani seçmeci bir üslupla süslenmiştir.

▲
Fesçibaşı El-Katib Han'ın girişinden bir detay

Girişteki kemerin sol yanında eski, sağ yanında ise yeni rakamlarla, hanın inşa yılı olan 1904 tarihi işlenmiştir. Tarihin üst kısmında "Fesdji Bachi Elkiatib Han" yazarken onun yanında ise Osmanlıcası (1322) yazılıdır.

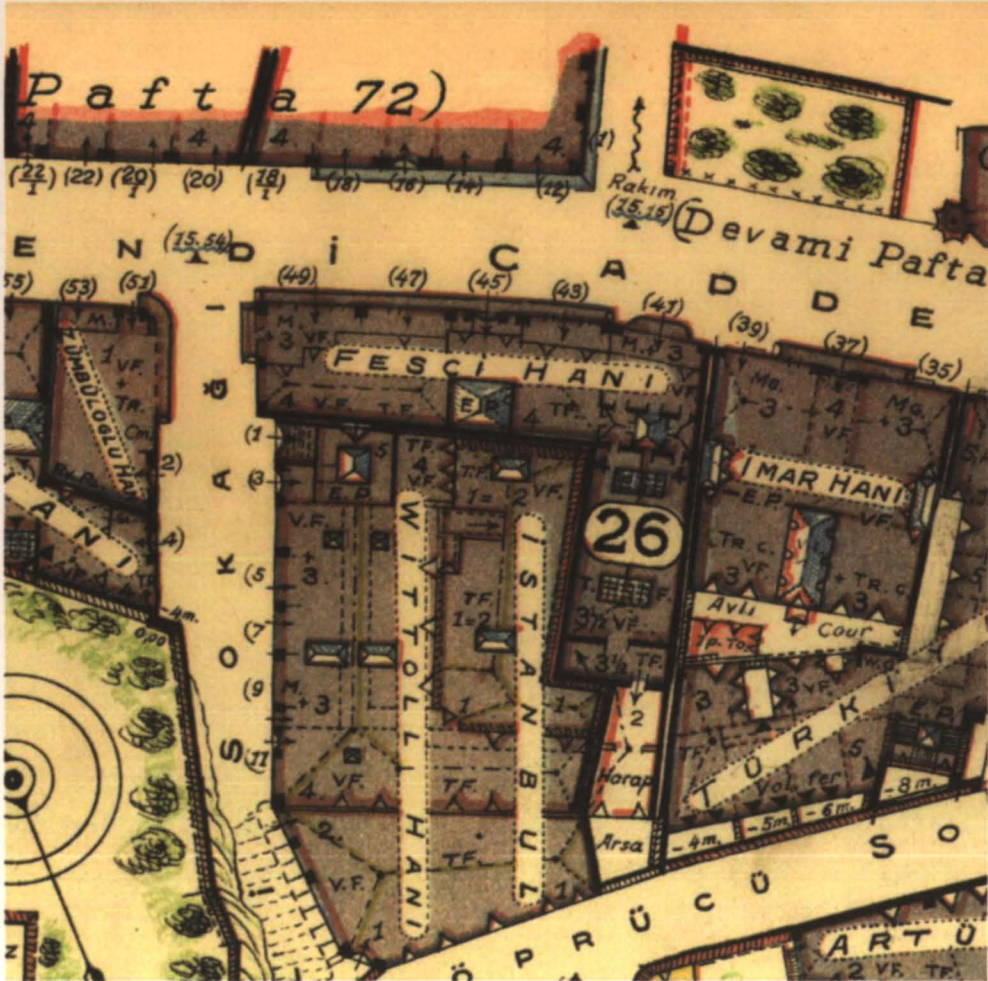
▲
Fesçibaşı El-Katib Han'ın genel görünümü

1904 yılında
Fesçibaşı Ali El-
Katib tarafından
inşa ettirilen han,
seçmecî üsluptaki
cephesiyle Aşir
Efendi Caddesi'nin
en dikkat çekici
yapısı olma
özellğine sahiptir.

Pervinîtib Haritalarında
Fesçibaşı El-Katib Han

Fesçibaşı El-Katib Han'ın ilk yıllarına dair esnaf bilgilerine 1913 tarihli ticaret yıllığından ulaşmaktayız. Buna göre handa dört komisyoncu, bir manifaturacı ve Wiener Bank Verein'in İstanbul şubesi bulunuyordu. Handa faaliyet gösteren komisyonculardan biri de hanı yaptıran Ali El-Katib'in oğlu Salim El-Katib'di. Handa daha sonra triko ve çorap üreticileri ile kutu imalatçıları faaliyet göstermiştir. Günümüzde ise mağazalardan biri banka şubesi olarak kullanılırken, diğerleri kumaş ticaretine yönelik hizmet vermektedir. Diğer odalar ise kumaş depoları olarak kullanılmaktadır.

Seçmecî üsluptaki cephesiyle Aşir Efendi Caddesi'nin en dikkat çekici yapısı olma özelliğini taşıyan Fesçibaşı El-Katib Han, özgün vaziyetini koruması bakımından da önem arz etmektedir.

GENERALİ HAN

Galata, Yenıcamı Mahallesi'nde; Bankalar Caddesi, Bereketzade Medresesi Sokak, Billur Sokak ve Erguvan Sokak'ın çevrelediği adada bulunan Generali Han'ın girişi Bankalar Caddesi'ndendir. Generali Han, 1909 yılında "Assicurazioni Generali" isimli bir sigorta şirketi tarafından Mimar Giulio Mongeri'ye yaptırılmıştır.

747,5 metrekairelik bir alana inşa edilen Generali Han, zeminle birlikte beş katlıdır ve avlusuzdur. Kâğır olarak inşa edilen binada bir çekme kat, asansör ile kalorifer dairesi de bulunmaktadır.

Hanın giriş cephesi, diğer cephelerine göre oldukça yoğun bezemelere sahiptir. Birçok farklı süsleme üslubunu barındıran han bu yönüyle de eklektik, yani seçmeci bir üslubun ürünüdür.

Generali Han

Generali Han'ın en erken tarihli faaliyet bilgilerine 1913 yılına ait ticaret yıllıklarından ulaşabilmekteyiz. Buna göre handa iki banker, on dört avukat, dört mühendis, üç mimarın faaliyet gösterdiği bir inşaat şirketi, bir ekonomik danışmanlık şirketi, Societe Natiomaşe pour le Commerce, L'Induſtrie et L'agriculture dans l'Empire Ottoman isimli Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ticaret, sanayi ve tarım alanlarında faaliyet gösteren bir şirket; Selanik elçisinin bürosu, Societe de Naphte Caspienne et de la Mer Noire adlı bir şirket; Banque Française pour le Commerce et l'Induſtrie isimli bir banka; Ottoman Anglo American Company isimli bir şirket faaliyet göstermiştir. Hana ismini veren Assicuraziyoni Generali isimli sigorta şirketi ise hanın üçüncü katını tek başına kullanmıştır.

1990'lı yılların başında hanın zemin katı tamamen Osmanlı Bankası olarak kullanılırken, üst katlarda müşavirlik büroları, kimyevi madde tüccarları, petrol nakliyat ve sigorta şirketleri, avukatlık büroları, ithalat ve ihracat firmaları, turizm acenteleri, sigorta şirketleri ve Brezilya Fahri Konsolosluğu bulunmaktaydı. Günümüzde hanın tamamı Generali Sigorta tarafından kullanılmaktadır.

1909 yılında "Assicuraziyoni Generali" isimli bir sigorta şirketi tarafından Mimar Giulio Mongeri'ye yaptırılan Generali Han, seçmeci bir üslupla bezenmiştir.

Generali Han'ın girişinden bir görünüm

GİRİTLİ MUSTAFA PAŞA HAN

Eminönü Fincancılar Sokak ike Çakmakçılar Yokuşu'nun kesiştiği köşede yer alan Giritli Mustafa Paşa Han'ın girişi Fincancılar Sokak'tandır. Kitabesi bulunmayan hanın inşa tarihi ve mimarına ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak 1868 yılı ticaret yılığında bu hanın isminin geçmesi, hanın 1868 yılından önce inşa edildiğini göstermektedir.

Üç katlı kâgır bir yapı olan Giritli Mustafa Paşa Han 644,5 metre karelik bir alana oturmaktadır ve hanın dikdörtgen planlı bir de avlusu bulunmaktadır. Avlunun üzeri her ne kadar cam çatıyla örtülüyse de bu örtü sonraki yıllarda yapılmıştır. İki cepheli bir han olan Giritli Mustafa Paşa Han'ın cepheleri birbirleriyle geniş açı yapmaktadır. Bu iki cephe de oldukça sadedir ve birbirleriyle benzerlikler göstermektedir. Zemin katı dükkânlı olan hanın bu dükkânları, daha sonra yapılan tabelalar nedeniyle oldukça bozulmuştur.

Fincancılar Sokak tarafında yer alan giriş, beşik tonozlu bir geçitle avluya bağlanmaktadır. Geçidin her iki yanında da birer dükkân bulunmaktadır. Bu geçitle ulaşılan avlu revaksızdır ve avluyu dükkânlar çevrelemektedir. Avlunun kısa kenarında ise kat merdivenleri bulunmaktadır. Zemin katta yer alan on bir dükkânın dördü avluya açılmaz; bu dükkânların girişleri sokak tarafındandır.

Giritli Mustafa Paşa Han ilk yapıldığında üç tüccar, altı komisyoncu, iki manifaturacı, bir kumaş ithalatçısı, bir yün ve halı tüccarı faaliyet göstermiştir. Ayrıca Giritli Mustafa Paşa'nın bürosu da bu handa bulunmaktaydı. Günümüzde tül perde diken terzilerin ağırlıklı olarak faaliyet gösterdiği hanın yirmi odasının onu boş durmaktadır.

Giritli Mustafa Paşa Han, 1868 yılından önce 644,5 metre karelik bir alana inşa edilmiştir ve hanın ortasında dikdörtgen planlı bir avlu bulunmaktadır.

Pervizitç Haritaları'nda Giritli Mustafa Paşa Hanı

GÜMRÜK HANI

Karaköy, Kemankuş
Caddesi'nde bulunan
Gümrük Hanı,
Dersaadet Rıhtım
Dok ve Antrepo
Şirket-i Osmaniyesi
tarafından 1910-
1911 yıllarında inşa
ettirilmiştir.

Gümrük Hanı, Karaköy Kemankuş Caddesi ile Marmara Denizi arasında kalan kesit üzerinde bulunmaktadır. Hanın ana girişi Kemankuş Caddesi üzerindedir. Zemin ve asma katın cepheleri kesme taşla, cephelerin geri kalan kısımları çiniyle kaplı olduğundan bu hana Çinili Han da denilmektedir.

Çinili Rıhtım Han olarak da bilinen Gümrük Han, Dersaadet Rıhtım Dok ve Antrepo Şirket-i Osmaniyesi tarafından 1910-1911 yıllarında inşa ettirilmiştir. Kitabesi bulunmayan hanın mimarına ilişkin de bir bilgi bulunmamaktadır.

Dikdörtgen bir plana sahip olan han, zemin ve asma kat ile birlikte beş katlıdır. Fakat daha sonra hana bir kat ilave edilmiştir. Avlusu bulunmayan hanın içinde, diğer mekânların ışık alabilmesi için bir ışıklık bulunmaktadır.

Gümrük Hanı

1913 yılı ticaret yıllıklarına göre Gümrük Han'da on iki denizcilik acentesi ve komisyoncusu, bir kömür tüccarı faaliyet göstermiştir. Bunların dışında; Belçika Limanı Kapitanlığı, Rossia adlı bir sigorta şirketinin Türkiye temsilciliği, Liverpool&London&Globe ve The State Assurance Co. Ltd. Türkiye temsilciliği, Rus Posta Şirketi, bir Fransız şirketi acentesi ve çimento ticareti yapan bir şirket de bu handa faaliyet göstermiştir.

Günümüzde ise Gümrük Hanı'nda Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlüğü, Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Teftiş Kurulu ve Maliye Bakanlığı İstanbul Gümrük Saymanlık Müdürlüğü faaliyet göstermektedir.

HACOPULO PASAJI

Elhamra Hanı'ndan sonra Galatasaray'a doğru Londra Barı'nın yanında yer alan Hacopulo Hanı; 1850'li yıllarda İstiklal Caddesi ve Tepebaşı Caddesi'ni birbirine bağlayan yerde inşa edilmiştir.

15 Nisan 1871 tarihli *La Turquie* gazetesinde, bölgenin tanınmış tüccarlarından olan M. Hacopulo'ya ait bir pasaj açıldığı ve yüksek fiyatlara rağmen pasajın tüm dükkânlarının kiralandığı haberi verilmiştir. Pasajın en önemli özelliği, yapıldığı günden beri içindeki dükkânların tamamına yakınının düğmeciler, işlemeciler, broderci ve model çizimcilerinden oluşmasıdır. Ayrıca yapıya ün kazandıran bazı olaylar da meydana gelmiştir: Çuhacıyan'ın Opera Tiyatrosu topluluğunun çalışmaları, Ahmed Midhat Efendi'nin 1870'li yıllarda 13 numaraya taşıdığı matbaası, Ebuzziya Tevfik'in matbaasını getirmesiyle Namık Kemal'in *İbret* gazetesini burada çıkarması bunlardan bazılarıdır. Ünlü fotoğrafçı Ara Güler'in babası Dacat Güler'in eczanesi de Hacopulo Pasajı'nda yer almaktaydı. Ara Güler, *Rejans* için yazdığı bir yazıda pasajın adının değiştirilmesi üzerine şu ifadeleri kullanmıştır: "Hacopulo Pasajı vardı eskiden, şimdi adını değiştirmişler büyük bir ukalalıkla. Bilmem ne pasajı yapmışlar, Danışman Geçidi. Benim babamın eczanesi pasajın içindeki 38 numaralı eczaneydi..."

▲ Hacopulo Pasajı'ndan bir görünüm

Dört katlı olan pasaj, seçmeci bir üslubun ürünüdür. Zemin katlarında dükkânların olduğu üç binadan birine iç avludan, diğer ikisine de Meşrutiyet Caddesi üzerindeki sağlı sollu kapılardan girilir. Gerçekte burası iki kolun birleştiği tek geniş cephe olarak düzenlenmiştir. Yapının girişi de ortada yer alır.

1850'li yıllarda
İstiklal Caddesi ve
Tepebaşı Caddesi'ni
birbirine bağlayan
yerde inşa edilen
Hacopulo Pasajı,
Ebuzziya Tevlik,
Namık Kemal ve
Ahmed Midhat
Efendi gibi isimlere
ev sahipliği
yapmıştır.

Hacopulo Pasajı'nın İstiklal
Caddesi'nden görünümü

Günümüzde işlevsel olarak özgülüğünü koruyan yapı; hava şartları sebebiyle cephe erozyonuna maruz kalmıştır.

HASAN PAŞA HANI

“Süpürgeci Hanı” olarak da anılan Hasan Paşa Hanı, Beyazıt Ordu Caddesi’nde, Haznedar ve Yakupağa sokaklarının oluşturduğu ada üzerindedir.

Kitabesi bulunmayan hanın, Eski Eserleri Koruma Derneği ve Vakıflar arşivinde bulunan kayıtlarından, 1740 yılında Seyyid Hasan Paşa tarafından Mimar Mustafa Çelebi’ye yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

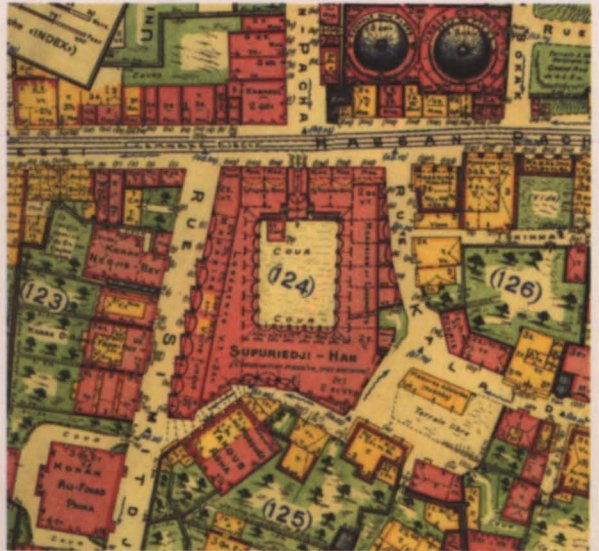
Çemberlitaş’taki Elçi Hanı gibi yalnızca ikamet amaçlı inşa edilen bu han, plan özellikleri bakımından İstanbul hanlarının birçoğunda görülen yol ve arsa durumuna uyma çabası nedeniyle muntazam bir forma sahip değildir. Ancak 16,5x23,5 metrelik düzgün dikdörtgen avlusu bu plan anlayışının dışındadır. Eser iki katlı olarak yapılmıştır ve İstanbul hanlarının az sayıda olan misafir hanı tipinden olduğu için zemin katı da ikamete tahsis edilmiştir. Zemin kat ikamete ayrılmakla beraber dış cepheye açılan pencereleri yoktur. Bugün büyük bir kısmı yıkılmış olan eserin, Yakup Ağa ve Haznedar sokaklarındaki iki cephesi ayakta kalmıştır. Hanın ayakta kalan özgün yapısından anlaşıldığına göre cephesinde taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır. Haznedar sokağı köşesinde bulunan bazı kısımların ve esas giriş cephesinin zemin katının kesme taş sıralar arasında tuğla hatılların kullanıldığı görülmektedir. Haznedar ve Yakup Ağa sokakları cephesinde plan kırıklıklarını düzeltmek gayesiyle üst katta çıkmalar görülür. İstanbul hanlarının geleneksel yapı malzemesi olan taş ve tuğla bu handa da kullanılmıştır.

1840 tarihli bir tamir vesikasından anlaşıldığına göre bu han Fatih Sultan Mehmed Vakıfları’na bağlanmıştır. 1821 tarihli esnaf defterlerine göre bu handa on üç sarraf, bir kürkçü, terzi, bir tütüncü, on iki eskici, iki tülbentçi, bir ipekçi, bir saatçi, bir küreci esnafı bulunmaktadır.

“Süpürgeci Hanı” olarak da anılan Hasan Paşa Hanı 1740 yılında Seyyid Hasan Paşa tarafından Mimar Mustafa Çelebi’ye ikamet amaçlı inşa ettirilmiştir.

Hasan Paşa Hanı, Encümen Arşivi, 1940’lar
Pervinab Haritaları’nda Hasan Paşa Hanı

HEZAREN HANI

1902 tarihinde inşa edilen Hezaren Hanı, 1906 yılında Beyoğlu Mutasarrıfı Hamdi Bey'e satıldıktan sonra adı Hamdi Bey Hanı olarak değişmiş, 1914'te tekrar Hezaren Hanı adını almıştır.

1902 tarihinde inşa edilen Hezaren Hanı, Osmanlı Bankası tarafından Alexandre Vallauri'ye ait binanın yanında bulunan Nazlı Han'ın arsasıyla birlikte 1880'li yıllarda satın alınmıştır. 1899'da iki arsanın ortasındaki parselin de arsaya dahil edilmesiyle, adanın iki parsel bölünmesi sağlanmıştır. Böylece Osmanlı Bankası, kendine ait parsel üzerinde Hezaren Hanı adıyla bir han inşa etme imkânı bulmuştur. Bu hanın inşa edileceği alan üzerinde evvelce Osmanlı Bankası'na ait odun kömür deposu olarak kullanılan ahşap bir bina ve onun yanında da bir ahır bulunmaktaydı.

Alexandre Vallauri'yle Osmanlı Bankası'nın, 20 Haziran 1902 tarihinde yaptığı bir kontrata göre, beş ay içinde teslim edilmek kaydıyla, beş katlı bir binanın inşa edilmesine karar verilmiştir. Art-nouveau tarzında inşa edilen yapının üç katını Societe Du Tombac (Tömbeki Şirketi) diğer katını da Banker E.Eugenidi kiralamıştır.

Hezaren Hanı

Han, 1906 yılında Beyoğlu Mutasarrıfı Hamdi Bey'e satıldıktan sonra adı Hamdi Bey Hanı olarak değişmiş ve 1914'te de tekrar Hezaren Hanı adını almıştır. Özgün vaziyetini çok iyi korumuş olarak günümüze ulaşan Hezaren Hanı, birçok farklı kuruluşa ev sahipliği yapmaktadır.

İMAMELİ HAN

Kapalıçarşı'nın kuzeyindeki Tıgıcılar Sokak'ta bulunan İmameli Han'ın kitabesi bulunmadığından yapım yılı, yaptıranı ve mimarına ilişkin bilgi yoktur. Ancak yapı tekniği ve üslup açısından değerlendirildiğinde bu hanın 18. yüzyıla ait olduğu anlaşılmaktadır.

Sıkışık bölgelerde inşa edilen hanların genelinde olduğu gibi bu han da düzgün bir form göstermez. Eserin tek avlusu da bu şekle uyduğundan bir yamuk teşkil eder. İki katlı ve bitişik nizamda inşa edilen hanın giriş cephesi tek görünen cephedir ve yanındaki hanlara nazaran daha dar olarak Tıgıcılar Sokağı'nda yer alır. Cephe bugün çok harap haldedir ve ilave inşaatlarla eski halini kaybetmiş gibidir. Ancak bazı kısımlardan cephenin klasik İstanbul hanları tarzında taş ve tuğla hatıllı olarak inşa edildiği anlaşılmaktadır. Zemindeki tek açıklık giriştir. Üst katta her mekâna birer giriş isabet eder, bilhassa üst kısımlar tamamen harap yahut değişmiş bir şekildedir. Giriş sade, çıkıntısız ve yuvarlak taş kemerli bir açıklık olarak görülür. Yapıdaki mekânların üzeri beşik tonozla örtülüdür.

Günümüzde özgün halini büyük ölçüde kaybetmiş olan İmameli Han, İstanbul'un tek avlulu ve iki katlı ticaret hanları arasında yer almaktadır.

Kapalıçarşı hanlarından olan İmameli Han, sıkışık bir bölgede inşa edilen diğer hanlar gibi düzgün bir formda inşa edilmemiştir ve günümüze özgün vaziyetini büyük ölçüde kaybederek ulaşabilmiştir.

İmameli Han'ın cephesinden bir görünüm

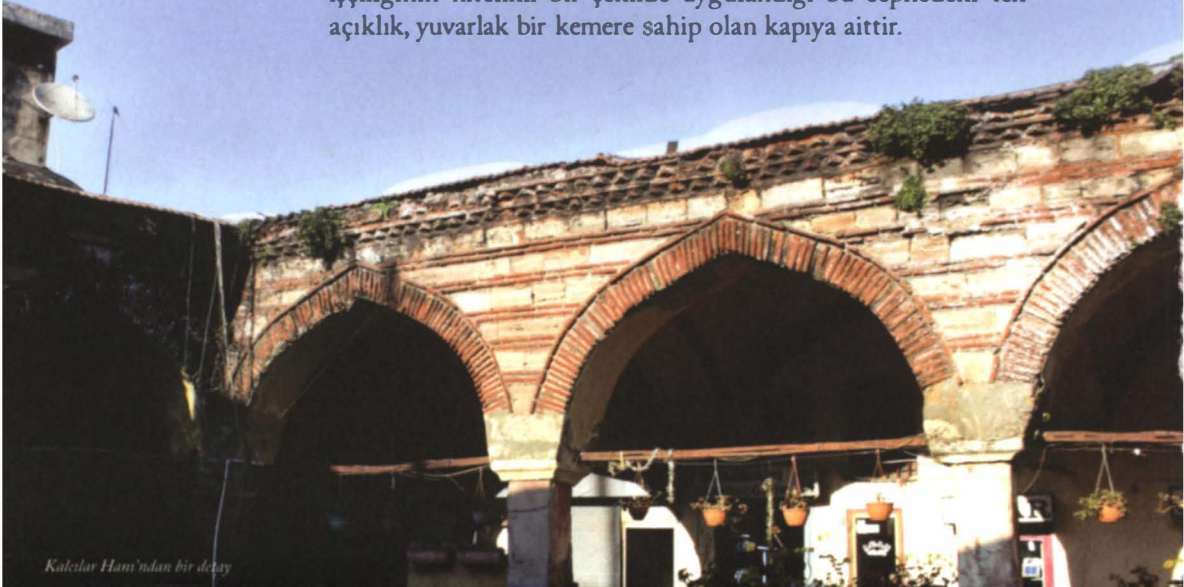

KALCILAR HANI

Mahmutpaşa Yokuşu ile Tarakçılar Sokağı'nın köşesinde yer alan Kalcılar Hanı'nın kitabesi bulunmadığından, kim tarafından ne zaman inşa edildiği tam olarak bilinmemektedir. Ancak yapı tekniği ve üslup açısından bir değerlendirme yapıldığında bu hanın civar hanlar gibi bir 18. yüzyıl yapısı olduğu anlaşılmaktadır.

İstanbul hanlarının klasik yapı malzemesi olan taş ve tuğlanın beraber kullanıldığı hanın iç bölümlerinde yapı malzemesi olarak moloz taşlar dikkat çekmektedir. Yol ve arsa durumuna uyum sağlamak adına plandan taviz verilen bu han ve avlusu yamuk bir geometrik formda tasarlanmıştır. Taştan yuvarlak kemerli bir kapı açıklığıyla girilen yapının giriş mekânı çapraz tonoz örtülüdür. Yapı, bulunduğu yerin topografyasına uydurulduğundan doğu kanadı üç katlı olarak inşa edilmiştir. Düzensiz bir avlu şemasına sahip olan yapıda, revaklardaki kemerler zemin ve üst katta tuğla derz dokulu yuvarlak şekillidir. Üç katlı kanatta ise revak kemerleri farklı olarak sivri kemer şeklindedir. Revakların taşıyıcı sistemini örme taştan kare kesitli payeler oluşturur. Her mekân revak altına birer kapı ve birer pencereyle açılır. Her iki kat revakları ile zemin kattaki mekânlar beşik tonozla, üst kattaki mekânlar ise kubbelerle örtülmüştür.

Yapının bitişik nizamda inşa edilmiş oluşu, hanın tek cephe ile dışarıya açılmasına neden olmuştur. Tek girişi Tarakçılar Sokak'ta bulunan Kalcılar Hanı'nın bu cephesi günümüze kadar çeşitli değişikliklere uğrayarak ulaşmıştır. Taş ve tuğla işçiliğinin nitelikli bir şekilde uygulandığı bu cephedeki tek açıklık, yuvarlak bir kemere sahip olan kapıya aittir.

Kalcılar Hanı'ndan bir detay

18. yüzyıl hanlarından olan Kalcılar Hanı, gelişigüzel onarımlarla günümüze kadar ulaşabilmiş, kubbelerinin çimentoyla onarılması gibi kötü uygulamalara maruz kalmış ve bu nedenle, yer yer özgün yapısından uzaklaşarak ayakta kalabilmiştir.

Kalcılar Hanı'nın girişinden bir detay

Kalcılar Hanı, bir bölümünde üçüncü kat görülse de, İstanbul'un tek avlulu ve iki katlı hanları arasında yer almaktadır.

Gelişigüzel onarımlarla günümüze kadar ulaşabilmiş yapı, kubbelerinin çimentoyla onarılması gibi kötü uygulamalara maruz kalmış ve bu nedenle yer yer özgün yapısından uzaklaşarak ayakta kalabilmiştir.

KARAKÖY KÜÇÜK CEDİD HAN

1894-1905
tarihleri arasında
inşa edilen Küçük
Cedid Han, 86
metrekarelik bir
alan üzerine, kâğır
ve avlusuz olarak
inşa edilmiştir.

*Karaköy Küçük Cedid
Han'ın genel görünümü*

Karaköy Kemankeş Mahallesi, Gümrük Sokak, Karantina Sokak ve Yemişçi Hasan Sokak'ın arasında kalan parselde bulunmaktadır.

Kitabesi bulunmayan hanın kim tarafından ve ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. 1893-1894 yıllarına ait ticaret yıllıklarında bu hanın adının geçmemesine karşın, 1905 yılına ait Goad Sigorta haritalarında yer alması, Küçük Cedid Han'ın 1894-1905 yılları arasında inşa edildiğini göstermektedir.

Zeminle birlikte dört katlı olan hanın bir de sonradan ilave edilen çekme katı bulunmaktadır. Karaköy Küçük Cedid Han, 86 metrekarelik bir alan üzerine, kâğır ve avlusuz bir biçimde inşa edilmiştir. Yol ve arazi durumundan ötürü hanın planı muntazam değildir. Hanın tek girişi Gümrük Sokak'ta bulunmaktadır ve bu cephesi diğer cephelere göre daha süslüdür.

Karaköy Küçük Cedid Han'ın sakinlerine yönelik en erken tarihli belgeler 1913 yılına ait ticaret yıllıklarıdır. Bu yıllıklardan anlaşıldığına göre han, Credit Lyonnais isimli bir Fransız bankasının idare binası olarak kullanılmıştır. 1990'lı yılların başlarında hanın zemin katında Madlen Paftanesi, diğer katlarında; iki denizcilik şirketi, bir ozalitçi faaliyet göstermiştir. Günümüzde han, özel bir şirket tarafından kullanılmaktadır.

KAŞIKÇI HAN

Mahmutpaşa Yokuşu ile Tarakçılar Sokağı'nın köşesinde bulunan han, Kalcılar Hanı'yla komşudur. Kitabesi olmayan hanın kim tarafından ne zaman yaptırıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak komşu hanlar gibi bir 18. yüzyıl hanı olduğu anlaşılmaktadır.

Yol ve arsa durumuna uyum sağlamak adına bu hanın planında da simetriden taviz verilmiş ve han, düzgün olmayan bir geometrik formda tasarlanmıştır. Tek avlulu ve iki katlı hanlar grubunda yer alan Kaşıkçı Han'ın avlusu revaklıdır. Zemin katın revaklarının yuvarlak kemerli olmasına karşın üst kat kemerleri sivridir. Her iki katta da mekânlar zaman içinde değişmiştir. Zemin katta bir tek kapı orijinaldir. Zemin kat mekânları revak altına birer kapı ve birer pencereyle açılmaktadır. Yapıda mekânlarda yer alan ocaklardan hiçbirisi günümüze ulaşmamıştır. Kapının bağlandığı tonozlu geçidin sonunda revaklarda üst kata çıkan merdivenler bulunur.

Dış cephesinde taş ve tuğla malzemenin kullanıldığı hanın iç bölümlerinde ağırlıklı olarak moloz taş kullanılmıştır.

Günümüzde birçok açıdan değişmiş olmasına rağmen, Kaşıkçı Han'ın bazı kısımları yapının özgün duruma dair fikir verebilmektedir.

Yol ve arsa durumuna uyum sağlamak adına bu hanın planında simetriden taviz verilmiş ve han, birçok açıdan değişmiş olmasına rağmen bazı kısımlarıyla özgün vaziyetine dair fikir verebilmektedir.

▲ Kaşıkçı Han'dan bir detay

Kaşıkçı Han'ın cephesinden bir görünüm

KAYSERİ HAN

Eminönü'nde Mimar Kemalettin Caddesi No 8'de yer alan Kayseri Han, binanın üzerindeki ibareden anlaşıldığına göre 1895 tarihinde inşa edilmiştir. Hanın Ermeni asıllı bir Osmanlı vatandaşı tarafından yine bir Ermeni asıllı mimara yaptırıldığı rivayet edilmektedir.

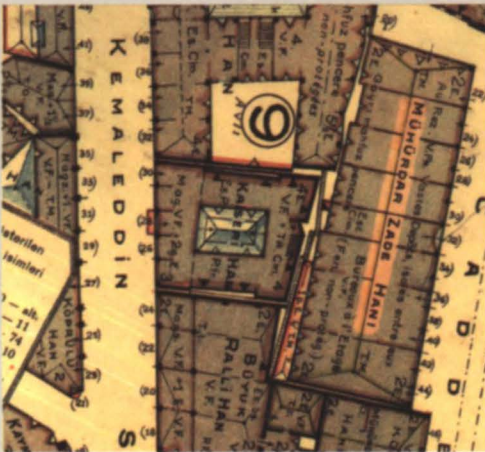
Binanın üzerindeki ibareden anlaşıldığına göre 1895 tarihinde inşa edilen Kayseri Han, cam çatılı avlusu, hareketli cephesi, sokağa ve hanın içine açılan dükkânlarıyla tipik bir 19. yüzyıl hanıdır.

Kayseri Han'ın cephe görünümü

Kayseri Han'ın düzgün dörtgen bir planı bulunmaktadır. Bodrum ve çatı katı hariç dört katlıdır. Zemin kattaki mağazalarla birlikte 27 odası bulunan hanın cam çatıyla örtülü bir de avlusu bulunmaktadır. Hanın Mimar Kemalettin Caddesi'ne bakan cephesi simetrik ve oldukça süslüdür. Cephe süslemelerinde birden fazla üslup benimsendiğinden bu han için eklektik, yani seçmeci bir anlayışın ürünüdür denilebilir.

Pervititch Haritaları'nda Kayseri Han

Cam çatılı avlusu, hareketli cephesi, sokağa ve hanın içine açılan dükkânlarıyla tipik bir 19. yüzyıl hanı olan Kayseri Han'ın esnaflarına ilişkin en erken tarihli belgeler 1913 yılı ticaret yıllıklarıdır. Buna göre handa dokuz komisyoncu, bir manifaturacı, iki deri tüccarı, bir döviz bürosu, bir tahıl simsarı, bir ceviz ağacı kerefesi tüccarı ve bir sigorta şirketi acentesi faaliyet yürütmüştür. Günümüzden on yıl öncesine kadar bu esnaf profilini sürdüren handa bugün bir kurye şirketi, bisikletçiler, gözlük camı imalatçıları ve kimyevi madde ticareti yapanlar faaliyet göstermektedir. Dört odası depo olarak kullanılan hanın dört odası da boş durmaktadır.

KIZIL HAN

Eminönü Rüstem Paşa Camii'nin yanında, Kızılhan Sokak'ta bulunan binanın kitabesi bulunmadığı için tam olarak kim tarafından ve ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. Ancak yapı tekniğinden hanın 16. yüzyılın ilk yarısına ait olduğunu söylemek mümkündür.

Yapının ana girişi Kızılhan Sokak'tadır. Bu girişteki beşik tonozlu geçit, hanın kare planlı avlusuna açılmaktadır. Muntazam bir kare plana sahip olan hanın bu plana uygun biçimde tasarlanan avlusu ise dörder kemerli revaklara sahiptir. Zemin kattaki revaklara açılan odalar birer kapılı ve pencerelidir. Zamanla bazı değişimlere uğrasa da yapının zemin katındaki örtü sisteminin tonoz olduğu anlaşılmaktadır. Yapının üst katlarına ise revaklı bölümlerde yer alan iki adet taş merdiven ile ulaşılır. Bu kattaki revaklar tonozla örtülüyken odalar kubbeyle örtülmüştür.

Dış cephesinde taş ve tuğla malzemenin kullanıldığı hanın, zemin katı sıralı dükkânlara sahiptir. 20. yüzyılın başlarında girilen imar faaliyetleriyle Eminönü Meydanı açılınca, meydana bakan bir yapı olarak ortaya çıkan Kızıl Han, diğer hanlara nazaran biraz daha göz önündedir.

Muntazam bir kare plana sahip olan han, zamanla bazı değişimlere uğrasa da yapının zemin katındaki örtü sisteminin tonoz olduğu anlaşılmaktadır.

Kızıl Han'ın cephesinden bir görünüm

KIZLARAĞASI HANI

Yapısal olarak, İstanbul'daki birçok handa da görülebilen, yol ve arsa durumuna uyum sağlama endişesi, hanın muntazam bir plana sahip olmasına engel olmuştur. Üç cephesi yola bağlı, bir cephesi bitişik nizamlı olan Kızlarağası Hanı'nın dış cephesi zamanla yıpranmış olduğundan çok kez tamirden geçirilmiştir.

Kızlarağası Hanı'nın avlusundan bir görünüm

Kapalıçarşı'nın kuzeyinde Tıgçılar, Perdahtçılar ve Tacirler sokaklarının çevrelediği alanda yer alan han, İstanbul'un tek avlulu ve iki katlı hanlarından. İşlevsel olarak zemin katı depolara, üst katları da tüccarlara ayrılan han, bu yönüyle İstanbul hanlarının klasik özelliklerini sergiler.

Kitabesi bulunmayan hanın ne zaman ve kim tarafından inşa ettirildiği tam olarak bilinmemektedir. Ancak, hanın komşu hanlarla olan üslup benzerliği, Kızlarağası Hanı'nın 18. yüzyıla ait olduğunu göstermektedir.

Yapısal olarak, İstanbul'daki birçok handa da görülebilen yol ve arsa durumuna uyum sağlama endişesi, hanın muntazam bir plana sahip olmasını engellemiştir. Bu nedenle de hanın 10x12x9 metrelik revaklı avlusu yamuk bir biçimde tasarlanmıştır. Zemin kattaki revaklara açılan mekânlar birer kapı ve pencereye sahiptir. Hanın Tıgçılar Sokağı'nda bulunan taş kemerli ana girişinden ulaşılan tonozlu geçit, avluya açılmaktadır. Hanın üst katlarına ise bu geçitte bulunan merdivenden çıkılmaktadır.

Üç cephesi yola bakan bir cephesi bitişik nizamlı olan Kızlarağası Hanı'nın dış cephesi zamanla yıprandığından birçok kez tamirden geçirilmiştir. Bu onarımlarla büyük ölçüde özgün halinden uzaklaşan hanın bazı bölümlerinden anlaşıldığına göre yapının tüm dış cephesi sıralı olarak taş ve tuğlayla örülmüştür.

1821 tarihinde düzenlenen esnaf defterlerinden anlaşıldığına göre bu handa bir yaldızcı, on altı kuyumcu, dört sarraf, bir arabacı, iki dellal, bir çuhacı ve bir de incici esnafı ikamet etmekteydi.

KİLİT HAN

Eminönü Uzunçarşı Caddesi'nde bulunan hanın ne zaman ve kim tarafından inşa edildiği, yapının kitabesinin olmaması ve hiçbir kaynakta yer almamasından dolayı bilinmemektedir. Ancak Kilit Han'ın yapısal durumun incelendiğinde bu binanın, İstanbul'da uygulanan Osmanlı han mimarisinin dışında bazı izler taşıdığı görülmektedir. Hanın zemin katının masif tuğladan, alçak tonozlu bir şekilde inşa edilmiş oluşu, bu binanın Doğu Roma İmparatorluğu devrinden kalma bir yapı olduğunu göstermektedir. Bu devre ait olan kalıntıların üzerine inşa edilen diğer kısımlarda ise Osmanlı'nın İstanbul hanlarında uyguladığı klasik tarz gözlenmektedir. Ayrıca hanın civarındaki hanlarla olan üslup benzerliği, binanın Türk devrine mahsus kısımlarının 18. yüzyıla ait olduğu kanısını uyandırmaktadır.

30x34x17 metrelik yamuk şekilli ve revaklı bir avluya sahip olan Kilit Han, dikdörtgen planlı ve iki katlı hanlar grubunda yer almaktadır. İstanbul ticaret hanlarının tipik özelliklerinde olduğu gibi bu hanın da zemin katı depo olarak kullanılmıştır. Hanın üst katları ise, aynı zamanda tüccarların ikamet edebilecekleri bürolar şeklinde tasarlanmıştır.

*Kilit Han'ın
avlusundan bir görünüm*

Bitişik nizamda inşa edilen bu hanın, dışarıdan görülebilen tek cephesi vardır ve bu cephesi de İstanbul hanlarında sıkça görülen kesme taş ve tuğla malzemeyle inşa edilmiştir. Bu cephe yuvarlak taş kemerli bir geçide sahiptir ve avluya açılan bu geçidin her iki tarafında dükkânlar bulunmaktadır. Fakat bu dükkânlar özgün hallerini kaybetmişlerdir. Tonozlu bir geçitle avluya çıkılabilen hanın diğer katlarına avludaki merdivenlerle ulaşılır.

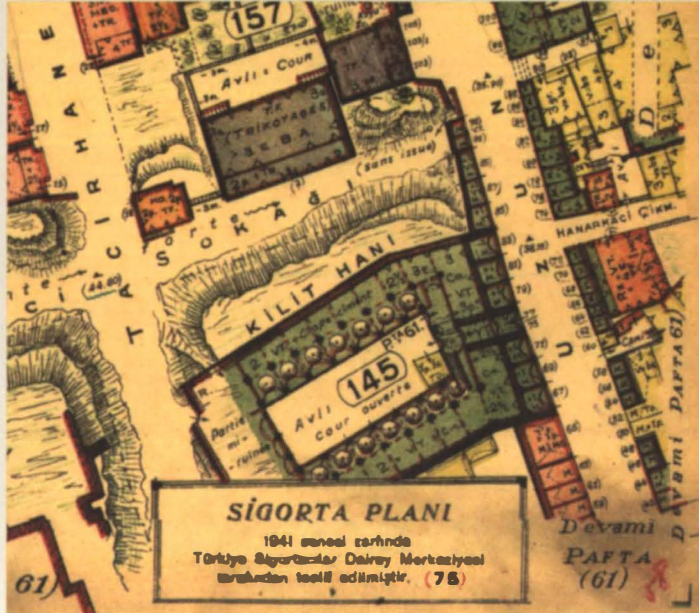

Kilit Han'ın girişinden bir görünüm

Aslı işlevini günümüzde de sürdürebilen yapılar arasında yer alan Kilit Han, özgün halini büyük ölçüde kaybetmiştir. 1821-1827 yılları arasında düzenlenen bir esnaf defterine göre, bu handa on iki tülbentçi, bir sarraf, bir bezci, bir dülger, iki terzi, bir tütüncü ve beş de muhtelif tüccar ikamet etmekteydi.

Hanın zemin katının masif tuğladan, alçak tonozlu bir şekilde inşa edilmiş oluşu, bu binanın Doğu Roma İmparatorluğu devrinden kalma bir yapı olduğunu göstermektedir. Bitişik nizamda inşa edilen bu hanın dışarıdan görülebilen tek cephesi bulunmaktadır.

Pervititch Haritaları'nda Kilit Han

55

KUMRULU HAN

▲
*Kumrulu Han'ın
girişinden bir görünüm*

Eminönü Sandalyeciler Sokağı'nda bulunan Kumrulu Han'ın sağında Küçük Yeni Han, karşısında ise Büyük Yeni Han bulunmaktadır.

Kitabesi bulunmayan hanın tam olarak ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Ancak çevresindeki hanlarla olan üslup benzerliği bu hanın bir 18. yüzyıl yapısı olduğunu göstermektedir.

Tek avlulu ve iki katlı hanlar grubunda yer alan Kumrulu Han, bitişik nizamda inşa edilmiştir. Yapının görülebilen tek cephesinde yuvarlak taş kemerli bir girişi vardır. Girişin sağında ve solunda sonradan inşa edilen iki dükkân bulunmaktadır. Girişten tonozlu bir geçitle revaklı bir avluya ulaşılır. Yapının örtü sistemi büyük ölçüde değişmiş ve beton kullanılmıştır.

Dikdörtgen bir plana sahip olan Kumrulu Han, maalesef özgün halinden büyük ölçüde uzaklaşmıştır ve giriş cephesinin dışında hanın ilk haline dair fikir yürütülebilecek hiçbir noktası bulunmamaktadır. 1821 tarihli esnaf defterlerine göre bu handa üç tüccar, iki dellal ve altı da muhtelif esnaf ikamet etmiştir.

*Kitabesi bulunmayan
hanın tam olarak
ne zaman ve
kim tarafından
yaptırıldığı
bilinmemektedir.
Dikdörtgen bir plana
sahip olan Kumrulu
Han, maalesef
özgün halinden
büyük ölçüde
uzaklaşmıştır. Giriş
cephesinin dışında
hanın ilk haline dair
fikir yürütülebilecek
hiçbir noktası
bulunmamaktadır.*

KURŞUNLU HAN

Rüstem Paşa Hanı olarak da bilinen bu han, hanlar bölgesinin ve Osmanlı ticaret bölgesinin dışında, Galata'da inşa edilmiştir. Balıkpazarı'nda Kardeşim Sokak'ta yer alan han, Eski Eserleri Koruma Derneği'nin kayıtlarına göre Ceneviz yapısıdır. 16. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı Sadrazam Rüstem Paşa tarafından zemin katı tadilattan geçirilmiş ve üst kat ise yeniden inşa ettirilmiştir. Bu hanın, Cenevizliler tarafından kullanılan San. Michele Kilisesi kalıntıları üzerine inşa edildiği tahmin edilmektedir.

Osmanlıların ticaret bölgesinin dışında, Galata'da inşa edilen Kurşunlu Han, yol ve arsa durumundan ötürü muntazam bir plana sahip değildir.

Kurşunlu Han'ın avlusundan bir görünüm. Encümen Arşivi, 1940'lar

Birçok handa olduğu gibi yol ve arsa durumu gözetilen Kurşunlu Han da bu nedenle muntazam bir plana sahip değildir. Uzun bir dikdörtgen olarak tasarlanan yapının 9x46 metrelik avlusu ise, yapının genelinin aksine muntazam bir dikdörtgendenden oluşmaktadır. Hanın iki cephesi bitişik ni-

zamda inşa edilmiştir, diğer iki cephesi ise sokağa bakmaktadır. 83x35 metrelik bir alan üzerine inşa edilen Kurşunlu Han'ın zemin katındaki mekânlar ile revaklarda tonozlu örtü sistemi kullanılmışken, üst kat mekânlarında tonozlu, revaklarında ise kubbeli örtü sistemi kullanılmıştır. Hanın üst katındaki revaklarına ise avlusunda bulunan merdivenlerle ulaşılır.

Özgün halinden oldukça ödün vermiş olan bu han, günümüze çeşitli onarımlarla ulaşabilmiş, tek avlulu ve iki katlı hanlar grubunda yer almaktadır.

57

KURUKAHVECİ HAN

~

Eminönü'nde, Mısır Çarşısı'nın hemen arkasında, Tahmis Sokak'ta bulunan Kurukahveci Han, 1912 yılında inşa edilmiştir. Eminönü Belediyesi İmar Arşivi kayıtlarına göre bu tarihte, İhsan Kurukahveci tarafından inşa ettirilen han, bitişik nizamdadır ve arka cephesi de Fındıkçılar Sokak'a bakmaktadır.

Yapının Tahmis Sokak'a bakan ana kapısının üzerinde mermer bir alınlık bulunmaktadır ve burada "Kourou Kahvedji Han - 1912" yazılıdır. Kitabenin sağ tarafında ise aynı ibare Osmanlı harfleriyle yazılmıştır.

Yol ve arsa durumundan ötürü kırık hatlı bir cepheye sahip olan han, zeminde 409,5 metrekairelik bir alanı ve 42 odası vardır. Zeminle birlikte dört katlı, avlulu bir bina olan Kurukahveci Han'ın ayrıca bir bodrum katı vardır. Kırık hatlı ve oldukça dar olan giriş cephesin ardında ince uzun ve dikdörtgene yakın planlı bir han uzanır. Planın yapısından dolayı hanın avlusu ince uzun ve dikdörtgen biçimlidir. Avlunun üzeri ışığı geçiren bir çatıyla örtülüdür.

Kurukahveci Han'ın girişinde on adet dükkân bulunmaktadır. Ancak bu dükkânların biri merdiven boşluğunun kapatılmasıyla elde edilmiştir. Girişin sağında ve solundaki dükkânların kapıları sokağa açılmaktadır. Hatta bu dükkânlardan biri, hanı yaptıran İhsan Kurukahveci'nin kurduğu işletmedir ve günümüzde de "İhsan Kurukahvecioğlu Halefleri" ismiyle varlığını sürdürmektedir.

Mısır Çarşısı'nın
hemen arkasındaki
Tahmis Sokak'ta
1912 yılında inşa
edilen Kurukahveci
Han, 409,5
metrekarelik bir
alan üzerine inşa
edilmiştir.

▲
Kurukahveci Han'ın
süslemelerinden bir detay

Kuruahveci Han'ın genel görünümü

Kurukahveci Han'da 1913 yılında yedi komisyoncu, bir tuhafiyeci, bir kürk ve deri tüccarı, üç avukat, iki ithalat ve ihracatçı, bir kâğıtçı, bir çaycı, bir de cam eşya tüccarı faaliyet göstermekteydi. Yakın zamanlara kadar da kahve, çay, züccaciye, kalay ithalatçısı, elektronik eşya ticareti yapanlar, avukatlar ve gümrük komisyoncuları bu handa faaliyet gösterenlerin çoğunluğunu oluşturmaktaydı. Günümüzde ise zemin ve birinci kat kırtasiyeciler ve züccacıların faaliyet alanını oluştururken diğer katlar depo olarak hizmet vermektedir.

20. yüzyılın başına ait bir yapı olan Kurukahveci Han, özgün halini iyi korumuş bir han olarak dikkat çekmektedir.

Kurukahveci Han'ın Fransızca ve Osmanlıca kitabelerinden bir görünüm

58

KUŞAKÇI HAN

Eminönü Mercan Caddesi ile Örücüler Kapısı Sokak'ın kesiştiği noktada yer alan Kuşakçı Han'ın kitabesi bulunmadığından, binanın hangi tarihte ve kim tarafından inşa edildiği bilinmemektedir. Ancak yapı malzemesi ve üslubu açısından bakıldığında 19. yüzyıl eseri olduğu tahmin edilmektedir.

Kuşakçı Han'ın girişinden bir görünüm

Kuşakçı Han, günümüze kadar büyük değişikliklere uğrayarak geldiğinden, binanın özgün vaziyetini tam olarak tespit edebilmek mümkün değildir. Her ne kadar 19. yüzyıl başlarına tarihlense de 18. yüzyıl İstanbul hanlarının plan ve yapı özelliklerine bağlı kalınarak inşa edildiğini söylemek mümkündür.

Han, günümüze büyük değişikliklere uğrayarak geldiğinden, binanın özgün vaziyetini tam olarak tespit edebilmek mümkün değildir. Zira, hanın Örücüler Kapısı Sokak'a bakan giriş cephesi tamamen yenilenmiş ve avluya doğru da bazı ilaveler yapılmıştır.

Kuşakçı Han'ın ana girişinden sonra beşik tonozlu bir koridorla ulaşılan revaklı avlusundaki revaklı bölümler de tonozla örtülüdür. Binanın özgün halinden geriye kalan unsurlara bakıldığında her ne kadar 19. yüzyıl başlarına tarihlense de, 18. yüzyıl İstanbul hanlarının plan ve yapı özelliklerine bağlı kalınarak inşa edildiğini söylemek mümkündür.

59

KUVELOĞLU HAN

Eminönü Küçükpazar'da, Kible Çeşme Caddesi, Tesviyeci Sokak ve Murat Efendi Sokak'ın kesiştiği adada yer alan Kuveloğlu Han'ın yaptıranı ve mimarı bilinmemektedir. Binanın üzerindeki yazıttan anlaşıldığına göre 1310 (1892-1893) yılında inşa ettirilen hanın tek girişi Tesviyeci Sokak'tandır.

Bodrum kat hariç dört katlı ve avlulu bir han olan Kuveloğlu Han'ın avlusu kareye yakın planlı ve üzeri cam çatıyla örtülüdür. Zemin kat dükkânlarından Tesviyeci Sokak'ta bulunanlar hariç hiçbir dükkân hanın içine açılmaz. Cepheleri son derece hareketli olan hanın süslemesinde seçmeci bir anlayış hâkimdir.

On yıl öncesine kadar ağırlıklı olarak kemer üretimi yapılan atölyeler ile konfeksiyonların faaliyet gösterdiği handaki odalar günümüzde tamamen depo olarak kullanılmaktadır. Oldukça bakımsız olmasına rağmen özgün yapısını iyi korumuş olan Kuveloğlu Han, süslü ve Batı etkisindeki cepheleriyle bir 19. yüzyıl hanı görünümüne sahiptir.

Üzerindeki yazıttan anlaşıldığına göre 1310 (1892-1893) yılında inşa ettirilen hanın cepheleri son derece hareketlidir Kuveloğlu Han, Batı etkisindeki cepheleriyle bir 19. yüzyıl hanı görünümüne sahiptir.

KUYUMCULAR HAN

Karaköy Yenıcamı Mahallesi'nde, Tersane Caddesi ile Bedesten Sokak'ın keşiştiği köşede yer alan Kuyumcular Han, klasik Osmanlı hanları gibi kesme taştan inşa edilmiş kâğır bir yapıdır.

Kuyumcular Han'ın Osmanlıca ve Fransızca kitabesi

Kuyumcular Han'ın genel görünümü

Karaköy Yenıcamı Mahallesi'nde, Tersane Caddesi ile Bedesten Sokak'ın keşiştiği köşede yer alan Kuyumcular Han'ın kim tarafından ve ne zaman inşa edildiği tam olarak bilinmemektedir. Ancak 1880 tarihli ticaret yıllıklarında bu hanın isminin geçmemesine karşın 1889 tarihli yıllıklarda geçmesi, Kuyumcular Han'ın 1880-1889 tarihleri arasında inşa edildiğini göstermektedir.

Hanın tek girişi Tersane Caddesi'nde bulunmaktadır. Bu girişin üzerinde Osmanlıca ve Fransızca "Kuyumcular Han" yazmaktadır.

Kuyumcular Han, klasik Osmanlı hanları gibi kesme taştan inşa edilmiş kâğır bir yapıdır. Dış duvar kalınlığı yer yer bir metreyi bulmaktadır. Han, çatı katı hariç üç katlıdır ve avlusunun üzeri camla örtülüdür.

Hanın ilk olarak adının geçtiği 1889-1890 tarihli ticaret yıllıklarına göre bu handa bir cam tüccarı, bir müteahhit, dört komisyoncu, bir tellal, bir firma temsilcisi, bir eskici, bir matbaacı ve Fransız Ticaret Odası'nın bürosu faaliyet göstermiştir. Günümüzde odalarının çoğunun depo olarak kullanıldığı handa, hırdavatçılar ve güvenlik malzemeleri satanlar tarafından kullanılmaktadır.

KÜÇÜK BALIKLI HAN

Karaköy Kemankuş Mahallesi, Erişteci Sokak'ta bulunan Küçük Balıklı Han, Abed Han ve Melek Han gibi hanlara komşudur. Mimarı bilinmeyen han, 1875 yılında Balıklı Rum Hastanesi Vakfı tarafından inşa ettirilmiştir.

Yol ve arsa durumundan ötürü, muntazam bir plana sahip olmayan Küçük Balıklı Han, zeminle birlikte dört kata ve üzeri açık bir avluya sahiptir. Hanın cepheleri ise son derece sade olup, sıvayla kaplıdır.

Küçük Balıklı Han'ın ilk sakinlerine dair bilgiler 1880 tarihli ticaret yıllıklarında bulunmaktadır. Buna göre handa ağırlıklı olarak denizcilik acenteleri faaliyet göstermiş-

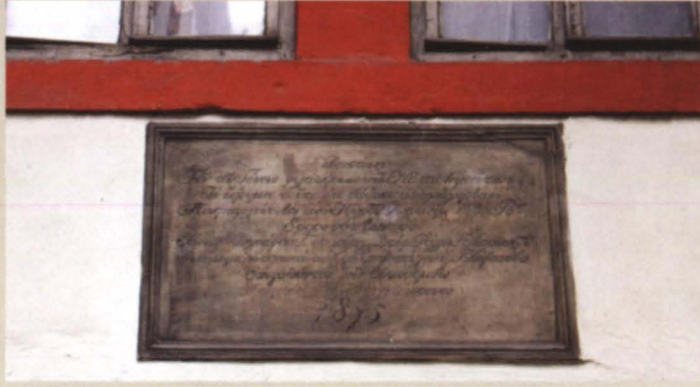
1875 yılında Balıklı Rum Hastanesi Vakfı tarafından inşa ettirilen Küçük Balıklı Han'ın en önemli özelliği klasik Osmanlı hanlarına uygun olarak üzeri açık bir avluya ve sade bir cepheye sahip olmasıdır.

Küçük Balıklı Han'ın cephesinden bir görünüm

Küçük Balıklı Han'ın avlusundan bir görünüm

tir. Bu şirketlerin dışında handa bir avukat, bir sigorta şirketi, bir doktor, on dört tüccar, bir komisyoncu faaliyet göstermiştir. Günümüzde ise hanın üst katları depo olarak kullanılırken, diğer katlarda ise elektronikçiler faaliyet göstermektedir.

Küçük Balıklı Han'ın tarihi kitabesi

Bir 19. yüzyıl yapısı olan Küçük Balıklı Han'ın en önemli özelliği, klasik Osmanlı hanlarına uygun olarak üzeri açık bir avluya ve sade bir cepheye sahip olmasıdır. Ancak avlusunun revaksız oluşu, bu hanı klasik hanlardan ayırmaktadır.

62

KÜÇÜK ÇUKUR HAN

~

Eminönü Rüstem Paşa Mahkemesi Sokak'ta bulunan Küçük Çukur Han, Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı Sadrazam Rüstem Paşa tarafından 1556-1558 tarihleri arasında Mimar Sinan'a inşa ettirilmiştir.

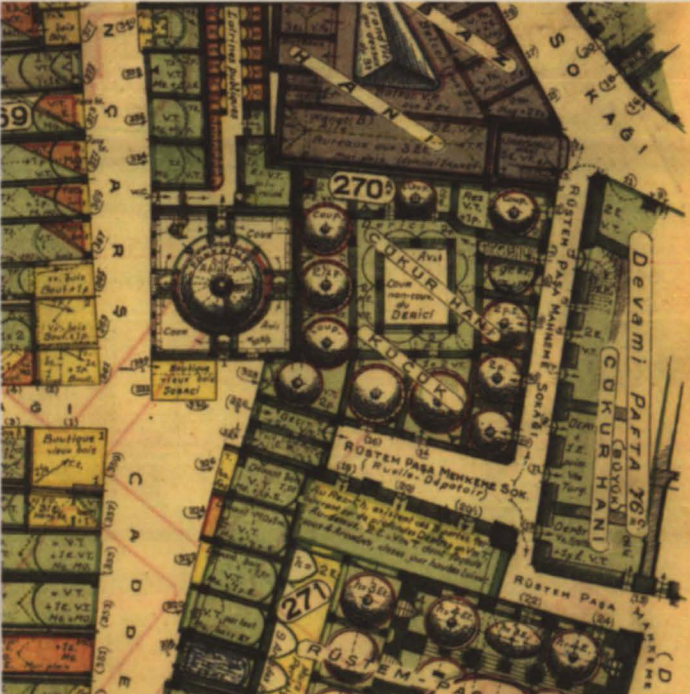
Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı Sadrazam Rüstem Paşa tarafından 1556-1558 tarihleri arasında Mimar Sinan'a inşa ettirilen Küçük Çukur Han, İstanbul'un en erken tarihli hanlarından biri olmasına karşın son derece iyi bir şekilde korunması ve işlevini yitirmemesiyle dikkat çekmektedir.

İstanbul hanlarının birçoğunda görülebilen, yol ve arsa durumuna bağlı olarak ortaya konulan bina tasarımı bu han için de geçerlidir. Bu nedenle muntazam bir plana sahip olmayan Küçük Çukur Han'ın 6x8 metrelik avlusu da muntazam bir plana sahip değildir. Avluya beşik tonozlu bir geçitle ulaşılır ve avlu oldukça iyi bir biçimde korunmuştur. Tek avlulu iki katlı hanlar grubuna giren Küçük Çukur Han'ın her iki katında da revaklar bulunmaktadır. Osmanlı hanlarının klasik yapı malzemesi olan taş ve tuğlanın beraberce kullanılarak inşa edildiği bu hanın iç mekânlarında moloz taşlar kullanılmıştır.

Küçük Çukur Han, İstanbul'un en erken tarihli hanlarından biri olmasına karşın son derece iyi bir şekilde korunması ve işlevini yitirmemesiyle dikkat çekmektedir.

▲
Küçük Çukur Han'ın genel görünümü

▲
Pervitich Haritaları'nda Küçük Çukur Han

KÜÇÜK YENİ HAN

Eminönü,
Çakmakçılar
Yokuşu'na açılan
Sandalyeciler
Sokağı'nda inşa
edilen Küçük Yeni
Han, günümüze
kadar aslına
uygun olmayan
malzemelerle
onarılarak
gelmiş ve özgün
mimarisinden çok
şey kaybetmiştir.

Eminönü Çakmakçılar Yokuşu'na açılan Sandalyeciler Sokağı'nda inşa edilen Küçük Yeni Han'ın kitabesi bulunmadığından mimarı, yaptıranı ve yapım yılı tam olarak bilinmemektedir. Ancak hanın civarındaki hanlar ile olan benzerliği eserin 18. yüzyıl yapısı olduğunu göstermektedir. Bu han özellikle Büyük Yeni Han ile yapısal açıdan benzerlikler taşımaktadır.

Küçük Yeni Han yol ve arsa durumu dikkate alınarak 27x35 metrelik alana inşa edilmiş üç katlı bir yapıdır. 7x10 metrelik avlusuna Sandalyeciler Sokağı'na açılan kapı ve tonozlu geçitten ulaşılır. Üç katlı hanın avlusunu, üç katlı revak sistemi dolaşmaktadır. Revaklar yuvarlak kemerlidir ve revaklı bölüme açılan mekânlar, zemin kat dışında, bir pencere ve kapıya sahiptir. Dış cephesi muntazam kesilmiş kesme taşlar ile tuğla karışımıyla örülmüştür. Bu yönüyle Büyük Yeni Han ile benzerlik gösterir. İç mekânlarda ise moloz taş malzeme tercih edilmiştir. Yapının zemin katı depolara ayrılrken, üst katları ise ikamet amaçlı kullanılmıştır. Zemin katın dış cephelerinde sıralı dükkânlar bulunmaktadır. Yapı, kötü onarımlardan geçirildiğinden özgün halinden ödün vermiştir. Özellikle örtü sisteminde daha sonraları yapılan değişiklikler, yapıda hangi örtü sisteminin kullanıldığını anlamayı güçleştirmektedir. Ancak bazı bölümlerden anlaşıldığında göre yapının tamamında beşik tonozlu örtü sistemi kullanılmıştır.

Perovitzb Haritaları'nda
Küçük Yeni Han

Günümüze kadar aslına uygun olmayan malzemelerle onarılarak gelmiş olan Küçük Yeni Han, özgün mimarisinden çok şey kaybetmiştir. Üç katlı ve tek avlulu hanlar grubuna giren bu handa ikamet etmiş esnaf- larla ilgili olarak 1821 yılında hazırlanan esnaf defterlerine bakıldığında altı sarraf, sekiz tülbentçi, üç çuhacı, bir dellal, bir tönbekici, bir basmacı, bir camcı, bir tütüncü, bir attar, bir ipekçi ve bir yazıcının bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca on bir esnafın da muhtelif olarak kaydedildiği bu defterde dört de tüccar bulunmaktadır.

Küçük Yeni Han'ın
cepbe görünümü

KÜRKÇÜ HANI

Eminönü Mahmutpaşa Yokuşu, Çakmakçılar Yokuşu ve Çarkçılar Sokağı arasında kalan ada üzerine inşa edilen Kürkçü Hanı, İstanbul'un fethinden sonra inşa edilen ilk yapılardan olup, Fatih Sultan Mehmed devri hanlarından günümüze ulaşabilmiş tek handır.

15. yüzyılda Fatih Sultan Mehmed'in sadrazamlarından Mahmud Paşa tarafından Mahmud Paşa Vakfı'na gelir sağlaması için inşa ettirilen bu hanın mimarı da büyük ihtimalle, dönemin mimarbaşı Sinan-ı Atik'tir. Yol ve arsaya bağlı kalınarak inşa edilen han, İstanbul hanlarının ilk örneklerinden olduğundan, büyük ölçüde Bursa hanları tarzında inşa edilmiştir. Her ne kadar yol ve arsa durumu gözetilse de nispeten muntazam bir dikdörtgen planın uygulandığı bu hanın 41x45 metrelik büyük avlusu dikdörtgen bir plana sahiptir. Bu avluda, Fatih'in silahtarı Hacı Küçük Ahmed Ağa tarafından yaptırılmış bir de mescit bulunmaktadır. Hanın ikinci avlusu ise daha küçük ve yamuk planlıdır. Avlulara bakan bütün katlarda da sivri kemerli revaklar bulunmaktadır. Üst katlara avluda bulunan merdivenlerden ulaşılır.

Kürkçü Hanı'nın avlusundan bir görünüm

İki katlı ve iki avlulu hanın alt katında 48 dükkân, üst katlarında ise 49 oda, odaların revaklara açılan birer kapı ve penceresi bulunmaktadır. Ayrıca hanın bir de bodrumu vardır. Bu bodrum büyük ihtimalle hayvanların barınmaları için kullanılmıştır. Günümüzde bu kata, giriş bölümündeki iki merdivenle ulaşılır.

Cepesinde muntazam kesme taşların tuğla malzemeyle beraber kullanıldığı Kürkçü Hanı'nda kullanılan örtü sistemi ise, Türk han mimarisinin örtü sisteminde görülen tarz ve tekniğin İstanbul hanlarında da devam ettiğinin kanıtıdır. Tuğlayla inşa edilen tonoz ve kubbeleri İstanbul hanlarında da devam etmiştir.

*Kürkçü Han'ın avlusu detayı,
Encümen Arşivi, 1940lar*

Kürkçü esnafı için inşa ettirilen bu handa günümüzde az sayıda kürkçü kalmışsa da, 1821 yılı esnaf kayıtlarına göre 82 kürkçü ikamet etmekteydi. Yine bu esnaf defterlerinde Kürkçü Hanı'nda ikamet etmiş olan esnafın şöyledir: Yirmi dört muhtelif, iki tütüncü, dört terzi, bir kalpakçı, sekiz berber, bir kahveci, bir çorapçı, iki şişeci, bir kurşun dökmeci, bir imamcı, dört hallaç, on bir babuşcu, bir eczacı, yedi hurdecı, beş çubukçu, bir tenekeci, bir basmacı, bir zarfçı, bir cezmece, bir bardakçı, üç attar, bir külünkçü ve iki boncukçu.

Fatih devrinden günümüze kalan tek han olma özelliğini taşıyan Kürkçü Hanı, 1854 yılında geçirdiği yangın sonrası kısmen tahrip olmuşsa da özgün halinden izler taşıyarak, oldukça iyi bir şekilde muhafaza edilmiş bir şekilde günümüze gelmiştir.

15. yüzyılda Fatih Sultan Mehmed'in sadrazamlarından Mahmud Paşa tarafından Mahmud Paşa Vakfı'na gelir sağlaması için inşa ettirilen Kürkçü Hanı, iki katlı ve tek avlulu bir han olup, alt katında kırk sekiz dükkân, üst katında kırk dokuz oda barındırmaktadır.

LEBLEBİCİ HANI

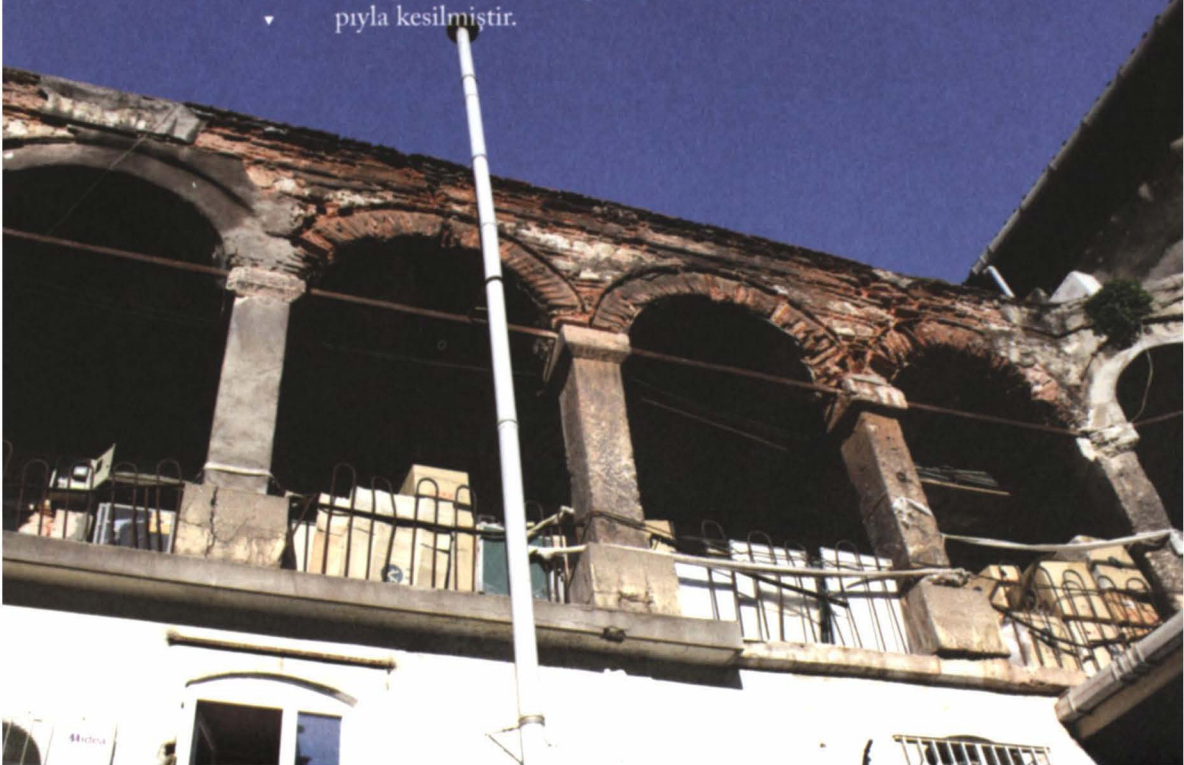
Tahtakale Sabuncuhanı Sokak ile Fincancılar Yokuşu'nun kesiştiği köşede bulunan Leblebici Hanı'nın kitabesi bulunmamaktadır. Ancak Eski Eserleri Koruma Derneği'nin arşiv kayıtlarına göre han, Kanuni Sultan Süleyman'ın hasekisi, Hürrem Sultan'ın vakfı için inşa edilmiştir.

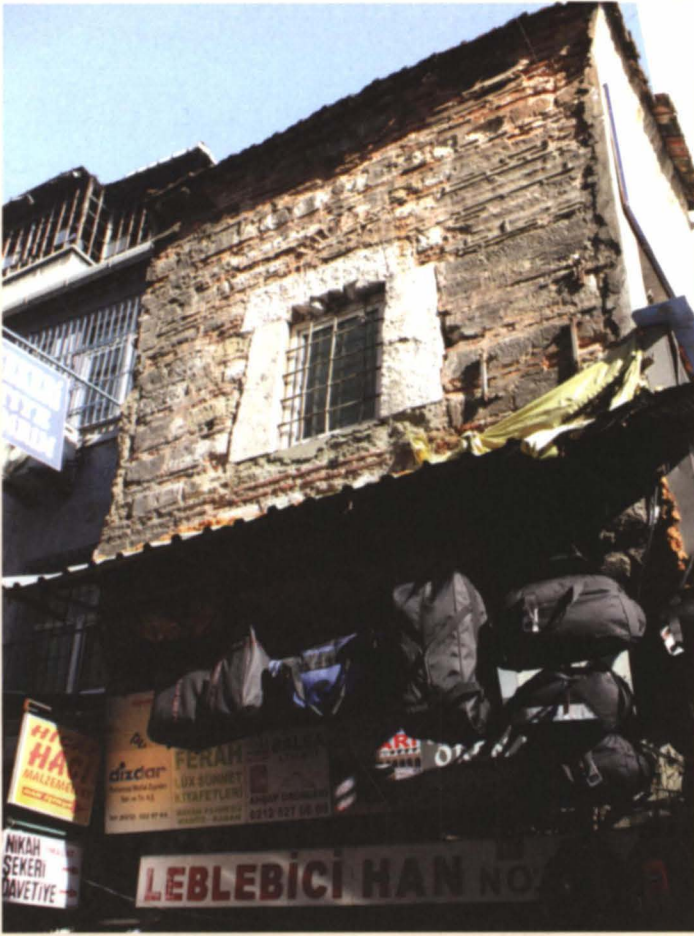
Bir 16. yüzyıl eseri olarak Hürrem Sultan'ın vakıflarına gelir getirmesi amacıyla inşa ettirilen bu han, büyük ihtimalle dönemin mimarbaşı, Mimar Sinan'ın eseridir.

32x36 metrelik bir alan üzerine iki katlı ve tek avlulu olarak inşa edilen han, 13x17 metrelik bir avluya sahiptir. Girişten beşik tonozlu bir geçitle ulaşılan bu avlu revaklıdır. Yapının üst katlarına revak altındaki merdivenlerden ulaşılır. Ancak bu merdivenler özgün yapısını kaybetmiştir.

Günümüzde harap halde bulunan ve ilavelerle oldukça değişen hanın planı ise bu durumdan çok fazla etkilenmemiştir. Zemin katı depolara ayrılan hanın üst katları ise ikamet amaçlı kullanılmıştır. Zemin kat mekânları ile revak sisteminde beşik tonoz olan örtü sistemi üst kattaki mekân ve revaklarda çapraz tonozdur. Hanın Sabuncu Hanı Sokağı'na açılan ana cephesi oldukça değişmiştir. Muntazam kesme taş ve tuğla derz hatıllı cephe dokusu taştan yuvarlak kemerli kapıyla kesilmiştir.

Leblebici Hanı'ndan bir detay

Bir 16. yüzyıl eseri olarak Hürrem Sultan'ın vakıflarına gelir getirmesi maksadıyla inşa ettirilen bu han, günümüzde harap haldedir.

Leblebici Han'ının cephe görünümü

Günümüze birçok değişikliğe uğrayarak ulaşmış olan bu handa, 1821 yılı esnaf kayıtlarına göre, bir muhtelif, bir tüccar, bir çubukçu ve iki sarraf ikamet etmiştir.

Pervititch Haritaları'nda Leblebici Han

LİMAN HANI

*Liman Hani'nin cephe
süslemelerinden bir detay*

Sirkeci Yalıköşkü Caddesi'nde bulunan han, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin önemli isimlerinden Vedat Tek tarafından 1915 yılında inşa edilmiştir.

*Birinci Ulusal
Mimarlık Dönemi'nin
önemli isimlerinden
Vedat Tek tarafından
1915 yılında inşa
edilen Liman Hani,
20. yüzyılda Eminönü
bölgesinde inşa
edilen en önemli
binalar arasında yer
almaktadır.*

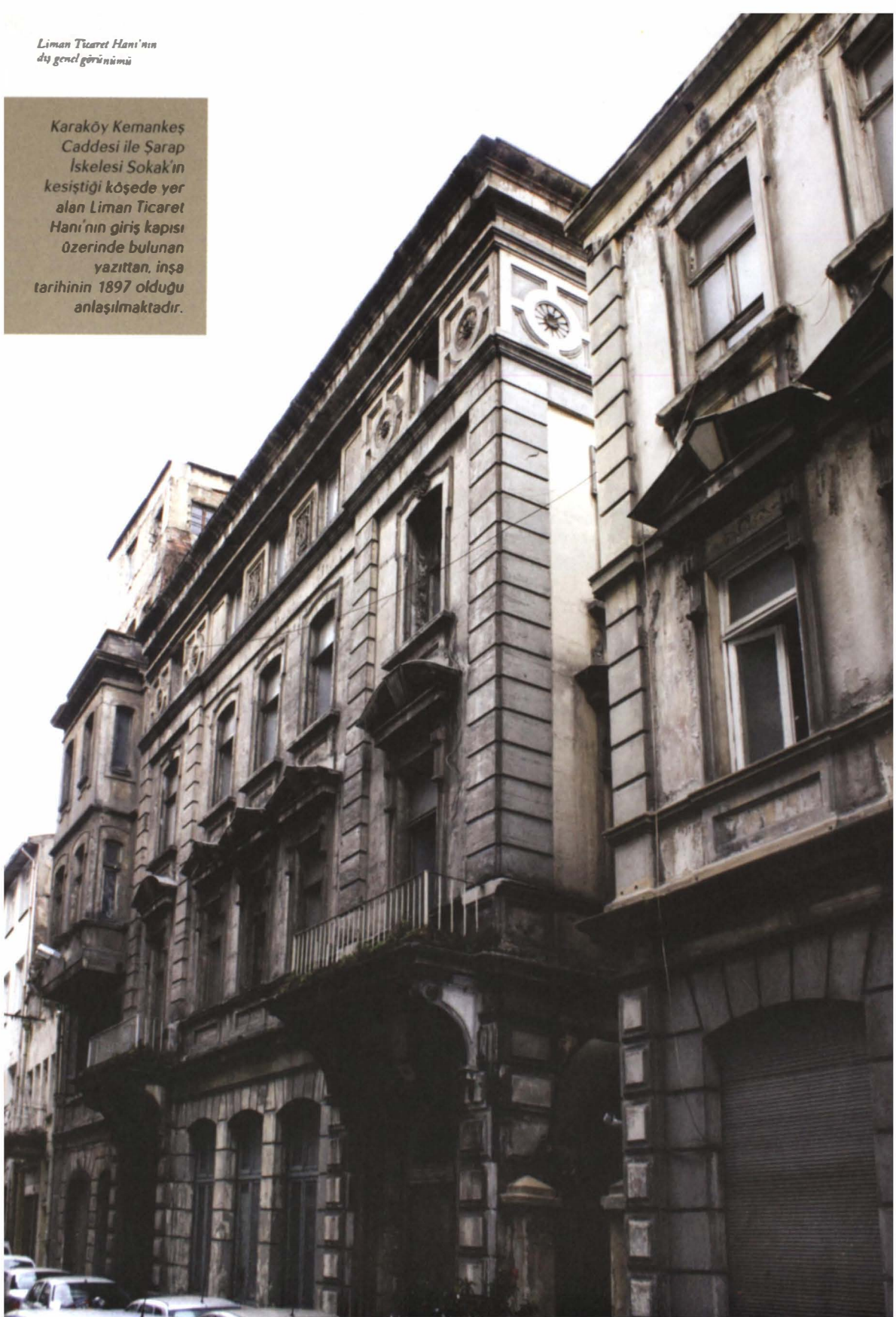
Dönemin üslup özelliklerini taşıyan Liman Hani'nin Yalıköşkü Caddesi'ne bakan cephesi, iki yanında lacivert ve turkuvaz renkli çinilerle bezeli mukarnaslı başlıklara sahiptir. Beş katlı olarak inşa edilen bu hanın sivri kemerli zemin katı, iki katlı dükkânlardan oluşmaktadır.

20. yüzyılda Eminönü bölgesinde inşa edilen en önemli binalar arasında yer alan bu hanın, günümüzdeki işlevi hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir süredir boş olan bu han, İstanbul halkına hizmet edeceği günü beklemektedir.

*Liman Ticaret Hani'nin
dış genel görünümü*

Karaköy Kemankes
Caddesi ile Şarap
Iskelesi Sokak'ın
kesiştği köşede yer
alan Liman Ticaret
Hani'nin giriş kapısı
üzerinde bulunan
yazıttan, inşâ
tarihinin 1897 olduğu
anlaşılmaktadır.

LİMAN TİCARET HANI

Karaköy Kemankeş Caddesi ile Şarap İskelesi Sokak'ın kesiştiği köşede yer alan Liman Ticaret Hanı'nın girişi, Şarap İskelesi Sokak'ta bulunmaktadır.

Hanın mimarı ve yaptıranı belli olmasa da giriş kapısının üzerinde bulunan yazıttan inşa tarihinin 1897 olduğu anlaşılmaktadır. Bu tarih yazıtının üzerinde de bir denizcilik sembolü olan çapa kabartması bulunmaktadır. Uzun dikdörtgen biçimdeki hanın uzun cephesi Şarap İskelesi Sokak'a bakmaktadır ve han, 273 metrekaresel bir alan kaplamaktadır.

1913 yıllıklarına göre Liman Ticaret Hanı'nda bir komisyoncu, bir denizcilik acentesi, iki müteahhit faaliyet göstermiştir. Özgün mimarisini iyi bir biçimde korumuş olan Liman Ticaret Hanı günümüzde tamamen boştur.

Liman Ticaret Hanı'nın tarih yazıtı

MAHMUDİYE HAN

Eminönü Mercan'da Fincancılar Sokak'ta bulunan bitişik nizamdaki Mahmudiye Han, üzerindeki yazıtta belirtildiğine göre 1892 yılında inşa edilmiştir. Kareye yakın bir plana sahip olan Mahmudiye Han, bodrum katı hariç dört katlıdır. Bir de çatı katı bulunan hanın ortasında, kareye yakın planlı bir avlu da bulunmaktadır ve avlunun üzeri cam çatıyla örtülüdür.

Hanın üzerindeki yazıtta göre bina 1892 yılında inşa edilmiştir ve 374 metrekaresel alan üzerine oturmuştur.

Mahmudiye Han'ın cephe görünümü

Odaları zemin katta avluya, üst katlarda ise avluya bakan galerilere açılan Mahmudiye Han, 374 metrekare alan üzerine oturmaktadır. Hanın tek cephesi Fincancılar Sokak'tadır ve bu cephe kesme taş kaplıdır. Seçmecî bir üslup anlayışıyla bezenmiş olan cephe, aynı zamanda simetrik ve her katta eşit sayıda pencereye sahiptir.

Hana ait en eski kayıtlar 1893-1894 yıllarına ait ticaret yıllıklarında bulunmaktadır. Buna göre, o yıllarda handa üç banker, üç tüccar, iki avukat, iki komisyoncu ve dört manüfaturacı faaliyet göstermektedir. 1950'li yıllara kadar dokuma atölyelerinin ve iplik tüccarlarının faaliyet gösterdiği handa, 1990'lı yıllardan sonra imalat yapan kalmamış fakat iplik ve kumaş ticareti devam etmiştir. Günümüzde de tekstil ürünlerinin ticaretini yapanlar, mefruşatçılar, manüfaturacılar handa yoğun bir şekilde görülmektedir. Hanın üst katları ise depo olarak kullanılmaktadır. Handaki toplam elli beş odanın otuz altısı boştur, dolu olan on dokuz odanın sekizi ise depo olarak kullanılmaktadır.

69

MELEK HAN

1880 ile 1889
tarihleri arasında
inşa edilen Melek
Han, dikdörtgene
yakın bir plana
sahiptir.

Karaköy Kemankeş Mahallesi'nde, Yemişçi Hasan Sokak ile Erişteci Sokak'ın kesiştiği yerde bulunan Melek Han'ın girişi Yemişçi Hasan Sokak'tadır. Han, Alexiadi Theoridis isimli bir tüccar tarafından yaptırılmıştır. Ancak hanın yapım yılı ve mimarına ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Buna rağmen 1889-1890 tarihli ticaret yıllıklarında hanın isminin zikredilmesi, 1880 tarihli yıllıklarda ise geçmemesi, Melek Han'ın 1880 ile 1889 yılları arasında inşa edildiğini göstermektedir.

Han'ı yaptıran kişiden dolayı uzun süre Alexiadi Han olarak anılan bina, zeminle birlikte dört katlı, yığma bir yapıdır. Dikdörtgene yakın bir plana sahip olan Melek Han, küçük bir arsaya inşa edildiğinden avlusuzdur. 1970'li yıllarda hana bir kat ilave edilmiş ve kalorifer tesisatı kurulmuştur.

Hanın inşa edildiği ilk yıllarda handa faaliyet gösterenlerse şöyledir: Dört avukat, iki gıda maddesi tüccarı, iki banker, bir denizcilik acentesi, beş simsar, bir komisyoncu ve bir matbaa. Günümüzde handaki odaların yaklaşık yarısı boş dururken, dolu olan odalardan üst kattakiler depo, alt kattaki mekânlar ise ağırlıklı olarak elektronik eşya ticaretiyle uğraşanlar tarafından kullanılmaktadır.

Melek Han'ın genel görünümü

METRO HAN

Metro Han, Galata-Beyoğlu arasında ulaşımı sağlayan Tünel'in Beyoğlu tarafındaki girişinde, Erkânıharp Sokağı ile Birinci Belediye Sokağı arasında yer alan adada bulunmaktadır.

Tünel'in proje ve yapım mühendisi, Eugene Henry Gavand'ın 1876 yılında Paris'te yayınlanan ve İstanbul Tüneli'ni konu edinen 44 sayfalık eserinde belirttiğine göre, Beyoğlu tarafındaki gar binası otel olarak tasarlanmış, zemin katla birlikte dört katlı olarak düşünülmüştür. Yapının terasını oluşturan beşinci katta ise, dikdörtgen küçük bir kulübe ve iki katlı kule yer almaktadır. Tünel'e giriş ve çıkışlar, yuvarlak kemerli altı girişten yapılırken iki katlı gar binasına veya otelin içine iki yanda bulunan kapılardan giriş sağlanacaktır. Zemin katın üzerinde demir korkuluklu bir balkon vardır ve balkona yuvarlak kemerli çift kanatlı kapılardan çıkılacaktır. Bu kapılar; ön cephede 14, Tünel'in yan girişinde 10 tanedir. Üçüncü katta dikdörtgen olarak aynı formlar; dördüncü kat ve son katta ise balkon olmayıp; balkon kapılarının yerine pencereler düşünülmüştür. Fakat bu proje, zemin kat hariç uygulanamamıştır.

Henry Gavand'ın tasarladığı Metro Han çizimi, 1876

Henry Gavand'ın 1876 tarihli kitabının kapağı

Metro Han'dan bir görünüm

Günümüzdeki Metro Han; halen İETT arşivlerinde bulunan 15 Kasım 1912 ve 12 Mart 1913 tarihli projelere göre biçimlendirilmiştir. Dikdörtgen bir plana sahip olan yapının girişi, Erkânıharp Sokağı'ndaki ana kapıdan yapılmaktadır. Çelik konstrüksiyon kullanılarak inşa edilen binanın zemini ve merdivenleri mermerden inşa edilmiştir. Merdivenlerin yanı sıra yapıda bir de asansör yer almaktadır. Metro Han, günümüze restore edilmeden İETT'ye ait idari birimlerin bulunduğu bir yapı olarak gelmiştir.

Galata-Beyoğlu
arasında ulaşımı
sağlayan Tünel'in
Beyoğlu tarafındaki
girişinde, Erkanıharp
Sokağı ile Birinci
Belediye Sokağı
arasında yer alan
adada bulunan
Metro Han, İETT
arşivlerindeki 15
Kasım 1912 ve 12
Mart 1913 tarihli
projelere göre
biçimlendirilmiştir.

Metro Han'ın genel görünümü

NARMANLI HAN

Beyoğlu'nda, eşi benzeri görülmeyen ilginç bir cephe ve yer düzenine sahip olan Narmanlı Han, ikinci derece tarihi eser olduğundan bugün hâlâ özgün vaziyetini korumakta ve sanatsever bir aile olan Narmanlılar tarafından ucuz fiyatlarla sanatçılara, yayınevlerine kiralanmaktadır.

Beyoğlu'nda, eşi benzeri görülmeyen ilginç bir cephe ve yer düzenine sahip olan Narmanlı Han, 19. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiştir. O dönemden günümüze gelebilen ve çok az bozulan yapılardan biridir. İstiklal Caddesi'nin Tünel'e açıldığı noktada, İsviçre Konsolosluğu'nun tam karşısındadır.

Narmanlı Han, ilk yapıldığında Rusya Büyükelçiliği ve ticaret ofisi olarak kullanılmış, Rusya Büyükelçiliği'nin şimdiki konsolosluk binasına taşınmasıyla yoğunluğu azalmıştır. I. Dünya Savaşı yıllarında Rusya ile diplomatik ilişkilerin kesilmesi üzerine boş kalan bina; 1917'deki Rus Devrimi'nden sonra İstanbul'a gelen Rus mültecilerle yeniden hareketlenmeye başlamıştı. Bir görüşe göre, hanın Sofyalı Sokağı'na bakan bölümü, yüksek duvarlarıyla Rusların hapishanelerini andırırdı.

Narmanlı Yurdu olarak da bilinen yapının dış görünümü doğrudan bir kaleyi andırmaktadır. Hanın ortasında avlu bulunmaktadır. Bu bahçeyi çevreleyen duvarın iç bölümünde bulunan yerleşim merkezlerinin hepsi iki katlıdır. Fakat önce-leri havuzun arkasında bulunan yapı tek katlıdır.

Narmanlı Han'ın genel görünümü

Binanın ana girişi, büyük ve ağır olan iki katlı cephesinde yer almaktadır. Girişin her iki yanında bulunan ve önceleri at arabalarının bekleme yeri olan dükkânlar kemerlidir. Bina'nın cadde üzerindeki büyük kapısından başka, bürolara dıştan çıkan ikinci bir kapısı vardır.

Narmanlı Han, ikinci derece tarihi eser olduğundan bugün hâlâ özgün vaziyetini korumakta, sanatsever bir aile olan Narmanlılar tarafından ucuz fiyatlarla sanatçılara, yayınevlerine kiralanmaktadır.

72

NORDSTERN HAN

Karaköy'de, Tünel'in karşısında, cadde başında yer alan Nordstern Han, bir görüşe göre, 1889'da İtalyan bir mimar tarafından inşa ettirilmiştir. Yapının mimarının İtalyan olabileceği düşüncesi binanın, İtalya'da Geç Gotik'ten Rönesans'a geçiş özelliği taşıyan, Siena'daki Palazzo Spannocchi yapısına benzemesinden kaynaklanmaktadır.

Nordstern Hanı'nın bulunduğu yerde, 1813 yılında, Yahudihane ve altında beş dükkânı olan bir han bulunmaktaydı. Ancak 1857'de yıktırılan yapının yerine, 1862'de Yosef isimli birine ait tek kapılı bir han yapılmıştır. 1928'de de yapı Nordstern Umumi Sigortalar Şirketi'ne satıldığında, altındaki dükkânlardan biri Baylan Paştanesi'ne, diğer iki dükkân da Banco Di Roma'ya kiralanmış; 1994'te sahibi Nordstern Anonim Şirketi tarafından restore edilmiştir.

Üç katlı olan ve üçüncü katı daha sonradan inşa edilen Nordstern Hanı'nda 19. yüzyılda Levantenlerin yabancı karakterli mimari üslubu göze çarpmaktadır. Kandıra ve Şile çevresinden getirilmesi muhtemel yeşilimsi gri renkli kum taşı ve sarı renkli mikro fosilli bir taş kaplamaya sahip cephesi de bu üslubu destekler niteliktedir. Bina'nın zemin katı önce Banco Di Rorna'nın kasa dairesi, ardından Baylan Paştanesi'nin imalathanesi olarak kullanılmıştır. Zamanla oda oda kiraya verilen hana kat yükseklikleri de elverişli olduğu için yer yer asma katlar ilave edilmiştir. Nordstern Han, günümüzde özel bir şirket tarafından kullanılmaktadır.

Karaköy'de, Tünel'in karşısında, cadde başında yer alan Nordstern Han, bir görüşe göre, 1889'da İtalyan bir mimar tarafından inşa ettirilmiş ve 1994'te sahibi Nordstern Anonim Şirketi tarafından restore edilmiştir.

ÖMER ABED HAN

Karaköy Kemankeş Mahallesi'nde, Kemankeş Caddesi ile Halil Paşa Sokak'ın kesiştiği noktadadır. Hanın kapısının üzerinde 1327 tarihli (1909/1910) bir yazıt bulunmaktadır. Sultan II. Abdülhamid'in mabeyn kâtibi Arap İzzet Paşa tarafından, Mimar Alexandre Vallaury'ye inşa ettirilen hanın ana girişi, Kemankeş Caddesi'ndedir. Ancak daha sonra bu kapı iptal edilmiş ve hanın tek kapısı olarak Halil Paşa Sokak'taki kapısı kalmıştır.

Sultan II.
Abdülhamid'in
mabeyn kâtibi
Arap İzzet Paşa
tarafından,
Mimar Alexandre
Vallaury'ye inşa
ettirilen hanın en
önemli özelliği,
handaki her odanın
sokağa veya
koridorlara açılan en
az bir penceresinin
bulunmasıdır.

Ömer Abed Han'ın giriş cephesi

Zeminle birlikte dört katlı olan Ömer Abed Han, avlusuz olmasına rağmen, hanı oluşturan üç bloğun arasında geniş bir koridor vardır. Bu koridorun üzeri cam örtü ile kapatılıp bir ışıklık işlevi de sağlanmıştır. Binanın cepheleri taşla kaplıdır ve yoğun bezemeleri vardır.

Ömer Abed Han'ın en önemli özelliği, handaki her odanın sokağa veya koridorlara açılan en az bir penceresinin bulunmasıdır.

Ömer Abed Han'ın
cehresinden bir detay

Hanın yapıldığı dönemdeki sakinlerine ilişkin bilgileri edinebildiğimiz 1913 tarihli ticaret yıllıklarına göre, handa mümessil bürosu, tahıl komisyoncuları, denizcilik şirketleri, un tüccarları, bankerler, avukatlar, kömür tüccarları, maden işletmecileri, doktorlar, sigorta şirketleri bulunmakta, zemin katında ise İngiliz Postanesi faaliyet göstermektedir.

1992 yılında hanın sahipleri, hanı yıkıp otel inşa etmek istemiş ve bu nedenle hanı boşaltmıştır. Ancak binanın tarihi eser oluşu nedeniyle bu proje gerçekleşmemiştir. Günümüzde han, ağırlıklı olarak elektronik eşya ticaretiyle uğraşanların faaliyet gösterdiği bir mekândır. Hanın üst katları ise depo olarak kullanılmaktadır.

74

ROMAN HAN

~

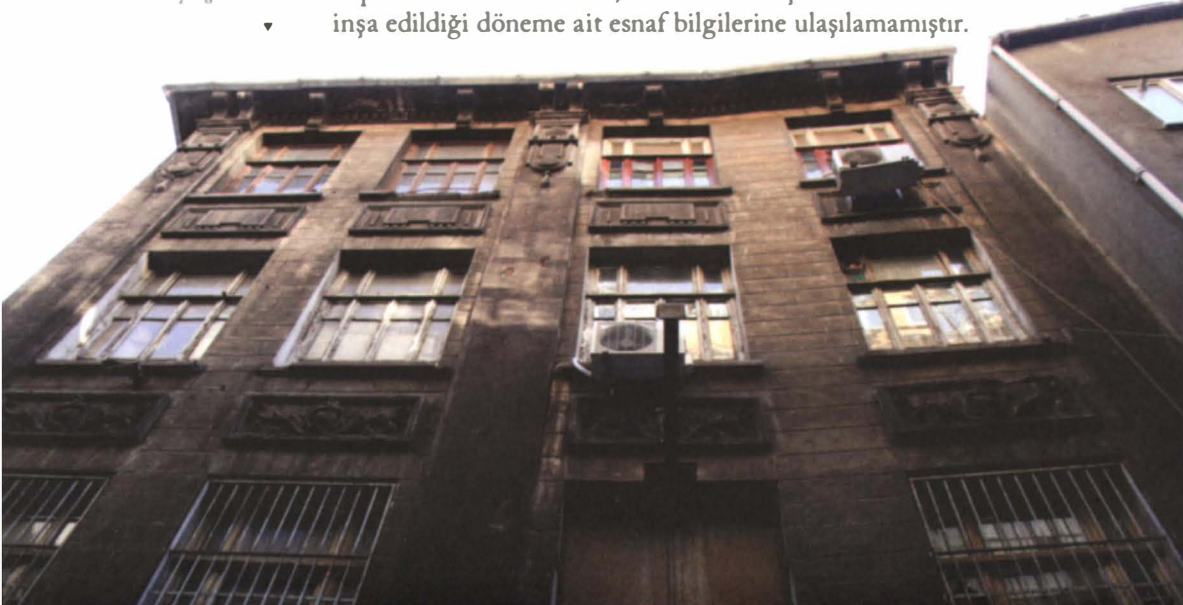
Galata Yeni Camii Mahallesi'nde, Keresteci Sokak, Yeni Camii Çeşme Sokak ve Zincirli Han Sokak'ın arasında kalan parselde inşa edilen Roman Han'da günümüzde ağırlıklı olarak hırdavatçılar faaliyet göstermektedir.

Roman Han'ın kitabesi

Seçmeci bir üslup anlayışıyla süslenmiş cephesi, apartman biçiminde tasarlanmış mekânlarıyla iyi korunmuş bir han olan Roman Han'da günümüzde ağırlıklı olarak hırdavatçılar faaliyet göstermektedir. Üst kat odalarının birçoğu depo olarak kullanılırken, bazı odalar boş durmaktadır. Hanın inşa edildiği döneme ait esnaf bilgilerine ulaşamamıştır.

Roman Han'ın cephe görünümü

RUMELİ HAN (PASAJ)

Mabeyinci Ragıp Paşa'nın Anadolu Han ile aynı dönemde yaptırdığı yapılardan bir diğeri de Rumeli Han'dır. Yapının mimarının üslup özellikleri nedeniyle Jasmund, plan benzerliği yüzünden Pappa olabileceği (Elmadağ'daki Arif Paşa Apartmanı'yla plan benzerliğinden ötürü) düşünülür.

Anadolu Han ile aynı dönemde Mabeyinci Ragıp Paşa tarafından inşa ettirilen Rumeli Han, 9 katlıdır ve hanın 100 metrekareden 300 metrekareye kadar değişen daireleri bulunmaktadır.

Rumeli Han'ın Osmanlıca yazıtı

Rumeli Han'ın girişinden bir görünüm

Rumeli Pasajı olarak da bilinen bina yapılmadan önce yerinde Bodos ve Kevork'un odun depolarıyla Hacı Mustafa'nın poğaçacı fırını bulunmaktaydı. Pasaj yapıldığında, pasaj bölümünde eskici Yorgo Lavdos, kuaför Dimitri Sgalas, piyano bakım ve tamircisi G. Lifonti, Ohannes Papliyan'ın lokantası, M. Noios'un araba yapım ve tamir yeri, kuaför Hasan Hayri, bisiklet tamircisi Mihran Asaduryan, halıcı Leon Beylikçyan, terzi Haniotis bulunmakta, içindeki apartmandaysa

toplam 56 daire yer almaktaydı. Pasajda zamanla muhallebeci, ütücü, şarapçı, terzi, ayakkabıcı esnafları da dükkân açmıştır. Ünlü Reboul Eczanesi de pasajın alt katındaydı. Pasajın bir diğer ünlü mekânı ise Abdullah Efendi Lokantası'dır.

Rumeli Hanı; bodrum, zemin, altı ara ve bir çekme kat olarak toplam dokuz katlıdır. Hanın odaları diğer hanlara nazaran daha büyüktür. 100 metrekarelik üç odalı dairelerden, 300 metrekarelik on bir odalı dairelere kadar çeşitli büyüklükte mekânlar vardır. Üst katlara çıkan beş kapısı olan hanın giriş kapısı neoklasik üslupta, eklektik tarzda, barok ve ampir süslemelerin bolca kullanıldığı bir giriş özelliğine sahiptir. Yapının bütün blokları bir terasla birbirine bağlıdır.

Rumeli Hanı'nın cephe görünümü

Günümüzde bir iş merkezi olarak kullanılan Rumeli Han'da geçmişe dair anılar yoğun olarak hissedilmektedir.

SABUNCU HAN

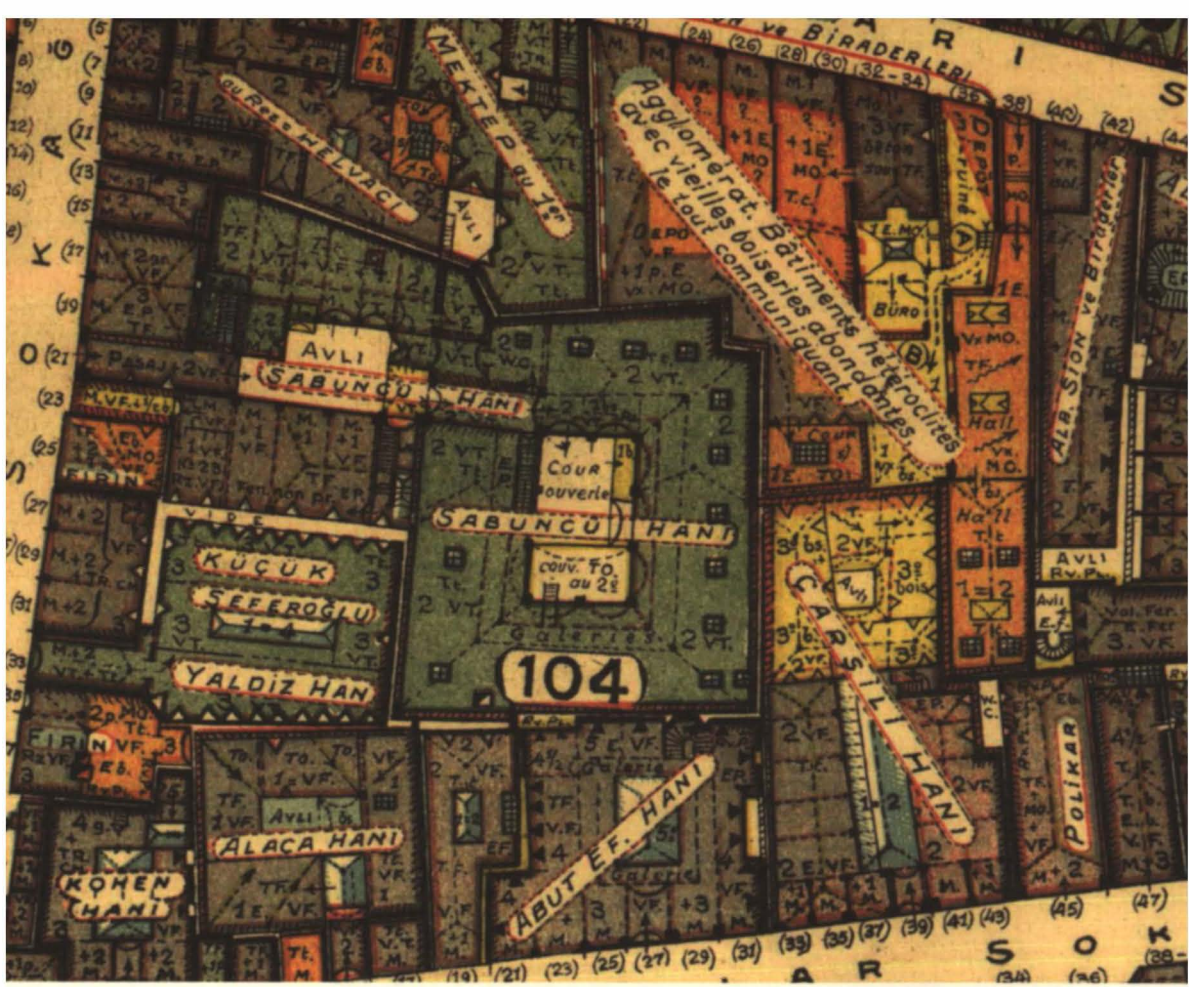
Eminönü Sabuncu Hanı Sokak'ta yer alan hanın kitabesi bulunmadığından mimarı, yaptıranı ve yapım yılı tam olarak bilinmemektedir. Ancak yapı 19. yüzyıl han mimarisinden izler taşımaktadır.

Tam olarak yapım yılı bilinmeyen Sabuncu Han, her ne kadar günümüzde harap bir halde bulunsa da 19. yüzyıla dair yapı izlerine rastlamak mümkündür.

Sabuncu Han'ın girişinden bir görünüm

Harap bir halde günümüze kadar ulaşan Sabuncu Han, iki blok halinde inşa edilmiştir. Birinci blok 29x26 metrelik, ikinci blok ise 28x30,5 metrelik bir alana oturmaktadır. Yol ve arsa durumuna uyum sağlaması nedeniyle muntazam bir plana sahip olmayan han, iki avlulu ve iki katlıdır. Zemin katlar, diğer hanlarda olduğu gibi depo olarak kullanılırken, üst katlar ticaret maksatlı ikamete ayrılmıştır.

Pervititch Haritaları'nda
Sabuncu Han

Sabuncu Han, İstanbul'daki birçok han gibi bitişik nizamda inşa edilmiştir. Bu nedenle hanın tek dış cephesini, giriş cephesi oluşturmaktadır. Günümüzde son derece harap olan bu cephe, taş ve tuğla malzemeden inşa edilmiştir. İki kat olarak inşa edilen yapıda tonozlu giriş koridorunun solundaki merdivenler birinci bloğun birinci katına, ara geçişin sağındaki merdivenler de ikinci bloğun ikinci katına açılır. İlave yapılarla özgün durumunu kaybeden birinci avluya nazaran ikinci avlu özgünlüğünü koruyabilmiştir. Birinci avluyu çeviren revak sıralarından zemin kat revakları tamamen değişmiştir. Ancak üst kat revakları tuğla-derz doku ve yuvarlak biçimli kemerleriyle tanınmaktadır. İkinci bloğun avlu revakları ise tuğla-derz dokulu ancak sivri kemer biçimli olup, sonradan bir koridora dönüştürülmüştür. Her iki revak sisteminde de taşıyıcı unsurlar kare kesitli taş örme payelerdir.

Günümüzde çok fazla değişikliğe uğrayıp, özgün mimarisinden uzaklaşmış olsa da, Sabuncu Han asli işlevini koruyan iki avlulu ve iki katlı hanlar grubunda yer almaktadır.

SAKSI HANI

Galata Perşembepazarı Sokak ile Mahkeme Sokak'ın keşiştiği köşede yer alan Saksı Hanı'nın kitabesi bulunmadığından yapının kim tarafından ve ne zaman inşa edildiği tam olarak bilinmemektedir. Ancak yapının İstanbul'daki hiçbir handa kullanılmamış bir plan anlayışıyla, avlusuz ve kapalı bir biçimde inşa edilmiş oluşu, hanın Cenevizliler devrine ait bir yapının üzerine inşa edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Hanın üst katlarında 18. yüzyıla ait mimari izler bulunmaktadır. Bu bölümlerde, İstanbul hanlarının klasik yapı malzemesi olan kesme taş ve tuğla kullanılmıştır.

İki katlı olan yapının üst katına giriş, koridorun bitimindeki taş merdivenlerden sağlanmaktadır. İç mekânlardaki taşıyıcı kemerler yuvarlaktır ve mekânlar genellikle fazla ışık almaz. Mekânlar birbirine geçit sağlayacak şekilde inşa edilmiş ve üzeri tonozla örtülmüştür. Ayrıca yapının, günümüze ulaşmayan ahır bölümü vardır.

Kim tarafından ve ne zaman inşa edildiği tam olarak bilinmeyen han, İstanbul'da hiçbir handa kullanılmamış bir plan anlayışına sahiptir. Avlusuz ve kapalı bir biçimde inşa edilen Saksı Hanı'nın bu durumu, yapının Cenevizlilerden kalma bir binanın üzerine inşa edilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Saksı Hanı'nın cephe görünümü

Sakı Hani'nin genel görünümü

CARET
TUTANAK
Tel: 254 22 79

BOBINAJ 2
Marmara Bulvarı No: 25
Mikrodalga Dolapları
Mikrodalga Mutfak Evi
Küçük Dolaplar - Duvanlar
Tüm Ev Sarfı
Tel: 237 65 27 - 255 38 33

İREN HAVALANDIRMA

TEL: 0212 256 94 23 - 237 04 84 FAX: 0212 255 35 43
www.irenticaret.com - info@irenticaret.com

ERGÜZ POMP A
SAKSI HAN Kat: 2
Tel: 250 53 38

TSE
EN BELGELİ YANGIN SÖNDÜRÜCÜLERİ
YANGIN DOLAPLARI
İTFAİYE HORTUMLARI ve GÜVENLİK MALZ.
DOLUM - BAKIM ve TEST HİZMETLERİ

BÜZ
BÜZ MAKİNESİ

AIRCOL

İR HAVALI

SERPUŞ HANI

Galata'da Perşembepazarı Sokak ile Eski Tay Çıkma'zı'nın keşıştiği köşede inşa edilmiş olan Serpuş Hanı'nın kitabesi bulunmadığından, kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak yapının İstanbul hanlarında, Saksı Hanı'nın dışında rastlanılmayan bir plan anlayışına sahip oluşu, bu hanın da Saksı Han gibi Cenevizlilere ait bir yapı kalıntısı üzerine inşa edilmiş olma ihtimalini güçlendirmektedir.

Plan ve yapı tarzı açısından Saksı Hanı ile benzerlikler taşıyan Serpuş Hanı'nın plan özellikleri, yapının Cenevizlilerden kalma bir bina üzerine inşa edildiğini düşündürmektedir. Hanın üst katlarında ise 18. yüzyıl mimarisine dair izler vardır.

Serpuş Hanı'nın girişinden bir görünüm

Plan ve tarz olarak Saksı Hanı ile birçok benzerlik taşıyan Serpuş Hanı da avlusuzdur, iç mekânlar birbirine geçit sağlar, fazla ışık almaz ve tonozla örtülüdür. Üç katlı olarak inşa edilen handa, Türk dönemine ait olan üst katlarda 18. yüzyıl izleri görülmektedir.

İstanbul hanları arasında istisna teşkil eden avlusuz iki handan biri olan Serpuş Hanı, günümüzde de ticaret işlevini sürdürmektedir.

Serpuk Hanı'nın genel görünümü

SİLAHTAR HANI

Tahtakale Uzunçarşı Caddesi üzerinde yer alan Silahtar Hanı'nın kitabesi bulunmadığından yapım yılı, yaptıranı ve mimarı bilinmemektedir. Ancak Metin Erksan'ın 1956 tarihli tezinde bu hanın 18. yüzyılda Mimar Mustafa Ağa tarafından inşa edildiği not edilmiştir. 1774 tarihli bir belgede bu hanın Şehit Ali Paşa Vakfı'na ait olduğu yazmaktadır. Silahtar Damat Ali Paşa olarak da anılan hanın banisi, 1713-1716 tarihleri arasında sadrazamlık yapmıştır ve büyük ihtimalle bu han, Ali Paşa'nın sadrazamlık yaptığı yıllarda inşa edilmiştir.

Silahtar Damat Ali Paşa'nın sadrazamlığı döneminde inşa ettirdiği Silahtar Hanı, özgün mimarisini neredeyse tamamen kaybederek günümüze ulaşmıştır.

Silahtar Hanı'nın avlusundan bir görünüm, Encümen Arşivi, 1940'lar

Silahtar Hanı, yapısal olarak 18. yüzyıl Osmanlı han mimarisinden izler taşır. 29x27 metrelik bir alana, üç cephe-den bitişik nizamda inşa edilen hanın bir cephesi Uzunçarşı Caddesi'ne açılmaktadır. Hanın, kareye yakın planlı 11x12 metrelik bir de avlusu bulunmaktadır ve bu avluyu revaklar çevirmektedir. Fakat girişin karşı cephesindeki revaklar zamanla ortadan kalkmıştır. Avluya girişteki beşik tonozlu bir geçitle, üst katlara ise, avluda bulunan revakların altındaki merdiven-

lerle ulaşılır. İnşa edildiğinde iki katlı olan yapıya sonradan bir kat daha ilave edilmiş, bu durum orijinal üst örtü sisteminin tahribine neden olmuştur. Zemin katı depolara ayrılmış olan hanın üst katları ticaret ve ikamet için kullanılmıştır. Han, 1894 depreminde de hasar almış ve bazı duvarları yıkılmıştır.

19. yüzyılın başlarında hazırlanmış esnaf defterinde bu hanın esnaflarının çoğunun Müslüman olduğu ibaresi bulunmaktadır. Yine bu esnaf defterine göre bir esnaf kaydedilmiş, bu esnafın da sarraf olduğu belirtilmiştir.

Silahdar Hanı, günümüzde özgün halinden neredeyse tamamen uzaklaşmıştır. Mustafa Yiğit Han'a dönüşen ismi dahil olmak üzere birçok unsuru değiştirilmiş olan hanın özgün unsurlarına dair bazı tonozlar seçilebilmektedir.

▲ Silahdar Hanı'nın günümüzdeki girişi

◀ Silahdar Hanı'nın cephe görünümü, Encümen Arşivi, 1940'lar

SİMKEŞHANE

Fatih Sultan Mehmed devrinde, 1463'te, inşa edilen ve İstanbul'da ilk sikke basılan yer olan bu bina, 18. yüzyılda Emetullah Gülnuş Valide Sultan tarafından sim üretmek üzere yeniden inşa edilmiştir.

Simkeşhane'den bir görünüm, Encümen Arşivi, 1940'lar

Beyazıt Yeniçeriler Caddesi üzerinde yer alan Simkeşhane, Fatih Sultan Mehmed devri eserlerindendir. Ancak her ne kadar yapının kitabesi 1463 tarihliyse de bina, büyük ölçüde 18. yüzyıla ait izler taşımaktadır.

Bizans devrinde Forum Tauri denilen meydanın bulunduğu bu alana fetihten sonra Sekbanbaşı Yakub Ağa bir cami inşa ettirmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in de buraya bir darphane binası yaptırmasıyla bugünkü Simkeşhane binasının temelleri atılmıştır. Ancak darphane binası 18. yüzyılın başlarında Topkapı Sarayı'na taşınınca bir süre harap vaziyette kalan bina Sultan III. Ahmed tarafından annesi Emetullah Gülnuş Valide Sultan'ın vakfına gelir getirmesi için tahsis edilmiştir. Böylece Emetullah Gülnuş Sultan'ın vakfına giren mekân büyük ölçüde elden geçirilmiş (1707) ve yeniden inşa edilmiştir. Bu nedenle, yapı 1463 tarihli bir kitabe taşısa da 18. yüzyıl mimarisinden izler taşımaktadır.

Simli ve sırmalı dokumaların yapıldığı bir han olarak önem kazanan Simkeşhane, Ayvansarayı'nın *Hadikatül Cevâmi* isimli eserinde de Emetullah Gülnuş Valide Sultan tarafından, sim üretmek üzere inşa edilen mekân olarak ifade edilmektedir. Evliya Çelebi'ye göre de burası Fatih'in İstanbul'da ilk sikke darp ettirdiği yerdir.

1821 yılında hazırlanan esnaf defterine göre bu han-
da 47 esnaf muhtelif ibaresiyle kayıtlıdır.

Üç katlı ve tek avlulu hanlar grubuna giren Simkeşhane, yol ve arsa durumuna uyum sağlanması bakımından muntazam bir plana sahip değildir. Cephe özellikleri bakımından ise, İstanbul hanlarının genel yapı malzemesi olan taş ve tuğladan oluşan bir görüntüye sahiptir.

▲
Simkeşhane'den bir detay.
Encümen Arşivi, 1940'lar

18. yüzyıl mimarisinden izlerle günümüze kadar ulaşabilen Simkeşhane, 1957-1958 yılları arasında, Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında yapılan yıkımlarla ön kısmını kaybetmiş ve özgün halinden ödün vermiştir. Bu cephe yıkılmadan önce, burada caddeye bakan sıralı dükkânların olduğu bilinmektedir. Harap hale gelmiş olan yapı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 49 yılığine kiralanmış ve 1974-1976 yılları arasında titiz bir onarımdan geçirilmiştir. 1981 yılında İl Halk Kütüphanesi'ne dönüştürülen Simkeşhane, Kültür Bakanlığı'nın onayıyla 2001'de Orhan Kemal Halk Kütüphanesi adını almıştır.

SOFÇU HANI

Kapalıçarşı'nın yakınında, Nuruosmaniye Caddesi'yle Tavukpazarı Sokağı'nın arasında kalan kesimde yer almaktadır. Yapının kitabesi olmadığından ve hiçbir eserde bu hanla ilgili kayıt bulunmadığından, hanın ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak civar hanlar ile olan üslup ve malzeme benzerliği Sofcu Hanı'nı 18. yüzyıl hanları arasına sokmaktadır.

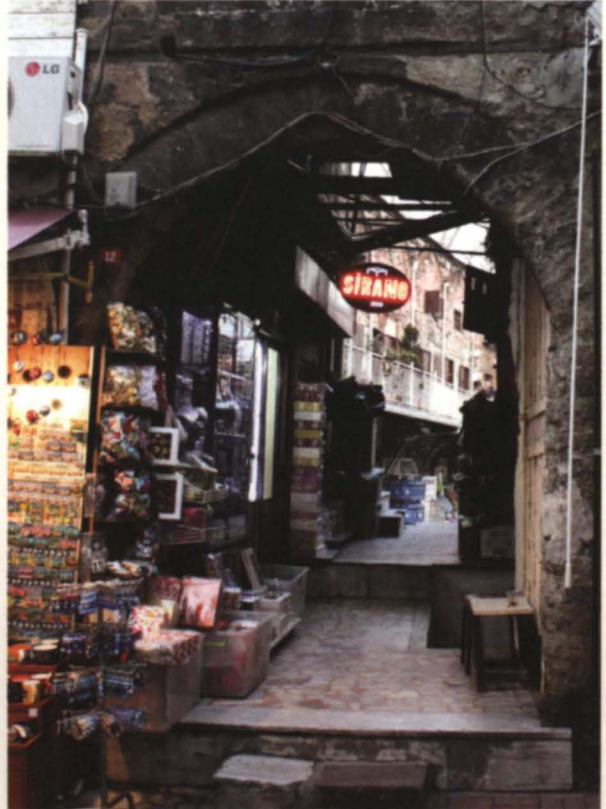
Kapalıçarşı'nın yakınında yer alan ve 18. yüzyıl yapısı olan Sofcu Hanı, ince keçi kılından şal şeklinde üretilen sof isimli kumaştan ötürü "sofcu" ismini almıştır.

Pervititch Haritaları'nda Sofcu Hanı

İnce keçi kılından, şal şeklinde dokunan bir çeşit kumaş olan sof üreten esnaflardan dolayı "sofcu" ismini alan han, iki katlı ve tek avlulu hanlar grubunda yer almaktadır. Zemin katı depolara, üst katları ise ticaret ve ikamet mekânlarına ayrılan han özgün vaziyetini büyük ölçüde kaybetmiştir. İstanbul'daki birçok handa görüldüğü gibi, yol ve arsa durumuna uyum sağlama gayesi, bu hanın muntazam bir plana sahip olmasını engellemiştir. Bitişik nizamda inşa edilen hanın cephesinde taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır.

Sofcular tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı anlaşılan han, günümüzde bu esnafa hizmet vermese de, Kapalıçarşı'nın ticari potansiyeline cevap veren atölyeleri barındırmaktadır.

Sofcu Hanı'nın girişinden bir görünüm

SORGUÇLU HAN

Kapalıçarşı
hanlarından olup, yol
ve arsa durumundan
dolayı gayrinizami
bir plana sahip
olan Sorguçlu
Han, günümüzde
Kapalıçarşı'nın
yönetim yerini de
barındırmaktadır.

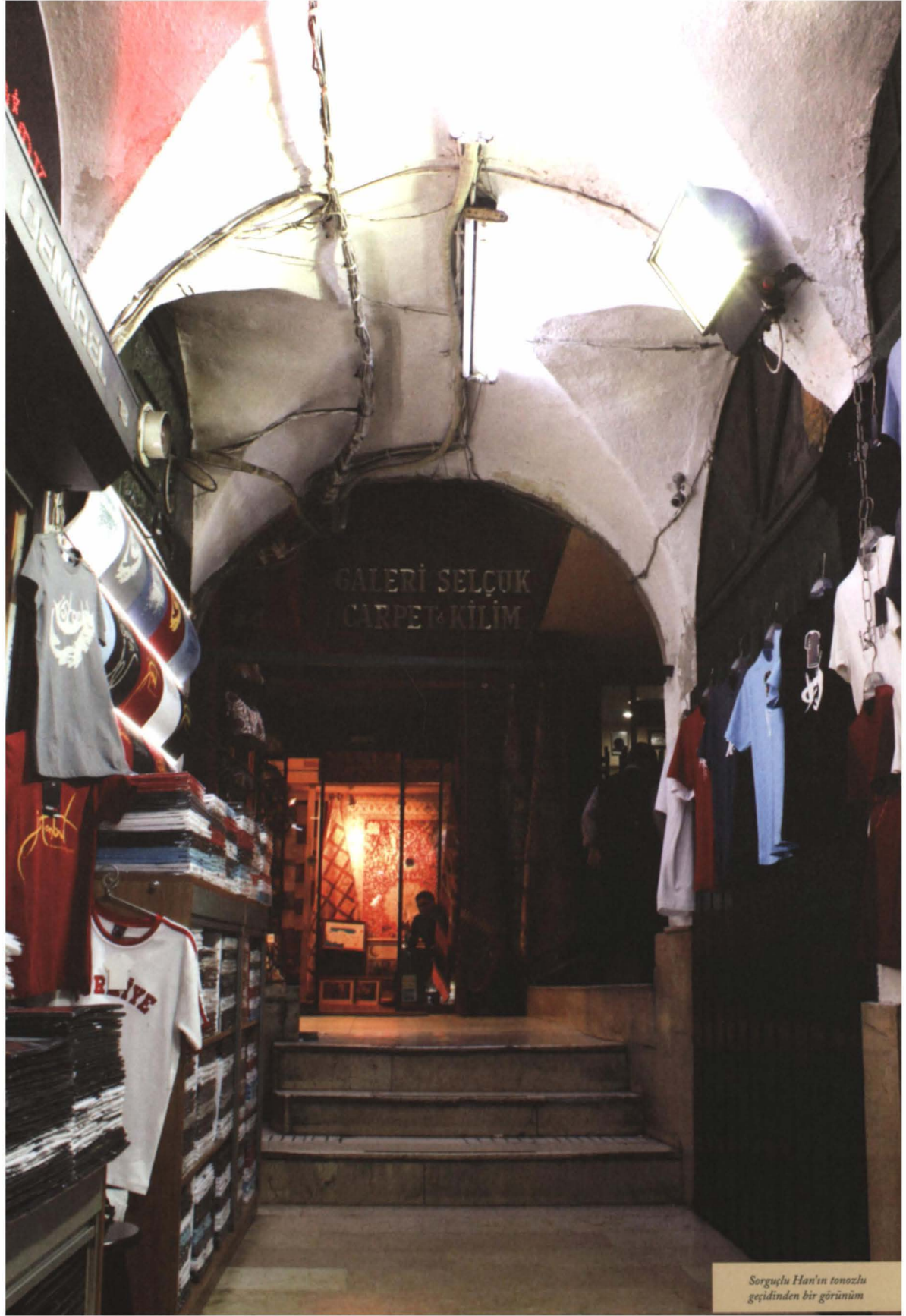
Sorguçlu Han'dan bir detay

Kapalıçarşı civarındaki hanlar arasında yer alan Sorguçlu Han, Kalpakçılar Caddesi'nde bulunmaktadır. Kitabesi bulunmadığından yapım yılı, mimarı ve banisine dair kesin bir bilgi yoktur. Ancak yapı tekniği ve üslup bakımından hanın 18. yüzyıl eseri olduğu anlaşılmaktadır.

Birçok handa görüldüğü üzere yol ve arsa durumundan dolayı bu han da muntazam bir plana sahip değildir. İki katlı ve tek avlulu hanlar grubuna giren bu hanın zemin katı depolara, üst katları ise ticaret ve ikamet mekânlarına ayrılmıştır. Bulunduğu bölgedeki birçok han gibi bitişik nizamda inşa edilen han, günümüzde birçok açıdan değişikliğe uğramıştır. Girişini yuvarlak taş kemerli bir geçidin oluşturduğu hanın bu cephesinin iki yanda dükkânlar yer almaktadır. Yapı malzemesi olarak taş ve tuğla kullanılmıştır.

Zemin kat odaları taştan, yuvarlak kemerli birer kapı ile beşik tonozlu revak altına açılır. Üst kat mekânları ise birer kapı ve pencere ile çapraz tonoz örtülü kat revaklarına açılmaktadır. Zemin ve üst kat mekânlarının üst örtüleri zaman içinde özgün tonoz örtüsünü kaybetmiştir. Günümüzde bu mekânlar beton örtüye sahiptir.

1821 yılı esnaf defterine göre bu handa; beş terzi, iki çatıcı, on bir tülbentçi, beş gazzaz, bir yazıcı, üç ipekçi, bir tuhafiyeci, bir penbeci, bir kapamacı, bir şerbetçi faaliyet göstermiştir.

*Söğüt Han'ın tonozlu
geçidinden bir görünüm*

SÜHA FAZLI HAN

Karaköy Kemankuş Mahallesi'nde, Kemankuş Caddesi ile Eski Şarap İskelesi Sokak arasında bulunan han, Gabriel Couteaux isimli bir Levanten tarafından inşa ettirilmiştir. Banisinden dolayı Kuto Han olarak anılan han, daha sonra Süha Fazlı Beziray'ın mülk sahibi olmasıyla, yeni sahibinin adını almıştır.

*Karaköy Kemankuş
Mahallesi'nde
bulunan Süha Fazlı
Han, 1894 ile 1905
yılları arasında, dört
katlı olarak inşa
edilmiştir.*

Kitabesi bulunmayan hanın mimarı ve yapım tarihi tam olarak bilinmemektedir. Ancak 1893-1894 tarihli ticaret yıllıklarında bu hanın isminin geçmemesine karşın, 1905 tarihli sigorta haritalarında hanın adının zikredilmesi, yapının 1894 ile 1905 yılları arasında inşa edildiğini göstermektedir.

254 metre karelik bir alana inşa edilen han, L planlı ve zeminle birlikte dört katlıdır. Bir yüzyıl dönümü hanı olan Kuto Han'ın en erken tarihli kayıtları ise 1912 yılına ait ticaret yıllıklarında bulunmaktadır. Buna göre üç katlı hanın her katında bir şirket bulunmaktaydı. Bu şirketler sigortacılık, ve denizcilik alanında faaliyet göstermekteydi. 1990'lı yılların başlarında ise handa bir petrol ithalatçısı ve altı gıda maddesi tüccarı vardı. Günümüzde hanın önemli bir kısmı boş durmaktadır.

Kuto Han, zemin katı dükkânlı ve avlusuz hanlar grubunda olup, iyi korunmuş cephesiyle dikkat çekmektedir.

SUHA FAZLI HAN

KING ARTHUR'S
MANILA
SHOP

KIRALIK
BÜRO. MAĞ
244 40 2

Süha Fazlı Han'ın
dış genel görünümü

ŞEKERCİ HANI

Fatih İslambol Caddesi ile Malta Çarşısı Sokağı'nın kesiştiği noktada yer alan hanın kitabesi bulunmadığından kim tarafından ve ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak handaki yapısal özellikler, Şekerci Hanı'nın 17. yüzyıl yapısı olduğunu göstermektedir.

Şekerci Hanı, yol ve arsa durumuna uymak zorunda kalması sebebiyle düzgün bir plana sahip değildir. Avlusu da bu plan formuna uyumuş ve yamuk bir form kazanmıştır. Eser, tek avlulu ve iki katlıdır. Ancak ikinci katın üstüne bugün yeni bir kat ilave edilmiştir. Zemin katı depolara ayrılmış ve dışa açılan pencereleri yoktur. Üst kat mekânları ise ticaret hanları bünyesinde bürolar halinde düzenlenmiştir. İki yol köşesinde inşa edildiğinden iki cephesi vardır, diğer kenarları ise bitişik nizamlıdır. Dış cephe birçok ilave ve değişikliğe uğramıştır. Zemindeki dükkânların orijinal olmadığı anlaşılmaktadır.

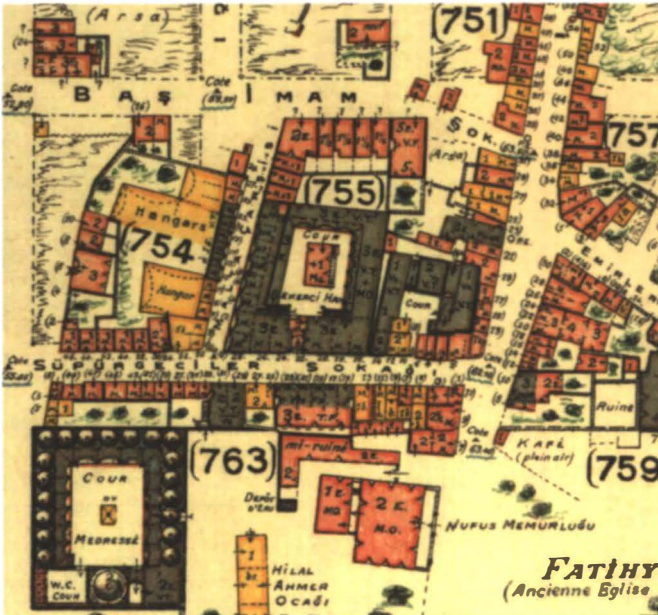
İstanbul Caddesi'ne açılan giriş cephesi yuvarlak bir kemere sahiptir ve bu kemerden beşik tonozlu bir geçitle avluya ulaşılır. Avlu cephesi her iki katta da revaklıdır. Revakları birbirine bağlayan merdiven, avlu girişinin sağında bulunmakla beraber, bugün özgün halinde değildir. Revak kemerleri her iki katta da tuğladan olup sivri kemer şeklindedir. Kemerleri taşıyan payeler ise kare kesitli ve taştır. Zemin kat mekânları depolara ayrılmıştır ve ne dış cephede ne de iç avlu revaklarına

bakan cephelerde penceresi vardır. Üst kat odaların değişmemiş kısımlarında ocak izlerine rastlanır. Örtü sisteminin eserin her iki katında da, mekânlar ve revaklarda aynı tarzda beşik tonoz şeklinde olduğu görülür.

Şekerci Hanı, günümüze bazı değişikliklere uğrayarak ve özgün halinden ödün vererek ulaşmış olsa da inşa edildiği döneme ait mimari izler taşımaktadır.

Fatih'te bulunan Şekerci Hanı 17. yüzyılda inşa edilmiştir. İki katlı ve tek avlulu hanlar grubuna giren bu han, özgün mimarisinden ödün vererek günümüze ulaşmıştır.

Primitif Haritaları'nda Şekerci Hanı

TAŞ HAN

Laleli Fethi Bey Caddesi'nde bulunan Taş Han'ın kitabesi yoktur. Ancak hanın 1763 yılında Sultan III. Mustafa tarafından yaptırılan Laleli Camii'nin vakfına ait olduğu bilinmektedir. Hatta ulufe almaya gelen sipahilerin burada konaklamasından ötürü, hanın isminin "Sipahiler Hanı" olduğu da vakfiyesinde yer almaktadır.

1763 yılında, Sultan III. Mustafa'nın inşa ettirdiği Laleli Külliyesi'nin bünyesinde, külliyenin vakfına gelir getirmesi için inşa edilen Taş Han, üç avluludur ve bir de ahır bulunmaktadır.

Taş Han'ın avlusundan bir görünüm, Encümen Arşivi, 1940'lar

Taş Han, İstanbul hanlarının yol ve arsa durumlarına uyma güçlüklerine uğradığından, üç avlulu kırık hatlı bir plana sahiptir. Buna rağmen esas avlu, 24x14 metrelik muazzam bir dikdörtgen şeklini muhafaza etmiştir. Giriş, hiçbir İstanbul hanında rastlanmayan bir şekilde esas avluya uzun bir bina koluyla bağlanmıştır. Geçidi içine alan bu kısım, başlı başına bir bölüm teşkil etmekte ve üzerinde dar hacimli mekânlar yer almaktadır. İki katlı olarak inşa edilmiş bu eser, İstanbul'un

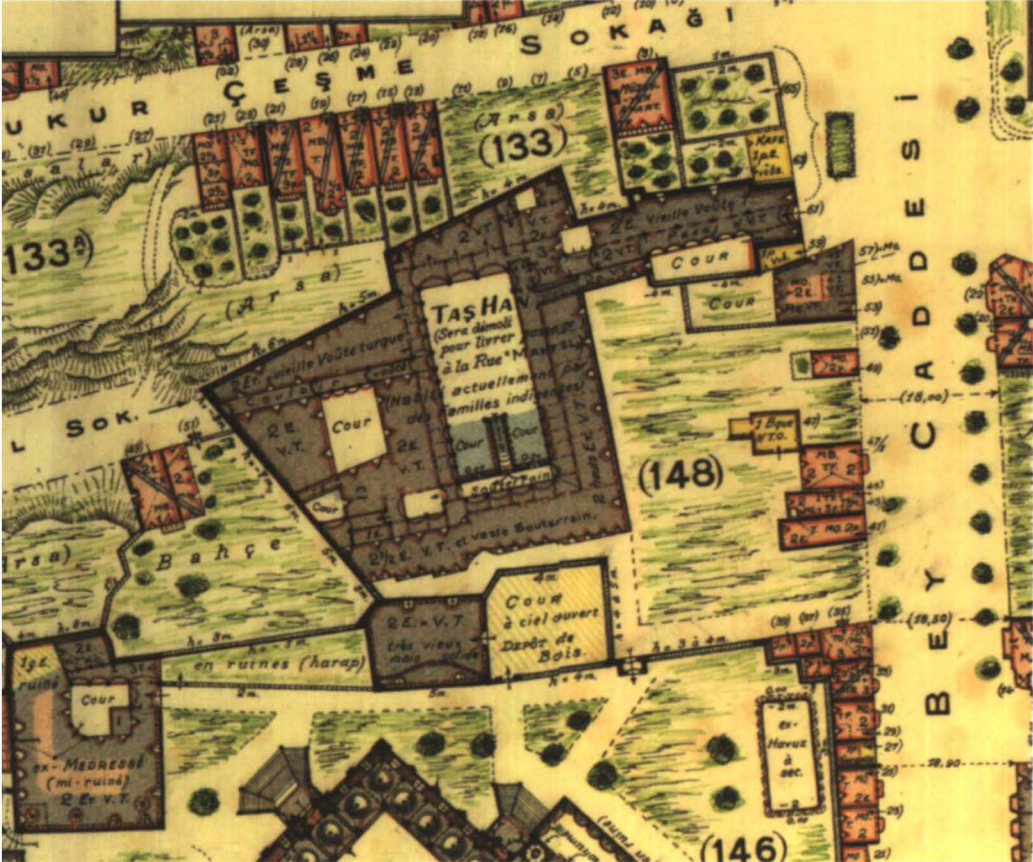
Taş Han'ın girişinden bir görünüm,
Encümen Arşivi, 1940'lar

Pervititch Haritaları'nda Taş Han

üç avlulu iki hanından biridir. Esas avlu diğerlerinden büyük ve bodrumludur. Bodrum ahırlara tahsis edilmiştir. Ancak bodrumun esas avluda bulunması karakteristiktir. 17. yüzyıl eseri olan ve Taşhan'dan yaklaşık bir asır önce inşa edilmiş Valide Han'da ahırlar, ikamet bölümlerinden tamamen farklı bir avluya yerleştirilirken Taş Han'da bu uygulamanın tatbik edilmeyişi (ahırların ikamet bölümlerine yakın tasarlanması), Taş Han'ın askeri bir yapı olmasıyla açıklanmaktadır. Zira sipahilerin barındırılması gayesiyle yaptırılan eserde atların, askerlerin kolayca bakımlarını yapabilecekleri bir yer bulundurulması icap etmektedir.

Fethi Bey Caddesi'nde bulunan giriş cephesi, sadece kesme taştan yapılmıştır. Girişten avluya kadar uzanan geçit ise çapraz tonozludur. Avludaki bütün katlar revaklıdır.

Alt katları depolara ayrılan Taş Han'ın üst katları ticaret ve ikamet mekânlarına ayrılmıştır. Günümüzde bazı bölümleri harap olan hanın, karakteristik mimari özelliklerini barındıran bazı bölümleri de bulunmaktadır.

TİCARET HANI

Galata Perşembepazarı Caddesi ile Galata Mahkemesi Sokak arasında bulunan Ticaret Hanı, girişinde yer alan levhaya göre 1881 tarihinde inşa edilmiştir. Mimarı ve yaptıranı bilinmeyen han, 1.300 metrekarelik bir alan üzerine inşa edilmiştir.

1881 yılında 1.300 metrekarelik bir alan üzerine inşa edilen Ticaret Hanı, ilk yapıldığı dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun tütün işletmesi olan Tütün Rejisi'nin genel merkezi olarak kullanılmıştır.

Ticaret Hanı'nın girişinden bir görünüm

Hanın girişinin üzerinde Osmanlı harfleri ve Latin harfleriyle Ticaret Hanı yazmaktadır. Zeminle birlikte üç katlı olan hanın, üzeri cam örtülü bir avlusu vardır. Bir de asma katı bulunan hanın zemin ve asma katı revaksız, üst katları ise revaklıdır. Hanın dışarıya bakan üç dükkanının aynı zamanda hanın içine açılan kapıları da bulunmaktadır.

YAYCI KADİR
TİCARET HAN No:47

kaldem
Kalıcı Değer

termoteknik

DOĞU-BATI METAL
ISITMA SOĞUTMA SİSTEMLERİ
0212 295 11 72 - 295 43 81

LG**LG**

**BORU
SİSTEMLERİ**

**DOČU
BATI**

Ticaret Han'ın genel görünümü

Ticaret Hanı, ilk yapıldığı dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun tütün işletmesi olan Tütün Rejisi'nin genel merkezi olarak kullanılmıştır. 1913 yılı ticaret yıllıklarına göre bu hanın zemin katında Tütün Rejisi'nin satış büroları bulunurken, üst katlarında on komisyoncu, iki mimar, bir müteahhit, bir mühendis, film kiralama işi yapan bir şirket, *El Corro* isimli gazetenin müdürü ve şef redaktörü faaliyet göstermiştir.

1990'lı yılların başında ise handa, iş elbiseleri, kimyevi madde, iş güvenliği teçhizatı, hırdavat, torna ve tabela alanlarında faaliyet gösteren işletmeler vardır. Bu çeşitlilik günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Üzeri cam örtülü avlusu ve Avrupa mimarisini andıran cepheleriyle klasik Osmanlı hanlarından ayrılan Ticaret Hanı, dikdörtgen avlu etrafında düzenlenmiş, revaklara açılan oda sistemiyle klasik Osmanlı hanlarını andırmaktadır.

87

TÜTÜN HAN

Galata, Bankalar Caddesi, Hacı Ali Sokak ve Banker Sokak'ın kesiştiği noktada yer almaktadır. Giriş kapısı Bankalar Caddesi'nde bulunan Tütün Han, 1911 yılında hizmete girmiştir.

Bankalar Caddesi'nde, 1911 yılında 443 metrekaresel bir alan üzerine inşa edilen Tütün Han, Ünyon Sigorta Kumpanyası tarafından inşa edildiği için, ilk zamanlar Ünyon Han olarak anılmıştır.

Tütün Han'dan bir detay

Tütün Han'ın genel görünümü

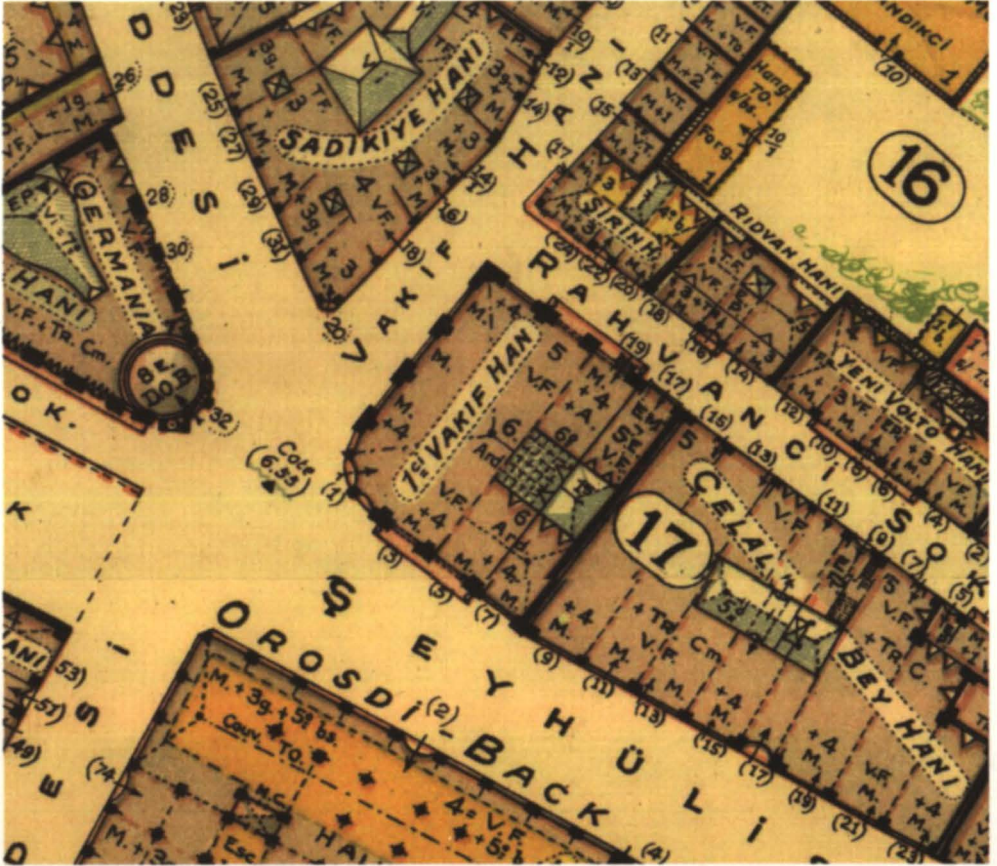
Tütün Han, “Ünyon Sigorta Kumpanyası” tarafından inşa ettirilmiştir ve bu nedenle ilk başlarda Ünyon Han olarak anılmıştır.

443 metrekarelik bir alan üzerine inşa edilen han, zeminle birlikte beş katlı ve avlusuzdur. Ayrıca hanın bir bodrumu, bir de asma katı bulunmaktadır. Hanın cephesi kesme taşla kaplıdır ve oldukça süslüdür. Tütün Han sivri kemerleri, geniş saçakları ve çini süslemeleriyle, Birinci Ulusal Mimarlık Akımı’ndan izler taşımaktadır.

İlk defa 1913 yılı ticaret yıllıklarında adı geçen Tütün Han, bu devirde Banco di Roma isimli bir bankaya, Union de Paris isimli bir sigorta şirketine, Standard Oil adlı bir petrol şirketine, Siemens-Schucert Werke&Siemens&Halske isimli bir şirkete, iki komisyoncuya, dört mühendise, bir kalorifer tesisatçısına ve bir inşaat şirketine ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde han, banka olarak işlevini sürdürmektedir.

VAKIF HAN - 1

Eminönü Sultanhamam'da yer alan han, Şeyhülislam Hayri Efendi ve Vakıf Han caddelerinin kesiştiği köşede bulunmaktadır. Mimar Kemaleddin Bey tarafından 1911 yılında tasarlanmış; 1918'de de boş, harap, yıkık vakıf arsalarının değerlendirilmesi için aynı mimar tarafından inşa edilmiştir.

İki caddenin kesiştiği noktada, yapı yüzeyi yuvarlatılmış olup; köşenin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca buradan zemin kattaki ticari mekâna üç kemerli bir kapı açılmıştır. Bu zemin kat; günümüzde banka şubesi olarak kullanılmaktadır. Üst katlarda ise her biri onardan 50 adet büro odası bulunmaktadır.

Yapının planı, girişin bulunduğu köşe haricinde karedir. Özenli bir işçilikle düzenlenmiş olan hanın cepheleri ikinci ve beşinci kat düzeylerinden geçen sürekli taş kuşaklarla üçe bölünmüş, her bölüm kendi içinde bir bütün olarak ele alınmıştır. Yapının her katında ayrı pencere düzenleri dikkat

▲
Petrovitich Haritalarında
1. Vakıf Han

1. Vakıf Han'ın genel görünümü

çekmektedir. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en belirgin özelliklerden olan lacivert ve turkuvaz çiniler üst kat pencere kemerlerinin köşelerine yerleştirilmiştir.

Avlusuz hanların sayılı örneklerinden biri olan yapı, üst kattaki odalardan dolayı "Büro Hanı" olarak da adlandırılmaktadır. Günümüzde işlevsel özelliğini koruyan han; tarihi yarımadanın geleneksel mimarisine uyum sağlayarak Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin ilk çağdaş hanı olarak dikkat çekmektedir.

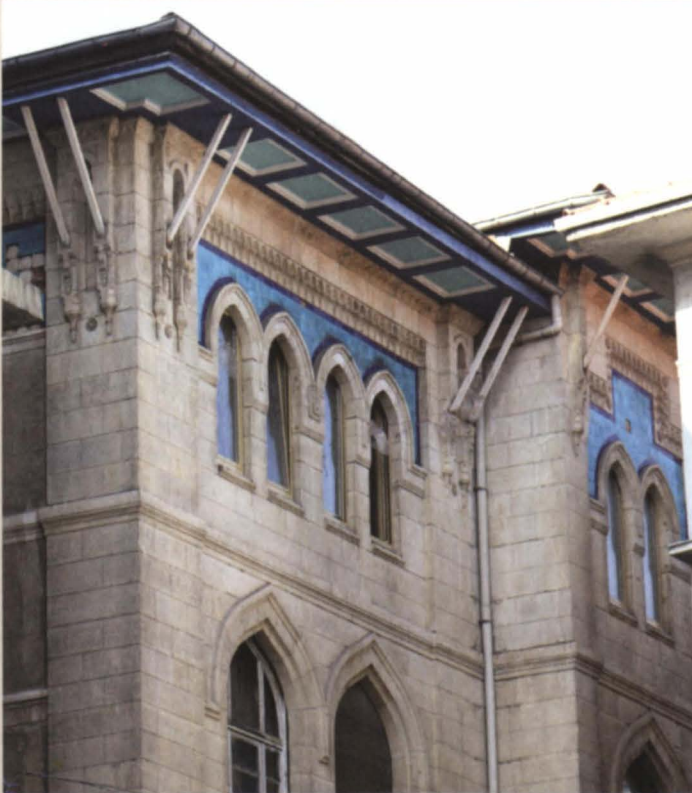
Mimar Kemalettin tarafından 1911 yılında tasarlanıp, 1918 yılında inşa edilen 1. Vakıf Hanı, avlusuz hanların sayılı örneklerinden olup, üst katlarındaki odalardan ötürü "Büro Hanı" olarak da anılmıştır.

89

VAKIF HAN - 2

~

İstanbul'un en yoğun iş merkezlerinden biri olan Sultanhamam Saka Çeşmesi Sokağı'nda bulunan han; 1912-1914 yılları arasında Mimar Kemaleddin tarafından inşa edilmiştir.

2. Vakıf Han'dan bir detay

Hanın bulunduğu bölge; eskiden sandık imalatçıların bulunduğu bir yer olması nedeniyle “Sandıkçılar” olarak anılır. Sokak ise; han yıktırılmadan önce, arsada bulunan Saka Çeşmesi ve buna bağlı olarak su deposunun adını yaşatmak amacıyla “Saka Çeşmesi Sokağı” adını almıştır.

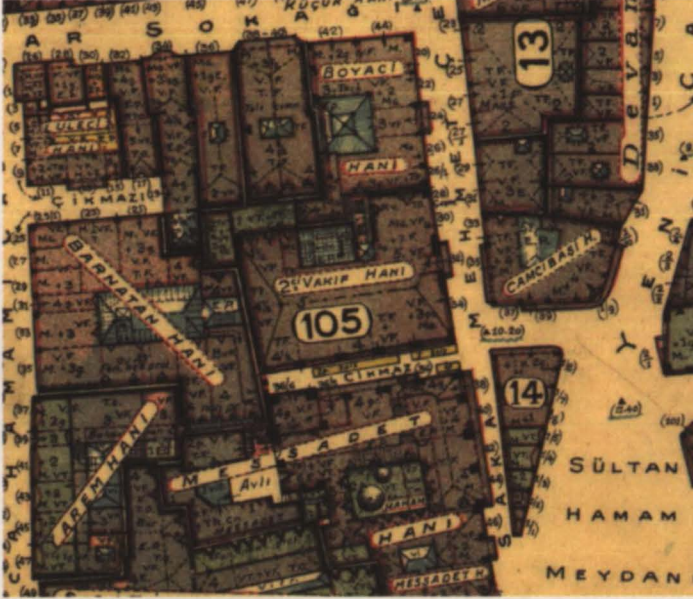
İstanbul'un en yoğun iş merkezlerinden olan Sultanhamam'da 1912- 1914 yılları arasında Mimar Kemalettin tarafından inşa edilen 2. Vakıf Han, bodrum hariç beş katlıdır.

2. Vakıf Han'ın cephe görünümü

Bodrum hariç beş katlı olan yapının üstü kiremit kaplı, kırma ahşap çatıyla örtülmüştür. Yapının zemin katında asma katla beraber yedi adet dükkân; üst katlarında sekiz adet bürodan toplamda 24 adet kiralık büro bulunur. Ön cephedeki girişin vurgulanması amacıyla, üstüne gelen bürolar dışarıya taşırılmıştır fakat hanın konumu nedeniyle ofis ve dükkânların çoğu yandaki çıkmaza açılmaktadır. Birinci ve üçüncü kat döşemeleri düzeyinden geçen sürekli taş kuşaklarla cephe üçe ayrılmış ve her cephe kendi içinde bir bütün olarak düzenlen-

miştir. Yapının dışarıdan görülen duvarları düzgün kesme taşla kaplanmış; diğer duvarları ise moloz taşla örülmüştür. Girişin üzerinde sivri kemer kullanılmıştır. En üst katta ikiz pencereler yer alır. Kemer köşeleri turkuvaz ve lacivert renkli çinilerle süslenmiş; üstlerine Türk üçgeni motifli silmeler yapılmıştır. Günümüzde İstanbul'un gelişen sanayisinde önemli bir yere sahip olan ve bulunduğu bölgeye de asansör, kalorifer sistemi, volta döşeme ile katkı sağlayan İkinci Vakıf Han özgünlüğünü korumaktadır.

Perinitch Haritaları'nda
2. Vakıf Han

90

VAKIF HAN - 3

Beyoğlu Kuloğlu Mahallesi'nde Ağahamamı Sokak ile Turnacıbaşı Sokağı'nın kesiştiği köşede yer alan han, 1911-1913 yılları arasında eğimli bir arsa üzerinde, Evkaf başmimarı Kemalettin Bey tarafından inşa edilmiştir.

Yapının yerinde önceleri III. Mustafa'nın çamaşırcıbaşı Kuloğlu Mustafa Bey'in 1602'de inşa ettirdiği Kuloğlu Camii ile Hacı Ferhat Ağa'nın camiye bitişik olarak yaptırdığı bir sıbyan mektebi yer almaktaydı. Fakat 19. yüzyılın sonlarında azınlıkların ve yabancıların muhiti haline gelen Beyoğlu'nda harap düşerek önemini yitiren Kuloğlu Camii'nin yerine Evkaf Nezaretince gelir getirecek bir bina yapılmasına karar verilmişti. Kuloğlu Camii ise 1913'te Boştancı'da Kuloğlu Mustafa'nın arsası üzerinde yeniden inşa edilmiştir.

Beyoğlu Kuloğlu
Mahallesi'nde
1911 ile 1913
yılları arasında
Mimar Kemaleddin
tarafından inşa
edilen olan 3. Vakıf
Han, altı katlı ve
dokuz daireli bir
apartman biçiminde
tasarlanmıştır.

3. Vakıf Han, 1970'ler

Üçüncü Vakıf Hanı altı katlı dokuz daireli bir apartman biçiminde tasarlanmış, üzeri ahşap kırma çatıyla örtülmüştür. Turnacıbaşı Sokağı'ndan girilen yapının zemin katının ön bölümünde ikisi Kuloğlu Sokağı'na açılan dört adet dükkân, bodrum özelliğindeki arka bölümde ise dairelere ait kömür depoları yer almaktadır. Binada; yarım daire planlı ana merdivenden başka; mutfaklardan ulaşılan alt kattaki depolarla ilişkili ikinci bir servis merdiveni bulunmaktadır. Arsanın yamukluğu nedeniyle Turnacıbaşı Sokağı yönündeki dairelerin odaları farklı düzenlenmiş; iki sokağın kesiştiği köşeye rastlayan odaların köşelerinde tıpkı girişin üzerinde olduğu gibi kapalı cumbalar yapılmıştır.

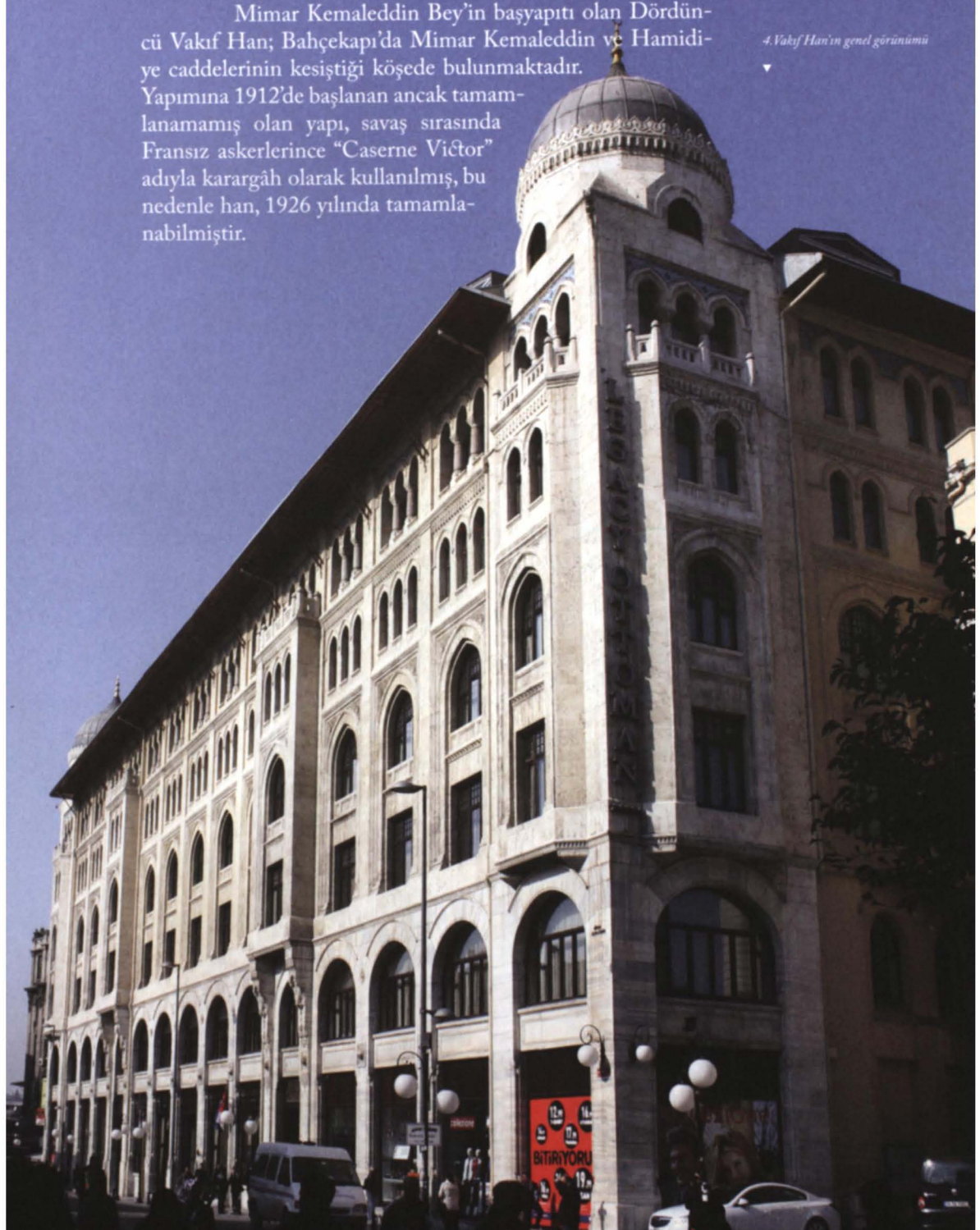
Ön cephenin üçüncü kat pencereleriyle, Kuloğlu Sokağı'na bakan yan cephenin köşe odalarının pencereleri sepetkulpu kemerlerle geçilirken; diğer tüm pencereler kare veya düşey dikdörtgen açıklıklar biçiminde bırakılmıştır. Kemerlerin üst orta kısımlarında ay-yıldız, çevrelerinde defne dalı bulunan alçı tepelikler yerleştirilmiş; cumba ve balkonları taşıyan konsolların dış yüzleri defne dallarıyla bezenmiştir. Yapıda Beyoğlu'nun sosyal çevresine uyma düşüncesiyle Türk toplumunun yaşam biçimine yabancı, dışa dönük yaşantının gereği olarak apartman daireleri ve çatı katına yerleştirilmiş çamaşırlık ve çamaşır kurutma terası bulunur.

Kemaleddin Bey'in ilk kez bu binada denediği çok katlı apartman yapısıyla dikkat çeken plan sonradan geliştirilmiş, Laleli'deki Tayyare Apartmanı'nda ve Ankara'daki vakıf hanlarında karşımıza çıkmıştır.

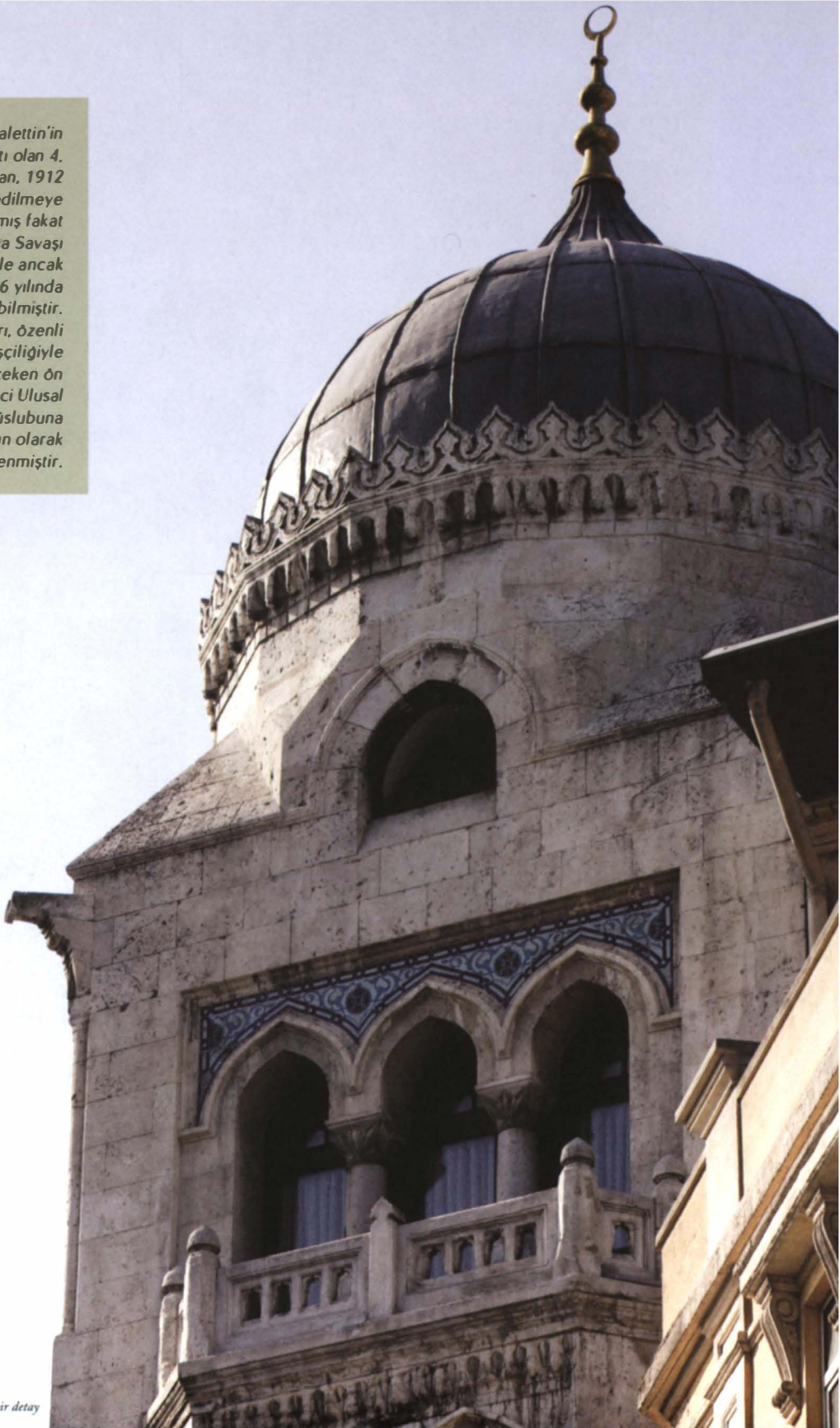
VAKIF HAN - 4

Mimar Kemaleddin Bey'in başyapıtı olan Dördüncü Vakıf Han; Bahçekapı'da Mimar Kemaleddin ve Hamidiye caddelerinin keşiştiği köşede bulunmaktadır. Yapımına 1912'de başlanan ancak tamamlanamamış olan yapı, savaş sırasında Fransız askerlerince "Caserne Victor" adıyla karargâh olarak kullanılmış, bu nedenle han, 1926 yılında tamamlanamamıştır.

4. Vakıf Han'ın genel görünümü

Mimar Kemalettin'in
başyapıtı olan 4.
Vakıf Han, 1912
yılında inşa edilmeye
başlanmış fakat
1. Dünya Savaşı
nedeniyle ancak
1926 yılında
tamamlanabilmiştir.
Boyutları, özenli
tasarım ve işçiliğiyle
dikkat çeken ön
cephe Birinci Ulusal
Mimarlık üslubuna
uygun olarak
bezenmiştir.

4. Vakıf Han'dan bir detay

VAKIF HAN - 5

1911 yılında
Mimar Kemalettin
tarafından Vefa'da
inşa edilen 5.
Vakıf Han, zaman
içerisinde bir takım
değişikliklere
uğramıştır.
Günümüzde Vefa
Lisesi tarafından
kullanılmaktadır.

1911 yılının mimarlık ilkelerine göre tasarlanmış olan 5. Vakıf Han; Şehzadebaşı'ndan Vefa'ya inen Dede Efendi Caddesi üzerindeki Vefa Lisesi bahçesinde bulunur. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin önemli isimlerinden Mimar Kemalettin Bey tarafından tasarlanmıştır.

5. Vakıf Han zaman içinde değişikliklere uğramıştır. Yapı, ilk planlandığında zemin katta yer alan büyük toplantı salonu üç bölünmüş; burada bir kantin ve iki yatakhane oluşturulmuştu. Arka bahçeden ayrı bir servis girişi bulunan zemin katta büyük bir yemek salonuyla mutfak, çamaşırlık ve ısıtma merkezi bulunmaktaydı.

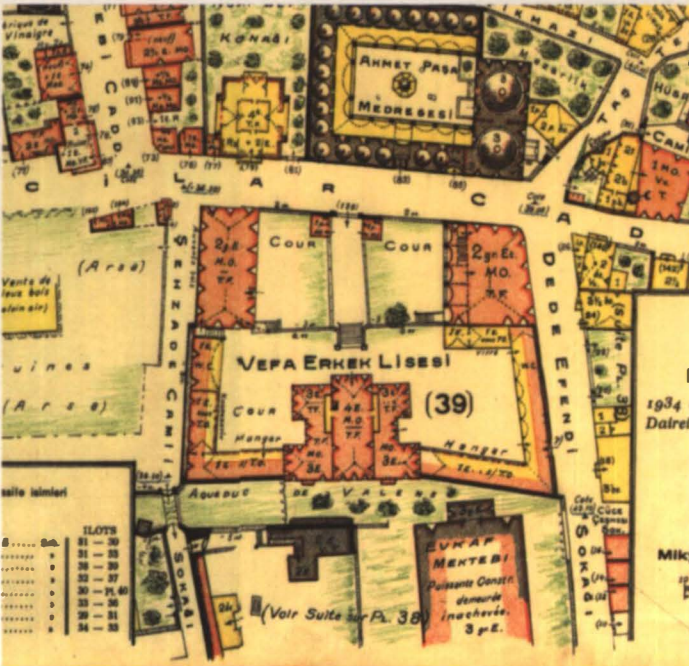
Hanın Dede Efendi Caddesi'ne bakan ön yüzü kesme taşla, diğer duvarları tuğlayla örülmüştür. Kiremit kaplı, ahşap, kırma bir çatıyla örtülen yapı, sonradan betonarme çatıyla örtülmüştür.

Binanın tüm cepheleri, diğer vakıf hanlarında olduğu gibi simetrik bir biçimde düzenlenmiştir. Cephelerin ön ve yan yüzleri, zemin ve birinci kat döşemeleri düzeyinden geçen sürekli taş kuşaklarla, üç yatay kuşağa bölünmüştür. Fakat arka yüzeyde böyle bir düzenleme görülmemektedir. Ön cephede birinci ve ikinci kat pencereleri girintili düşey panolar halinde düzenlenmiştir.

Cephenin bezenmesi için çıkımlar ve köşe sütunçeleri altında taş konsollar, kemer köşelerinde dairesel taş çıkıntılar bırakılarak hazırlık yapılmış fakat inşaatın tamamlanamaması sebebiyle bunların yontulması gerçekleştirilememiştir.

5. Vakıf Han günümüzde Vefa Lisesi binası olarak kullanılmaktadır.

Perçinitib Haritaları'nda
5. Vakıf Han

VEFAİ HANI

▲
Vefai Hanı'nın cephe görünümü

Galata Bankalar Caddesi üzerindedir. Hanın arka cephesi Kart Çınar Sokak'a bakmaktadır.

Vefai Hanı'nın kitabesi bulunmadığından mimarı ve inşaat tarihine dair kesin bir bilgi yoktur. Ancak hanın adının 1893-1894 tarihli ticaret yıllıklarında geçmemesine karşın, 1905 tarihli sigorta haritalarında geçmesi, Vefai Han'ın 1894 ile 1905 tarihleri arasında inşa edildiğini göstermektedir. Han, Danüb Sigorta Anonim Şirketi tarafından inşa ettirilmiştir. Bu nedenle de hanın ilk ismi Danüb Sigorta Han'dır. Daha sonra İlayet Hanı ismini alan han, Masume Zehra Vefaioglu isimli bir kişinin hanı satın almasıyla, Vefai Han olarak anılmıştır.

Vefai Hanı, oldukça küçük bir alana inşa edildiğinden, tahminen 1925-1956 tarihleri arasında, hanın yanında bulunan eski bir binanın yıktırılmasıyla genişletilmiştir. Yeni inşa edilen ekler de aynı üslupta inşa edilmiş ve dışarıdan bakıldığında tek bir bina görünümü sağlanmıştır. Böylece han 219,5 metrekarelik bir alana sahip olmuştur. Avlusu bulunmayan Vefai Hanı, zeminle birlikte beş katlıdır.

Galata'da Bankalar
Caddesi üzerinde
bulunan, 1894
ila 1905 yılları
arasında inşa edildiği
düşünülen han,
1925-1926 yılları
arasında, hanın
yanında bulunan
binanın yıktırılmasıyla
genişletilmiş ve
219,5 metrekarelik
bir alana
kavuşmuştur.

Vefai Han'ın genel görünümü

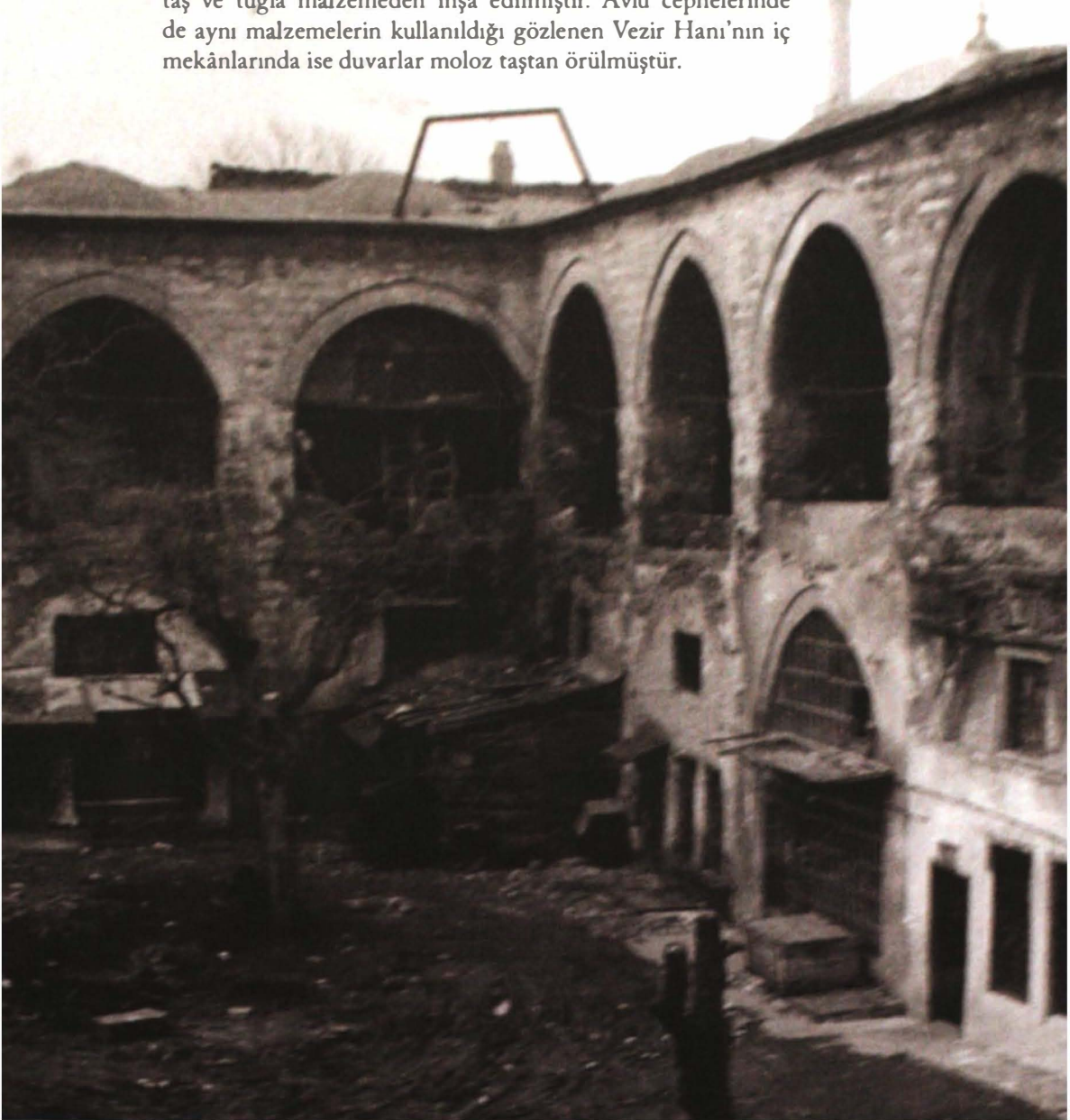
Han ilk yapıldığı dönemlerde Commerciale Union isimli bir sigorta şirketi, Danüb Sigorta Anonim Şirketi, üç avukat, bir komisyoncu, bir sanayici ve deniz işletmecisi, Royal d'Autriche-Hongrie isimli bir gemicilik şirketi ve bir mimara ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde ise handaki odaların çoğu depo işlevi görmekteyken, diğer mekânlarda ağırlıklı olarak elektrik malzemesi ticareti yapılmaktadır.

VEZİR HANI

Çemberlitaş Vezir Hanı Caddesi üzerinde yer almaktadır. Hanın inşa tarihi tam olarak bilinmemektedir. Ancak Vezir Hanı'nın banisi, Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'nın 1676 tarihinde vefat ettiği düşünüldüğünde, yapının 1676 tarihinden önce inşa edildiğini söylemek mümkündür.

17. yüzyıl hanı olarak İstanbul hanlarının genel karakterine uygun özellikler sergileyen Vezir Hanı'nın cephesi taş ve tuğla malzemeden inşa edilmiştir. Avlu cephelerinde de aynı malzemelerin kullanıldığı gözlenen Vezir Hanı'nın iç mekânlarında ise duvarlar moloz taştan örülmüştür.

Vezir Hanı'nın avlusundan bir görünüm. Encümen Arşivi, 1940'lar

Çemberlitaş'ta
Vezir Hanı Caddesi
üzerinde yer alan
han, 17. yüzyılda
Köprülü Fazıl Ahmed
Paşa tarafından
inşa edilmiştir.
Günümüze, gelişi
güzel onarımlarla
ulaşmış olan Vezir
Hanı, biçimsiz
ilaveler ile özgün
halini yitirmiş bir
biçimde varlığını
sürdürmektedir.

Vezir Hanı'nın dış görünümü,
Encümen Arşivi, 1940'lar

İstanbul'daki birçok hanın planında etkili olan yol ve arsa durumu, Vezir Hanı'nın tasarımında da etkili olmuş ve han bu nedenle muntazam bir plan üzere inşa edilmemiştir. İki avlulu olarak tasarlanmış olan Vezir Hanı'nın bu küçük avlusu zamanla yapıdan bağımsız bir biçimde algılanmıştır. Hanın büyük avlusu ise 70x47x65x45 metre ölçülerindedir ve yamuk bir dikdörtgen görüntüsü arz etmektedir. İki katlı ve avlulu bir han olan yapı, giriş cephesinde arazinin meyilli olmasından dolayı üç katlı olarak düzenlenmiştir. Taç kapı, büyük sivri kemer altında yuvarlak kemer açıklığına sahiptir. Cephede biri kapının solunda, yedisi sağında olmak üzere sekiz dükkân vardır. Dükkânlar dışa hafif sivri kemerlerle açılmaktadır. Dükkânların üzerinde iki sıra halinde yedi odanın dışa açılan pencereleri vardır. Üst kattaki birimler kubbe ile örtülü olup yer yer değişikliğe uğramıştır. Taç kapıdan beşik tonozlu bir geçitle içeri geçilmektedir. Revaklı avluda zemin kattaki mekânlar yalnızca bir kapıyla dışarı açılmakla beraber, birer kapı ve pencereyle de revaklara açılmaktadırlar. Bugün avlu ortasında özgün biçimini kaybetmiş fevkani mescit bulunmaktadır. Beşik tonoz üzerine oturtulan yapı, kubbeye örtülü olup harap durumdadır. Zemin kat mekânlarında dışa bakan pen-

cereleri bulunmayan hanın üst katlarında ise hem avluya hem de dışa açılan pencereleri mevcuttur ve bu üst katlar tamamen ikamet amacıyla tasarlanmıştır.

1754 yılı depreminden hasar gören Vezir Hanı, en büyük hasarı ise 1766 yılındaki depremde almıştır. Bu depremde hanın bazı bölümleri yıkılmış ve can kayıpları yaşanmıştır.

Vezir Hanı'nda, 1821 yılı esnaf defterlerine göre yirmi sarraf, sekiz tülbentçi, bir çizmecici, bir saatçi, dört terzi, yedi kürkçü, iki perdahtçı, iki bohçacı, yedi cakıcı (?), iki babuşçu, bir külünkçü, bir aşçı, dört tütüncü, üç kuyumcu, bir eskici, bir kalpakçı, bir basmacı, bir sabuncu, bir berber, bir hamal, bir aştarcı, iki çubukçu, iki tönbekici, bir poliçeci esnafını barındırırken on beş esnaf da muhtelif olarak kaydedilmiştir.

Günümüze, gelişigüzel onarımlarla ulaşmış olan Vezir Hanı, biçimsiz ilavelerle özgün halini yitirmiş bir biçimde varlığını sürdürmektedir.

▲
Pervitich Haritaları'nda Vezir Hanı

VOYVODA HAN

1903-1904 yılları arasında inşa edilen ve daha önce-leri Baltazzi Hanı ile Perşembepazarı Sokağı arasında sıkışıp kalan Voyvoda Han, cadde üzerinde yapı farklılaşmasının tipik bir örneğini oluşturmaktadır. Bu durum, büyük şirketlerin cad-delerin alt kısımlarında giriştikleri parsel birleştirme ve inşaat projelerinin büyük yatırımları kaldırmayacak kadar tali olma-sından kaynaklanır.

1870'e ait bir plana göre, caddeye cephesi bulunan küçük bir bina ile arkasında yer alan daha geniş ve avlulu-ge-çitli bir yapının bulunduğu söylenebilir. Ancak bu yapı Voy-voda Han'a yer açmak için yıktırılmıştır. 1905 tarihli Char-les Goad'un Galata ve Beyoğlu'nu içeren planında Voyvoda Hanı'nın artık parsel üzerinde yer aldığı ve hanın içerisinde de Western Assurance ile Sun Fire Office sigorta şirketleriyle İngiliz Poştanesi'nin bulunduğu söylenir.

Voyvoda Han, konumu ve yapısıyla büyük şirketlere uygun olmadığından, günümüzde, kuruluşları 1940'lara kadar uzanan elektrik mağazalarının kullanımındadır.

Eski adı Voyvoda Caddesi olan, günümüzde Bankalar Caddesi olarak anılan yerde 1903-1904 yılları arasında inşa edilen Voyvoda Han, konumu ve yapısıyla büyük şirketlere uygun olmadığından, handa bugün 1940'lı yıllardan sonra faaliyete geçmiş elektrikçiler bulunmaktadır.

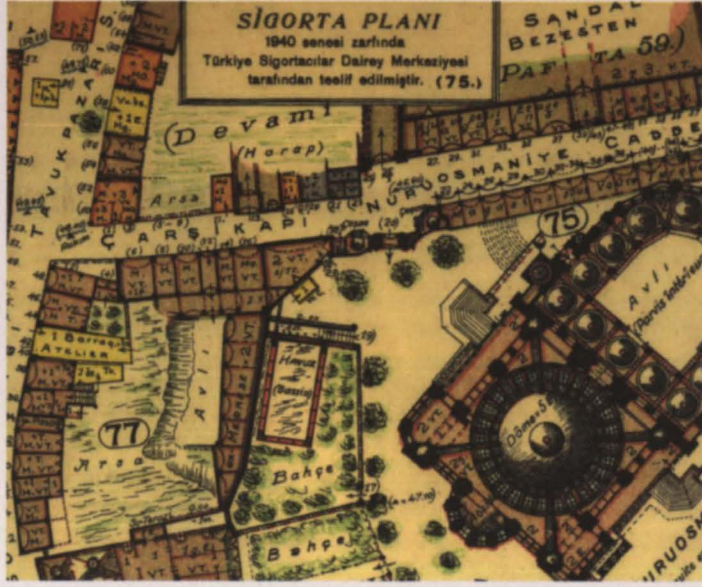
YAĞCI HANI

Kapalıçarşı Kürkçüler Caddesi ile Nuruosmaniye Sokağı arasındaki ada üzerine inşa edilen hanın kitabesi bulunmadığından yapım yılı ve yaptıranı bilinmemektedir. Ancak bölgedeki diğer hanlarla olan üslup benzerliği açısından Yağcı Hanı'nın bir 18. yüzyıl yapısı olduğunu söylemek mümkündür.

Yol ve arsa durumu dikkate alınarak muntazam bir plan anlayışından ödün verilen han, 22x27 metrelik yamuk bir plan üzerine inşa edilmiştir. Zaman içerisinde gerçekleşen değişikliklerle özgünlüğünü büyük ölçüde yitiren Yağcı Hanı, revaklı bir avlunun etrafında gelişen iki katlı yapısıyla bölge hanlarıyla benzerlik göstermektedir.

Yapının giriş cephesi Nuruosmaniye Sokağı'nda yer almakta ve beşik tonoz örtülü bir geçit avluya açılmaktadır. Yapının özgün avlu dokusunun taş ve tuğlayla olduğu anlaşılmaktadır. Sivri kemerli revaklarında kullanılan özgün örtü

Nuruosmaniye Camii'nin yakınında bulunan ve 18. yüzyılda inşa edilen Yağcı Hanı, tek avlulu ve iki katlı hanlar grubundadır.

Pervititch Haritaları'nda Yağcı Hanı

sisteminin tonoz olması gerekirken, bu örtüler günümüzde betondur.

İstanbul'un tek avlulu ve iki katlı hanları arasında yer alan Yağcı Hanı, günümüzde özgün halinden oldukça uzak bir görüntü sergilemektedir.

Yağcı Hanı'nın girişi

Yaga Hamam'ın
açısından bir görünüm

YELKENCİLER HANI

Beyoğlu Azapkapı'da
Kemankuş Mustafa
Paşa tarafından
17. yüzyılda inşa
edilen Yelkenciler
Hanı, iki katlı ve tek
avluludur. Hanın
avlusu günümüzde
tamamen değişmiş,
44x3 metrelik dar
ve uzun bir koridor
halini almıştır.

Beyoğlu Azapkapı'da Tersane Caddesi'nin deniz tarafında yer alan hanın kitabesi bulunmadığından inşa tarihi tam olarak bilinmese de Kemankuş Mustafa Paşa tarafından inşa ettirildiği bilinmektedir; Mustafa Paşa'nın 1647 yılında vefat ettiği düşünüldüğünde, yapının 17. yüzyıl eseri olduğu söylenebilir.

Yol ve arsa durumu esas alınarak inşa edilen Yelkenciler Hanı'nın planı düzgün değildir. Bulunduğu adanın dar ve uzun olması, yapının plan anlayışında da etkili olmuştur ve bu nedenle han, dar ve uzun koridorlara sahiptir.

İki katlı ve tek avlulu bir yapı olan hanın avlusu günümüzde tamamen değişmiş, 44x3 metrelik dar ve uzun bir koridor halini almıştır. Üst katları da tamamen değişmiş olan han, taş ve tuğladan inşa edilmiştir.

Yelkenciler Hanı,
Encümen Arşivi, 1940'lar

YUSUFYAN HAN

Eminönü Mercan'daki Fincancılar Sokak'ta bulunan Yusufyan Han, 19. yüzyılda Yusufyan Efendi isimli Ermeni asıllı bir tüccar tarafından yaptırılmıştır. İnşa tarihi bilinmeyen hanın 1868 yılına ait ticaret yıllıklarında adının geçiyor oluşu, 1868 yılından önce inşa edildiğini göstermektedir.

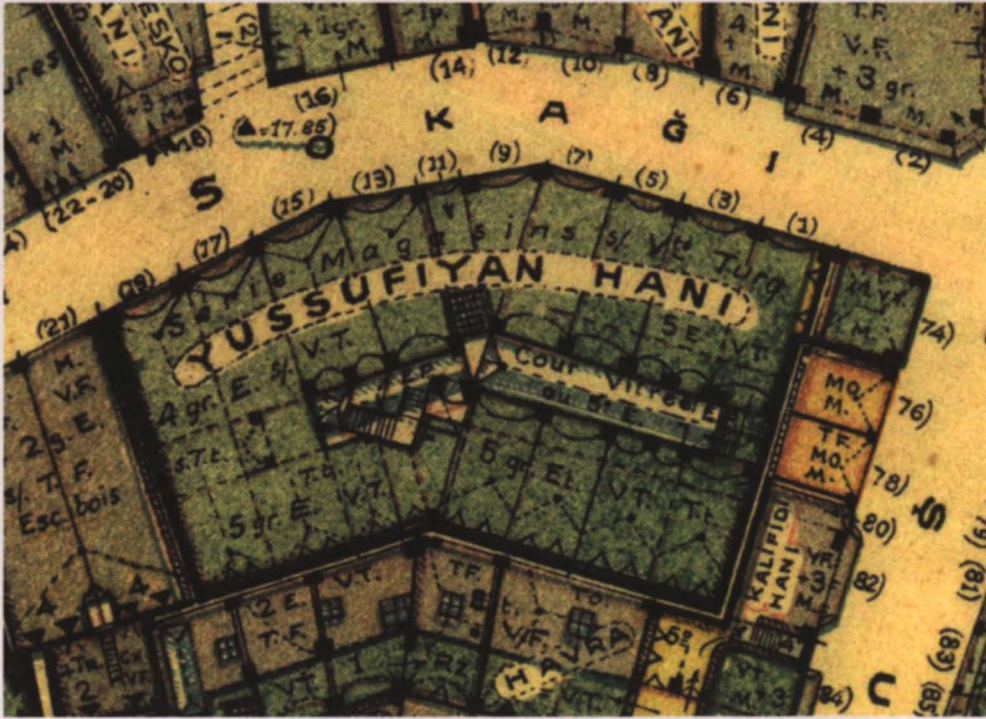
Bir 19. yüzyıl yapısı olan Yusufyan Han, 810 metrekairelik bir alan üzerine inşa edilmiş ve inşa edildiği dönemlerde genellikle deri tüccarlarının faaliyet alanı olmuştur.

Yusufyan Han'ın genel görünümü

Yusufyan Efendi ölürken, bu hanın yarısını oğullarına vermiş, diğer yarısını da Kalfayan Yetim Hastanesi Vakfı'na bağışlamıştır. Günümüzde de hanın yarı sahibi, Kalfayan Yetim Hastanesi Vakfı'dır.

Bodrum kat hariç dört katlı olan Yusufyan Han'ın ortasında, üzeri cam çatıyla örtülü bir avlu vardır. 1954 yılında hana ilave bir kat eklenmiştir. Eğimli bir arazi üzerine inşa edilen Yusufyan Han, yol ve arsa durumuna uyum sağlanması adına dar, uzun ve dik açılardan oluşan, simetrik olmayan, kırık hatlı bir plana sahiptir. Hanın Fincancılar Sokak'a bakan cephesi oldukça uzundur ve kot farkı nedeniyle sokağın farklı noktalarında hanın kat sayısı farklılık göstermektedir. Yolun biçimine uyum sağlanması adına düzgün bir plandan feragat edilen Yusufyan Han, birbiriyle geniş açı oluşturan üç yüzlü bir cepheden oluşmaktadır. Üç yüzlü olan bu cephe son derece sade bir biçimde ele alınmış ve sadece gri renk sıvayla kaplanmıştır.

*Perovitch Haritalarında
Yusufyan Hanı*

810 metrekairelik bir alan üzerine oturan Yusufyan Han'ın ana girişi Fincancılar Sokak'ta bulunmaktadır ve bu kapıdan beşik tonozlu bir geçitle avluya ulaşılır. Ayrıca geçit üzerinde bodruma ulaşan merdivenler de vardır. Dar ve uzun plana sahip olan avluya açılan bazı dükkânlar bulunmaktadır. Üst katları ise revaklıdır, ancak revaklara açılan odaların cephe-leri özgün hallerini kaybetmiştir.

Yusufyan Han'ın adının geçtiği en erken tarihli belgeler olan 1868 yılı ticaret yıllıklarına göre handa daha çok deri tüccarları faaliyet göstermiştir. 1889-1890 arasında ise zemin

katta, kumaş ticareti yapan bir mağaza, bir manifaturacı, bir halıcı, iki komisyoncu, iki tüccar ve Yusuf Yusufyan'ın yönetim bürosu diğer katlarda ise beş tüccar ve bir matbaacı bulunmaktaydı. Kayıtlardaki 13 tüccarın sadece ikisi Müslüman, diğerleri ise Ermeni asıllı Osmanlı vatandaşlarıydı.

1940'lı yıllardan itibaren daha çok tekstil işiyle uğraşanların ve manifaturacıların faaliyet gösterdiği anda, günümüzde daha çok perde dikimi yapan atölyeler bulunmaktadır. Toplam seksen beş odası bulunan hanın yirmi dört odası boştur.

Yusufyan Han'ın en önemli özelliği ise kısmen, klasik Osmanlı hanlarına ait özellikleri barındırmasının yanında, inşa edildiği dönemde yaygın biçimde görülen Avrupai inşa tekniklerinin de kullanılmasıdır.

99

ZİNCİRLİ HAN (KARAKÖY)

~

Karaköy Tersane Caddesi, Zincirli Han ve Ömer Ağa sokaklarının arasında bulunan Zincirli Han'ın kitabesi bulunmadığından, tam olarak ne zaman ve kim tarafından inşa edildiği bilinmemektedir. Ancak 1868 tarihli ticaret yıllıklarında hanın isminin geçmesi, hanın 1868 yılından önce inşa edildiğini göstermektedir.

Kâgir bir yapı olan Zincirli Han'ın zemin katının tümünü cadde ve sokağa açılan dükkânlar oluşturmaktadır. İki katlı ve üzeri cam çatı ile örtülü kapalı bir avluya sahip olan Zincirli Han'ın avlusu, zemin katının dükkânlı oluşu nedeniyle birinci katta yer almaktadır. Avlusu birinci katta bulunan Zincirli Han'ın bu özelliği başka bir anda görülmemektedir.

Bir geçiş hanı özelliği taşıyan Zincirli Han, yer yer Avrupa mimarisinden izler taşımaktayken, klasik Osmanlı hanlarıyla benzer özellikler de göstermektedir.

Hanın inşa edildiği dönemlerdeki esnaf bilgileri için de başvurabileceğimiz 1868 yılı ticaret defterlerine göre anda o yıllarda bir hırdavatçı bir saatçi ve üç tüccar faaliyet göstermiştir. 1880 tarihli ticaret yıllıklarında ise bu esnafın dışında bir banker ve altı komisyoncu da faaliyet göstermeye başlamıştır. Günümüzde ise anda ağırlıklı olarak hırdavatçılar faaliyet göstermektedir.

Karaköy'de Tersane Caddesi, Zincirli Han ve Ömer Ağa sokaklarının arasında bulunan Zincirli Han'ın kitabesi bulunmadığından, tam olarak ne zaman ve kim tarafından inşa edildiği bilinmemektedir. Bir geçiş hanı özelliği taşıyan Zincirli Han, yer yer Avrupa mimarisinden izler taşımaktayken, klasik Osmanlı hanlarıyla benzer özellikler göstermektedir.

ZİNCİRLİ HAN

Kapalıçarşı'nın kuzeyinde, Tıgılar Sokağı'nda yer alan Zincirli Han, İmameli Han ile Kalcılar Han'a komşudur. Kitabesi bulunmadığı için kim tarafından ve ne zaman inşa edildiği tam olarak bilinmemektedir. Fakat Zincirli Han'ın civar hanlarla olan üslup benzerliği, yapının 18. yüzyıla ait olduğunu göstermektedir.

Kapalıçarşı'nın kuzeyinde, Tıgılar Sokağı'nda yer alan Zincirli Han, birçok açıdan değişmesine rağmen özgün vaziyetine dair fikir verebilmektedir. Hanın uğradığı bu değişikliklerden belki de en önemlisi, 1828 yılında geçirdiği yangındır.

Zincirli Han'ın avlusundan bir görünüm, Encümen Arşivi, 1940'lar

İki katlı ve tek avlulu bir ticaret hanı olan Zincirli Han'ın avlusuna geçiş, girişten uzanan beşik tonozla sağlanmaktadır. Zemin kat, zaman içinde oldukça değişmiş ve yenilenmiştir. Ancak revak kemerlerinin tuğladan ve her iki katta da yuvarlak olduğu görülür. Kemerleri taşıyan payelerse taş ve kare kesitlidir. Her iki katta da revaklara açılan odaların ve mekânların bir kapısı ve penceresi vardır. Kapı ve pencereler

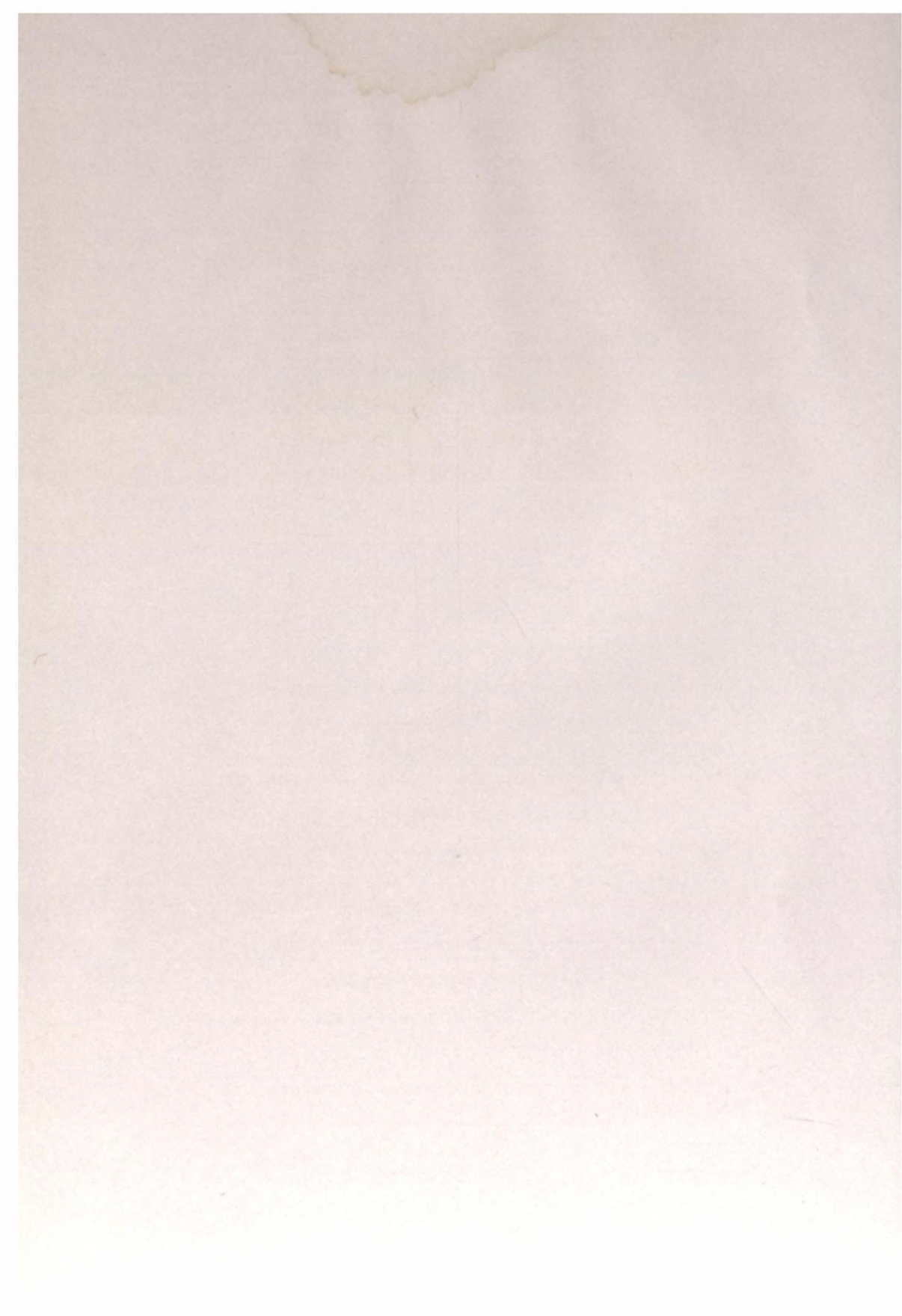
Zincirli Han'ın avlusu

yuvarlak taş kemerlidir. Odalardaki ocak izleri kaybolmuştur. Örtü sistemi iki katta da aynı olup; çapraz tonoz tarzındadır.

Hanın zemin katı depolara, üst katları ise ticaret ve ikamete ayrılmıştır. Zincirli Han, birçok açıdan değişmesine rağmen özgün vaziyetine dair fikir verebilmektedir. Hanın uğradığı bu değişikliklerden belki de en önemlisi, 1828 yılında geçirdiği yangındır.

1821 yılı esnaf defterlerine göre bu handa altı sarraf, dört kakmacı, yirmi bir kuyumcu, yirmi terzi, bir babuşçu, bir zarfçı, bir hallaç, bir sazende, bir berber, bir incici esnafı kayıtlıdır. Bunun yanında beş esnaf da muhtelif olarak kaydedilmiştir.

Ayrıca 1838 yılına ait nüfus defterlerine göre Zincirli Han'da, tamamı Ermeni üç rençber ve üç de hamal ikamet etmiştir.

KAYNAKÇA

- Akın, Nur. *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera*. İstanbul, 2002.
- Akyıldız, Ali. "Pertevniyal Valide Sultan". *TDVİA*. Cilt: 34. s. 239-240.
- _____. "Safiye Sultan". *TDVİA*. Cilt: 35. 472-473.
- Allom, Thomas. *Constantinople Ancienne Et Moderne*. London, 1838.
- Amicis, Edmondo de. *İstanbul (1874)*. Çev. Prof. Dr. Beynun Akyavaş. Ankara, 2006.
- Aslan, Özey. "Büyük Çorapçı Han". *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 6. s. 3238.
- _____. "Cebeci Hanı". *DBİA*. Cilt: 6. s. 3403-3404.
- Aybet, Gülgün Üçel. *Avrupalı Seyyabların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699)*. İstanbul, 2007.
- Aykut, Pelin. "Adamopulo Hanı". *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 1. s. 78.
- Bildik, Cemaleddin. "Büyük Valide Hanı". *Akşam Gazetesi*. 1948.
- _____. "Büyük Yeni Han". *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 6. s. 3313-3316.
- Boştan, İdris. *Osmanlılar ve Deniz*. İstanbul, 2007.
- Cansever, Turgut. *Mimar Sinan*. İstanbul, 2005.
- Cantay, Gönül. "Ağa Hanı". *DBİA*. Cilt: 1. s. 93-94.
- _____. "Ali Paşa Hanı 1". *DBİA*. Cilt: 1. s. 195-196.
- _____. "Ali Paşa Hanı 2". *DBİA*. Cilt: 1. s. 196.
- _____. "Ali Paşa Hanı 3". *DBİA*. Cilt: 1. s. 196-197.
- _____. "Aştarcı Hanı". *DBİA*. Cilt: 1. s. 358.
- _____. "Balkapanı Hanı". *DBİA*. Cilt: 2. s. 30-31.
- _____. "Baltacı Hanı (Baltacı Münheddim Hanı)". *DBİA*. Cilt: 2. s. 32.
- _____. "Hasan Paşa Hanı". *DBİA*. Cilt: 3. s. 566-567.
- _____. "Kalcılar Hanı". *DBİA*. Cilt: 4. s. 394.
- _____. "Kaşıkçılar Han". *DBİA*. Cilt: 4. s. 488.
- _____. "Kızlarağası Hanı". *DBİA*. Cilt: 5. s. 16-17.
- _____. "Kilit Hanı". *DBİA*. Cilt: 5. s. 23.
- _____. "Kumrulu Han". *DBİA*. Cilt: 5. s. 121.
- _____. "Kurşunlu Han". *DBİA*. Cilt: 5. s. 126.
- _____. "Küçük Yeni Han". *DBİA*. Cilt: 5. s. 154.

- _____. "Kürkçü Han". *DBġA*. Cilt: 5. s. 171-172.
- _____. "Leblebici Hanı". *DBġA*. Cilt: 5. s. 199-200.
- _____. "Rüştem Paşa Hanı". *DBġA*. Cilt: 6. s. 373-374.
- _____. "Sabuncu Hanı". *DBġA*. Cilt: 6. s. 382-383.
- _____. "Serpüş Hanı". *DBġA*. Cilt: 6. s. 532.
- _____. "Silahdar Hanı". *DBġA*. Cilt: 6. s. 551.
- _____. "Simkeşhane". *DBġA*. Cilt: 6. s. 561.
- _____. "Sorguçlu Han". *DBġA*. Cilt: 7. s. 36-37.
- _____. "Şeker Han". *DBġA*. Cilt: 7. s. 157.
- _____. "Yağcı Hanı". *DBġA*. Cilt: 7. s. 396.
- _____. "Yelkenciler Hanı". *DBġA*. s. 463-464.
- Çetin, Nadide. "Yeni Valide Külliyesi". *DBġA*. Cilt: 7. s. 468-470.
- Çobanoğlu, Ahmet Vefa. "Vezir Hanı". *DBġA*. Cilt: 7. s. 382-383.
- _____. "Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi". *DBġA*. Cilt:1. s. 236-239.
- Dallaway, James. *Constantinople Ancient and Modern*. London, 1797.
- Demir, Bünyamin. *19. Yüzyılda Tarihi Yarımada Hanlarının Ekonomik Yönü*. Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul, 2010.
- Ergüder, Başak. *Galata Hanları (1868-1945) Paranın Serüveni*. İstanbul, 2011.
- Evliya Çelebi. *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. Haz. Seyit Ali Kahrman ve Yücel Dağlı. İstanbul, 2003.
- Eyice, Semavi. *Tarih Boyunca İstanbul*. İstanbul, 2006.
- _____. "Fatih Külliyesi". *DBġA*. Cilt: 3. s. 265-270.
- _____. "Elçi Hanı". *DBġA*. Cilt: 3. s. 148-149.
- _____. "Kürkçü Hanı". *TDVġA*. Cilt: 26. s. 570.
- Fidan, Mehmet Sadettin. *Geçmişten Günümüze İstanbul Hanları*. İstanbul, 2009.
- Gavand, Eugene-Henri. *Tunnel de Constantinople*. Paris, 1876.
- Gravina, Frederico. *İstanbul Anlatımı*. Çev. Yıldız Ersoy Canpolat. İstanbul, 2008.
- Göktürk, Hakkı. "Çuhacı Hanı". *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 8. s. 4150.
- Gülenaz, Nursel. *Batılılaşma Dönemi İstanbul'unda Hanlar ve Pasajlar*. İstanbul, 2010.
- Güler, Çiğdem Gülizar. *Beyoğlu Hanları ve Şehirleşme ile Toplumsal Hayata Katkıları (1855-1908)*. Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul, 2004.
- Güler, Mustafa. *Gülnuş Valide Sultan'ın Hayatı ve Hayratı I*. İstanbul, 2006.
- Güllü, Sahak. "Çukur Hanı." *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 8. s. 4173.
- Gündüz, Filiz. "Mahmud Paşa Külliyesi". *TDVġA*. Cilt: 27. s. 380-381.

Güran, Ceyhan. *Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi*. İstanbul, 1978.

Hovhannesyan, Sarkis Sarraf. *Payitaht İstanbul'un Tarihçesi*. Çev. Elmon Hançer. İstanbul, 2008.

İhsanoğlu, Ekmeleddin. *Darülfünun: Osmanlı'da Kültürel Modernleşmenin Odağı*. İstanbul, 2010.

İnalçık, Halil. *Osmanlı İmparatorluğu'nun Sosyal ve Ekonomik Tarihi*. Çev. Halil Berktaş. Cilt: 1. İstanbul, 2004.

Kargı, Haluk. "Metro Han." *DBİA*. Cilt: 5. s. 414-415.

Koçu, Ekrem Reşat. "Balaban Hanı (Balaban İskeleyi Hanları)". *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 4. s. 1949-1955.

_____. "Balkapanı Hanı". *DBİA*. Cilt: 4. s. 2053-2056.

_____. "Büyük Valide Hanı". *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 6. s. 3307-3313.

_____. "Deve Hanı". *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 8. s. 4532.

_____. "Elçi Hanı". *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 9. s. 4994.

_____. "Esir Pazarı Hanı". *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 10. s. 5276-5279.

_____. "Aştarcı Hanı". *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt: 2. s. 1130-1131.

Kömürcüyan, Eremya Çelebi. *İstanbul Tarihi*. Çev. Hrand D. Andreasyan. İstanbul, 1988.

Kuban, Doğan. *İstanbul Bir Kent Tarihi*. İstanbul, 1996.

_____. *Osmanlı Mimarlığı*. İstanbul, 2007.

Kutun, Banu. "Kamondo Hanı". *DBİA*. Cilt: 4. s. 405.

Küçük, Cevdet. "Abdülaziz". *TDVİA*. Cilt:1. s. 179-185.

_____. "Abdülhamid II". *TDVİA*. Cilt: 1. s. 216-224.

_____. "Abdülmedid". *TDVİA*. Cilt: 1. s. 259-263.

Mery, Joseph. *Constantinople et la Mer Noire*. Paris, 1855.

Okçuoğlu, Tarkan. "Yıldızlı Han". *DBİA*. Cilt: 7. s. 414.

Ortaylı, İlber. *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul, 2008.

Ortaylı, İlber ve Vahdettin Engin, Erhan Afyoncu. *Payitaht-ı Zemin Eminönü I-II*. İstanbul, 2008.

Osmanoğlu, Ayşe. *Babam Sultan Abdülhamid*. İstanbul, 2007.

Özcan, Abdulkadir. "Kemankes Mustafa Paşa". *TDVİA*. Cilt: 25. s. 248-250.

_____. "Köprülü Fazıl Ahmed Paşa". *TDVİA*. Cilt: 26. s. 260-263.

_____. "Lale Devri". *TDVİA*. Cilt: 27. s. 81-85.

_____. "Mahmud I". *TDVİA*. Cilt: 27. s. 347-352.

Pardoe, Julia. *The Beauties of the Bosphorus, From Original Drawings W. H. Bartlett*. London, 1838.

_____. *18. Yüzyılda İstanbul*. Çev. Banu Büyükkal. İstanbul, 1997.

Salman, Yıldız. "Liman Hanı". *DBLA*. Cilt: 5. s. 213.

Sarıcaoğlu, Fikret. "Osman III". *TDVİA*. Cilt: 33. s. 456-459.

Seçgin, Nuri. "Kuşakçı Hanı". *DBLA*. Cilt: 5. s. 135.

Tanyeli, Gülsün. "Laleli Külliyesi". *DBLA*. Cilt: 5. s. 190-193.

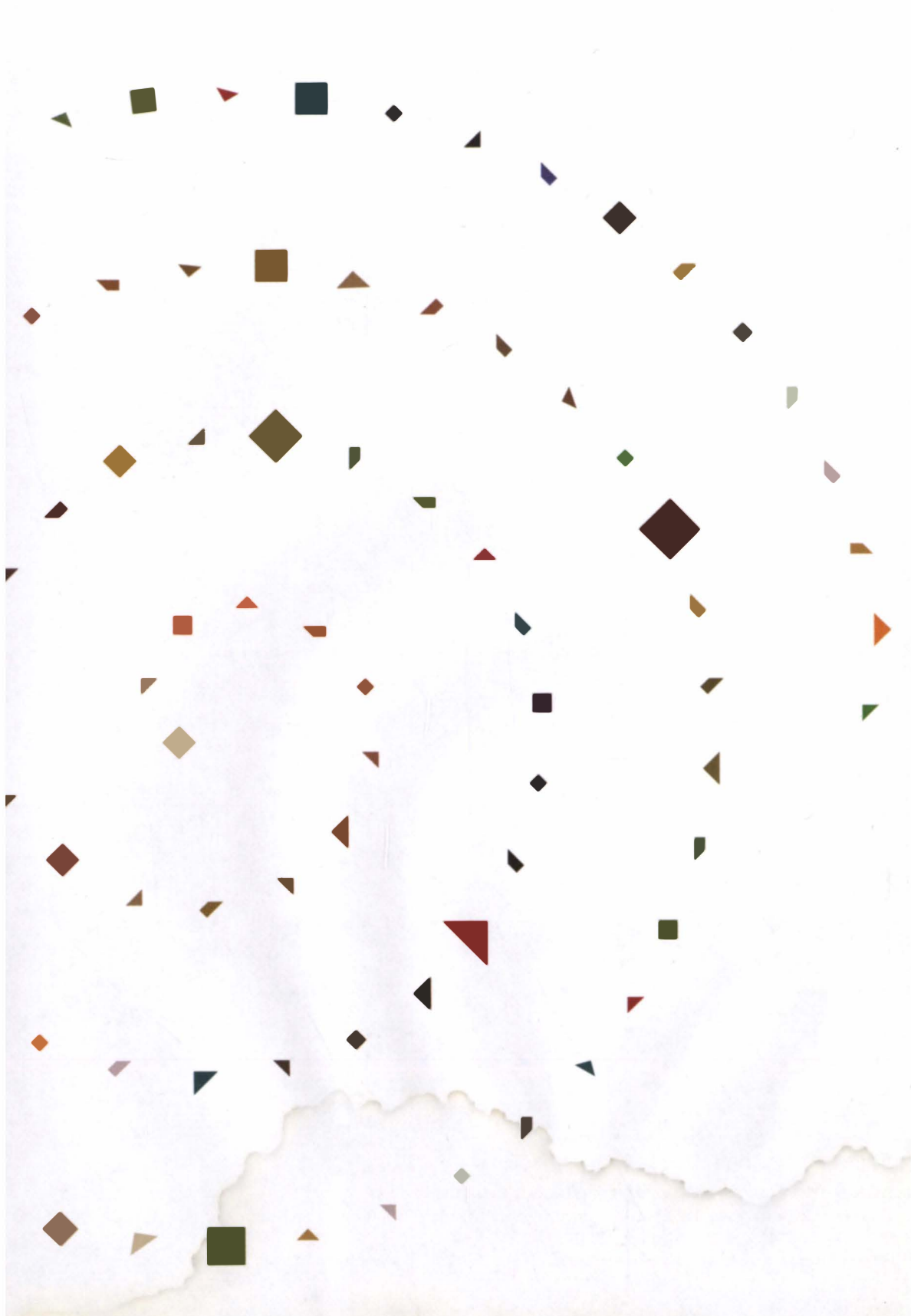
Yavuz, Yıldırım. "Üçüncü Vakıf Hanı". *DBLA*. Cilt: 7. s. 334-335.

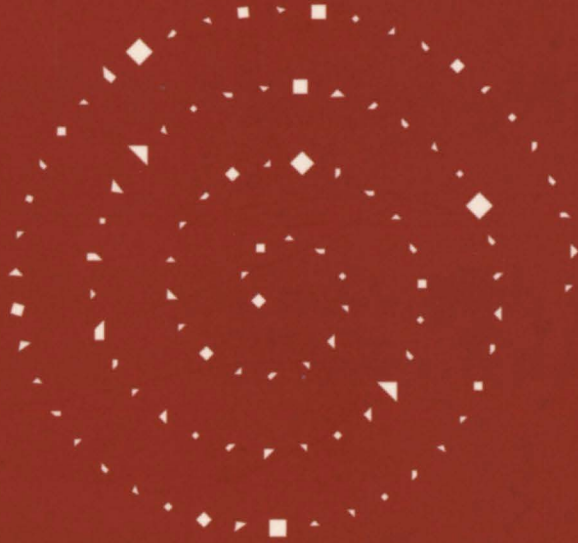
_____. "Beşinci Vakıf Hanı". *DBLA*. Cilt: 2. s. 173-174.

_____. "Birinci Vakıf Hanı". *DBLA*. Cilt: 2. s. 243.

_____. "Dördüncü Vakıf Hanı". *DBLA*. Cilt: 3. s. 102-103.

_____. "İkinci Vakıf Hanı". *DBLA*. Cilt: 4. s. 147-148.

ISBN 978-605459516-7

9 786054 595167

ISBN 978-605459516-7

9 786054 595167

